

KNJIŽEVNOST I DIJETE

ČASOPIS ZA DJEČJU KNJIŽEVNOST I KNJIŽEVNOST ZA MLADE

Zagreb, godište III.

1-2

Siječanj – svibanj 2014.

Časopis za dječju književnost i književnost za mlade

Godište III, broj 1-2, 2014.

ISSN 1848-5618

Uredništvo

Božidar Prosenjak, Dubravka Težak, Diana Zalar

Izdavač

Društvo hrvatskih književnika

Trg bana Josipa Jelačića 7/I

HR-10 000 Zagreb

Za izdavača

Božidar Petrač

Logotip, vinjete i ilustracija na naslovnici

Vedran Markulin

Grafička priprema

Vladimira Poljanec

Tisak

GRAFOMARK d.o.o.

Časopis izlazi tromjesečno. Objavljuje književne, znanstvene i stručne radove iz područja dječje književnosti i književnosti za mladež. Radovi se dostavljaju na adresu uredništva: knjizevnostidijete@dhk.hr. Rukopise ne vraćamo.

Tel. 00385 1 4816 931. Faks: 00385 1 4816959. Cijena primjerka 30 kn. Cijena dvobroja 50 kn. Godišnja pretplata 100 kn / 20 EUR. Pretplate se uplaćuju na žiro račun br. HR 5223600001101361393 (Društvo hrvatskih književnika – za *Književnost i dijete*), poziv na broj: 0114-3207714-2014.

Časopis se izdaje uz potporu Ministarstva kulture RH i Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport.

SADRŽAJ

POVODOM 150. OBLJETNICE ROĐENJA JAGODE TRUHELKE	5
---	---

Josip Cvenić: Gospa iz Labudove ulice	6
Stjepan Hranjec: Autobiografija u (po)etičkoj funkciji	10
Branko Pilaš: I ne samo književnica	15
Dragica Dragun: Zlatni danci	21

KNJIŽEVNO PERO

Neobjavljeni književni radovi

Zvezdana Čagalj: Pjesme	24
Tomislav Najev: Pjesme	28
Nikša Krpetić: Pjesme	32
Miroslav Slavko Mađer: Pjesme	37
Mladen Kopjar: Protiv sudbine	40
Josip Laća: Suputnici i usputnici	48

STRUČNO PERO

Znanstveni i stručni radovi

KNJIŽEVNI PORTRET – ANĐELKA MARTIĆ

Patricia Marušić: Je li moguć Pirgov povratak?	59
Dragica Haramija: Slovensko-hrvatske veze u suvremenoj prozi za mlade	81

KRITIČKI PROZOR

Kritike, prikazi, osvrti

Nada Kujundžić: Pande kao poticaj na pozitivno mišljenje i djelovanje (Gordana Lukačić: <i>Čajana na Mjesecu</i>)	100
Kazališne slikovnice (prema predstavama Gradskoga kazališta lutaka Rijeka)	102
Kad nam je do nečega jako, jako stalo... (Ana Đokić: <i>O Djevojčici koja nije znala crtati, Velikom Čarobnjaku i zaljubljenom krokodilu</i>)	106

Gordan Bezjak: Potencijal uništen formom (Stjepan Lice: <i>Bubekovo gnijezdo</i>)	109
---	-----

Nada Mihoković-Kumrić: Topla obiteljska priča iz prapovijesti ali... (Snježana Babić Višnjić: <i>Mali krapinski pračovjek Babu</i>)	112
Mali Ivica u nama i oko nas (Marin Vučić: <i>Priča</i>)	116

Biserka Goleš Glasnović: Vječno plava zvijezda vodilja (Ivana Brlić-Mažuranić: <i>Čudnovate zgode šegrta Hlapića</i>)	121
---	-----

Obrazloženje Nagrada „Grigor Vitez“ za 2013. godinu	127
Obrazloženje Nagrade „Anto Gardaš“ za 2013. godinu	140

KRONOLOGIJA

Siječanj – svibanj	143
--------------------------	-----

U spomen: Zvonimir Milčec	153
---------------------------------	-----

NOVE KNJIGE

Slikovnice za najmlađe	157
Knjige za djecu mlađe dobi	158
Knjige za djecu	163
Knjige za mladež	164
Stripovi	167
Stručna literatura za roditelje, odgojitelje i nastavnike	168

SURADNICI U OVOM BROJU	170
------------------------------	-----

POVODOM STO PEDESETE OBLJETNICE ROĐENJA JAGODE TRUHELKE

(*Osijek, 5. 2. 1864. – Zagreb, 17. 12. 1957.*)

5. veljače navršilo se sto i pedeset godina od rođenja hrvatske pedagoginje i književnice Jagode Truhelke koja je uzdigla na znatno višu umjetničku razinu pripovijest iz dječjeg života izrazito realističkoga diskursa. Oslobodila je tu formu tereta utilitarizma i s ljubavlju i razumijevanjem prikazivala djecu u autentičnom ambijentu s istinskim obilježjima djeteta. Likove njezine djece možemo izdvojiti kao najprirodnije dječje likove u hrvatskoj dječjoj književnosti do tada. Jagoda Truhelka uvela je u hrvatsku dječju književnost opis djece i djetinjstva na autobiografskoj osnovi. Tematikom i kompozicijom romana Truhelka se zapravo nadovezuje na tip dječjega književnog djela kakav je uvela u svjetsku dječju književnost američka književnica Louisa May Alcott romanom *Male žene* (1868.) Svojim je djelom Truhelka u hrvatskoj dječjoj književnosti otvorila još jednu od mogućnosti oblikovanja dječjega romana – podvrstu obiteljski roman.

Josip Cvenić

GOSPA IZ LABUDOVE ULICE

Bila je jesen, kraj godine, kraj stoljeća, zapravo kraj tisućljeća. Šetam uz Dravu, donjogradska obala obnovljena je betonskim nasipom, a tek odnedavna s desetak mladih javora pomlađena. Drava je naravno ona stara, koja ne mari za vrijeme, ona teče, protječe, ali ne kao sati, dani i godine. Ona se ne mjeri ljudskim vijekom. Jest, možda nije onako bistra kao kad sam bio dijete, kad sam pio zgrabivši je šakama. Kad su ribice znale prštati na površini, jest, možda nije baš takva, ipak tok joj je moćan i još uvijek privlači. Donjograđani bar jednom na dan pohode Dravu. I ja volim uživati u njejoj snazi brzaca, u igri valova, virova, jer izaziva u meni suprotno osjećanje. Ona me smiruje. Uz nju čovjek može lako i sanjariti.

Hodao sam uz nju u smjeru ušća, nisam se mogao otrgnuti od misli koje su me vraćale u djetinjstvo. S desne strane mi je Kožara, ali nekako tiha, iz nje ne dolazi ona buka strojeva od prije nekoliko decenija. No tiše su joj i strehe, nema tisuća lastavica koje su punile nebo danju, niti tisuća šišmiša u ranim večernjim satima.

– Nema lastavica, nema – reče mi jedna gospođa.

– Nekako ste mi vi šetači usamljeni, samo pokojeg psa s lanca pustite i šetate zamišljeni – nastavi gospođa.

Nisam je stigao pitati otkud je i kako to ona VI, u množini, znači li to kao da nije odavde kad ona opet nastavi:

– Kad sam bila ja mala djevojčica, uz Dravu je bilo puno peradi, pataka, gusaka, ali bogme i rogatih životinja. Bilo je veselije. U nastavku gospođa o Dravi izgovori nekoliko poznatih mi rečenica.

– A Drava je sjala na suncu kao rastaljeno srebro i bakar, zapljuski-vala je bijeli pijesak kao da ga miluje.

Htjedoh reći kako se i ja sjećam vrućeg pijeska ljetnih plaža Donjeg grada, ali kad smo prošli Kožaru, ona mi pokaže rukom mjesto na obali i reče:

– Ovdje je naša Kristina s drugim ženama prala rublje, a ja sam pazila na Dragoša i Ćiru.

– Jesu li se oni kupali? – upitah gospođu.

– Bili su mali, ni otac ni majka nisu nam dozvolili kupati se, možda tek uz njih brčkali bismo se u plićaku. No, kad smo se preselili u Tvrđu tamo je bilo veselja na kerepu.

– Što Vam je to kerep gospođu? – upitah gotovo stidljivo, mislio sam kako ću ispasti smiješan.

– No, kako vi kažete za kerep? Splav, da, to vam je skela od više povezanih čamaca. Na njoj smo se sunčali, s nje smo skakali u vodu, tu se i učilo plivati. Puno smo vremena provodili uz Dravu, ne samo ljeti. Nekako, sva su godišnja doba ljepša uz Dravu, Koliko god sam je uvijek volila, jer smo bili veseli igrajući se s njom, ona nam je i mnoga zla donijela. Vi ste joj ukrotili obale.

– Jesmo – rekoh ponosno.

– To je dobro, jer ona se skoro svakog proljeća izlila. Prve kuće, na podravlje mislim, često je bilo pod vodom. No, izgubili ste njenu prirodnu obalu, pjeskovite žale, male uvale koje su bile raj za ribiče. Nestale su vodenice. Sada je tiše. One su klopotala bez prestanka, jednolično, a s njenih lopata prštala je voda i sjajila se na suncu kao biserje.

Htio sam reći kako i ja žalim za tim obalama koje su takve bile sve do sedamdesetih godina, doduše bez vodenica, ipak Drava mi je dala najljepše djetinjstvo. No, više sam se sramio ovoga što je došlo. Nema više onog veselja, čiste vode i života na sve strane.

Zatim gospođa započne tužniju priču.

– Znala je biti i okrutna, to što je poplavila prve kuće bilo je već uobičajeno, i nitko nije stradao, ali znala je ona u svojim virovima povući kupaće, mnogi su se tako ugušili, a evo tako je prošao i moj otac.

– Žao mi je gospođu – rekao sam – i u mojoj mladosti znala je ona biti okrutna.

Šutnuo sam jedan kamenčić u Dravu, kao da sam je htio kazniti.

– Čak je i zimi znala uzeti svoj danak – reče gospođa.

Kako zimi? – upitah.

– Eto, često su bile tako jake zime da se Drava znala cijela zalediti. Zima je dugo trajala i led bi bio sve deblji. Neka djeca zbog nebrige roditelja hodala bi po rijeci, a onda kada bi se uvjerali i odrasli kako je led dovoljno debeo, prelazili su preko na drugu stranu obale. Toliko su se osokolili pa su i s konjskom zapregom prelazili. Jedne nedjelje siječnja mjeseca, bijaše dan Svetog Vinka, sa lijeve strane obale u našu župnu crkvu na svetu misu došli su mnogi ravno preko rijeke. Kad su se vraćali toliko su

jurili saonicama da su led probili, propali su i neki su stradali u hladnoj vodi.

– Nisam još to čuo – čudio sam se zapravo, kolika je zima onda bila?

Najednom, gospođa se dobrano zakašlja i reče:

– Kakav je to dim, zamalo se uguših?

Jedan šetač prolazio je tik uz nas i zapuhnuo nas cigaretom.

– Duhan – rekoh.

– Da, sjećam se, kad sam živjela u Banja Luci i u najvećem hrvatskom gradu u Bosni, Sarajevu, nagutala sam se tog bagoša. U mojem djetinjstvu ipak pušilo se nije. Više se burmut u nos gurao i kihalo se na sve strane.

Pomislih kako je to bilo smiješno, kad i ona reče:

– Danas to kihanje izgleda smiješno, a ovo vaše pušenje izgledat će u budućnosti tragično. Čujem kao i djeca u mojoj školi, ovdje u Donjem gradu puše.

– Ovdje ste išli u školu, i ja sam išao u istu školu, mislim u istu zgradu u koju ste i vi išli – pohvalih se.

– Drago mi je – reče ona iskreno se radujući, a onda tužno nastavi – ali mi se čini kako su današnja djeca manje odgojena, idu u crkvu, a opet manje poštuju kršćanski moral.

Ponovno sam zatajio misao, htio sam reći kako se slažem s njom, ali mislim kako je to možda znak našeg starenja, ili stvar novog doba, no sjetih se da je gospođa spomenula crkvu, pa je upitah:

– Jeste li se i krstili u ovoj našoj donjogradskoj župnoj crkvi Presvjetla imena Marijinog?

– Jesam. Dobra moja kuma, nosila me na isti dan mogega rođenja u crkvu kada dobih prvi sakrament. Tu sam i dobila prvi odgoj. Moj otac pjevao je u crkvenom zboru, a nas je kod kuće uz glasovir crkvene pjesme učio. Prvo što sam naučila svirati bilo je *Lijepa naša domovino*. Saznala sam ipak lijepe vijesti o današnjem vremenu. Hrvati danas imaju svoju državu, a pjesma koju sam pjevala u djetinjstvu danas je himna.

Bože, upitao sam se, pa odakle je ova žena, čas kaže kako je ovdje iz Donjeg grada, a čas priča kao da nije niti odavde, niti iz ovog vremena. Opet pričajući o svom djetinjstvu, podsjećala me je na nekoga koga sam već upoznao. Odlučih se upitati je tko je, ali me opet preduhitri:

– Evo stigla sam do Labudove ulice, ovdje moram skrenuti. Do novog susreta – reče.

– Kako se zovete? – ipak upitah kada se već gospođa okrenula i zakoračila ka križu na uglu Kišpatićeve i Cvjetkove.

– Jagoda – reče.

Zar bi to mogla biti Truhelka? Pomislim i okrenem se prema Dravi, kao da će mi ona potvrditi sumnju, ali ona se samo nijemo valjala.

– A prezime? – okrenuo sam se ponovno za gospođom, ali ona je već bila zašla za ugao.

Bio sam siguran da je to bila Jagoda Truhelka, potrčao sam za njom. Htio sam joj reći kako sam čitao njene knjige, te kako će se održati znanstveni skup u njenu čast, htio sam je još jedanput pozdraviti. Trčeći u njenom smjeru učini mi se kako je zašla u Crkvenu ulicu, kad sam stigao tamo, nisam više vidio ženu u dugačkoj suknji s pundžom na glavi s kojom sam trenutak prije pričao. Tek pred župnom crkvom neka sjena zađe pod zvonik. Stigoh pred sama vrata crkve, no ona su bila zatvorena. Na crkvenim vratima bio je pričvršćen papir s rukom ispisanim tekstom, bio je to citat iz Evanđelja po Ivanu, koji je glasio:

„Zaista, zaista, kažem vam: tko sluša moju riječ i vjeruje onom koji me posla, ima život vječni i ne dolazi na sud, nego je prešao iz smrti u život.”

Stjepan Hranjec

JAGODA TRUHELKA ILI AUTOBIOGRAFIJA U (PO)ETIČKOJ FUNKCIJI

Na temelju *Autobiografije* Jagode Truhelke i njezine trilogije *Zlatni danci* razmatra se odnos između autobiografije i autobiografskog romana te kako se ogleda ulaženje usmenoknjiževnih oblika i narodnih govornih izričaja u njezino pisanje.

Kada je riječ o Jagodi Truhelki, prva nam je asocijacija – autobiografizam, to jest, ona svojim djelom (fikcijskim i nefikcijskim tekstovima) otvara pitanje o odnosu književne i stvarne zbilje. Međutim, u njezinom slučaju stvarna zbilja ne će nam poslužiti samo kao predložak, poticaj za tumačenje književne zbilje, nego je ovdje riječ da je prva – stvarna zbilja – i sama, svojim sekvencama „roman“, a s druge strane da su Truhelkine književne stranice izvorište za upoznavanje stvarne zbilje. To jest, njezin život i djelo najprikladnijim su primjerom za razmatranje odnosa između romansirane autobiografije i autobiografskog romana. U tom smislu kao predlošci poslužiti će njezina *Autobiografija* i *Zlatni danci*.

* * *

Jagoda se Truhelka rodila 5. veljače 1864. u Osijeku, *glavnom gradu Slavonije, zemlje plemenite*. Oba joj roditelja bijahu doseljenici – majka Marija Schön, mađarska Njemica, otac Antun, Čeh – no impresionira činjenica da se u takvoj obitelji Truhelka gajilo duboko, iskreno i plemenito hrvatsko domoljublje. Otac je čak promijenio i prezime u Sandučić (tako se isprva i Jagoda potpisivala u „Vijencu“), u kući se čitaju i naizust znaju hrvatski pisci, a Jagoda će, kao mlada učiteljica predavati i hrvatski jezik. Štoviše, u članku „Hrvatski materinji jezik u domu i školi“ (1894.)

ona, polazeći od znamenite Humboltove teze da je „pravi zavičaj čovjeka jezik“, zastupa tezu da je materinski jezik najjači oslonac narodnoga opstanka, pa onda u skladu s tim treba i u odgoju djelovati. Eto kako zbori nehrvatica podrijetlom!

K tome, uz obitelj važno je i ovo: Truhelka je odgajana bila u učiteljskoj obitelji u kojoj vjerska načela nisu bila ni formalna ni samosvrhovita, nego ravnajuća. Spisateljica to potvrđivaše u više prigoda, u podatcima o stvarnoj zbilji i u „odrazu“ u književnoj. Tako, pisanje *Autobiografije* započinje: „Pa u ime Božje“, onako kako se stoljećima u hrvatskom puku zaziva Božji blagoslov prije svakoga posla (a on, zaziv, uklesan je u početak „kamenja međaša“ hrvatske kulture, Baščansku ploču); osobit utjecaj na djevojčicu Jagodu ostavio je u osječkoj pučkoj školi tvrđavski župnik Stjepan Masper: „Njegov utjecaj na oblikovanje moga duha bio je najdublji i najtrajniji od svih mojih učitelja, i to ne samo u pravcu vjeronauka i opće hrvatske povjesnice, u kojima me poučavao, nego i u etičkom pogledu“. Truhelka ne zaboravlja spomenuti česte majčine molitve „Majci Božjoj Kamenitih vrata, uvijek spremnoj da sasluša i pomogne svačiju tegobu i molbu ako joj se utječu skrušena srca“. I slično tome.

Nakon svršene više djevojačke škole i preparandije Jagoda Truhelka kroči očevim stopama te je, već kao dvadesetjednogodišnjakinja, imenovana predstojnicom više djevojačke škole u Gospiću. Započinje njezin „kruh sa sedam kora“, koji je zagristi trebala eto, baš u Lici, gdje se nisu osobito poveselili mladoj učiteljici, ali otkud je ipak – kad bijaše premještena u Zagreb – „ostavila lički krš s mnogo suza“. Uslijedile su zagrebačke, banjalučke i sarajevske učiteljčine godine, sredine u kojima nije samo „odrađivala“ nego je sa žarom prihvaćala nove izazove, „nova osvajanja, nov rad i nove borbe“. Tu i takvu svoju praksu nastojala je osnaživati nizom pedagoških članaka u raznim periodicima. U njima je zagovarala Forsterovu moralnu pedagogiju konkretiziranu u ovome: učitelj mora biti istinski prosvjetitelj, a to pretpostavlja samopromatranje i samoanalizu e da bi mogao biti osobnim primjerom; ne smije težiti pretjeranom materijalizmu i intelektualizmu u nastavi, nego na prvom mjestu mladeži treba „podati čvrsto moralno i čuvstveno uporište u samom sebi“ („Zvanje uzgajatelja“); djecu treba učiti ljubavi i toleranciji, a pored moralnog odgoja pozornost valja obratiti i estetskom odgoju i njegovanju tradicije.

Takvi detalji iz Truhelkinih izvanknjiževnih bilježaka osnažuju čitajnicu da ih je nužno poznavati u pristupu njezinim književnim tekstovima.

* * *

Zlatni danci otvaraju pitanje – gdje prestaje stvarnostni životopis, ili, u kojoj mjeri se nastavljaju, nadograđuju na njezinu *Autobiografiju* te postaju tek literarizirana Truhelkina „građanska“ zbilja? Premda ima mišljenja da je u ovoj knjizi moguće govoriti o „izvanvremenom djetinjstvu“, niz elemenata postvaruje djelo kvalificirajući ga kao romansiranu autobiografiju. Već posveta „Svojoj majci u zahvalni spomen, Jagoda“ na određen način „svrstava djelo“. Onda je tu sam početak, lociranje mjesta zbivanja (što je prepoznatljiv stilski postupak realizma), često citiranim odlomkom o osječkoj Labudovoj ulici i njezinim stanovnicima, o ulici spisateljčina djetinjstva. Tim opisom spisateljica iskazuje ponajvažniju stilsku odliku, poetski detaljizam, opis, dakle, pisan emotivno, s ljubavlju i srcem, onako kako je i Šenoa (podrijetlom Čeh, kao i Truhelka!) pristupao svome dragom Zagrebu, poradi čega je Truhelka prozvana „osječkim Šenoom“.

U takvom prostornom i vremenskom okviru Truhelkini su likovi: Ćiro i Dragoš, njezina braća, kojima ne mijenja građanska imena, te Anica, u kojoj je materijalizirana sama autorica. Zamjena imena zapravo je jedna od gesta literarizacije zbilje (odmak od nefikcijskoga autobiografskog zapisa). No, u karakterizaciji je Jagoda: osjeća nepravdu i zapostavljenost u odnosu na mlađu (mušku) braću, ali se nastoji dokazati još zdušnijim radom. Odana je obitelji, iskreno je i duboko kršćanski ponizna, što je – a to Truhelka želi naglasiti u ovom romanesknom autobiografskom tkivu – temelj obiteljskog odgoja; kad je, povrijeđena zbog nepravednoga majčina ukora, pobjegla od kuće, pokajala se i ubrzo stala moliti: – „Dragi Isuse, molim te oprosti mi i ne daj da više budem zločesta, i daj da me mama opet voli i tata i svi“.

Podsjetimo li da su, uvjerljivo (s obzirom na stvarne parametre) i dojmljivo predstavljena i njezina braća, opaziti nam je da sve troje u djelu živi kao skladna cjelina čiji se djelići nadopunjuju i međusobno uvjetuju. Djelom (i trilogijom) Truhelka je ostvarila drage, tople ugođaje djetinjstva, ono je na najplemenitiji način afirmiralo dom i obitelj, gdje se život odvija po etičkim načelima sazdanima na kršćanskim istinama te upravo zato taj dom zrači toplinom i ljubavlju. A ta pak etičnost, to dobro, baš zato što je afirmativno u djelu, biva ujedno poetski element, ne samo u Truhelkinu slučaju.

Glede pak stilskoga izbora treba još jednom naglasiti u djelu (jasno, i u trilogiji) Truhelkin poetski detaljizam, dakle sklonost liskom, emo-

tivnom doživljaju stvarnosti, poetskom detalju. On u autoričinoj narativnoj strukturi jest odmorište u čitanju, ali je nedvojbeno i u funkciji oplemenjivanja pripovijedanog, kao što je to rađanje dana uz Dravu:

„Tu ih zateče veličanstven prizor. Pred njima se zacrvenilo nebo kao polje božurovo. Crvenilo se sve jače žarilo, najposlije prijeđe u oganj i od njega se zapali nebo i zemljica, i vode Dravine potekoše kao rastopljena vatra, i sve je bilo okupano u zlato, biserje i sjaj. I najednoć iz onoga ognjenoga mora pomoli se zlatna ploča, žarka zvijezda nebeska. Ne možeš u nju pogledati od ljepote sjaja i bljeska kojom je preplanula zemljicu. Nestalo je sve što je blijedo i sivo. Sve je oživjelo radošću i veseljem.“

Intimizacija (izravno obraćanje čitatelju), deminutivi, kolorizam – sukladan općem emotivnom ugođaju – i nasljedovanje stila biblijskoga („i“, a u poglavlju „Zavjetni put“, hodošašće aljmaškoj Gospi), to su prepoznatljivi poetički segmenti Truhelkina stila.

I još nešto uz njih, naime spomenuti nam je u djelu bogatu interpolaciju usmenih oblika ili, šire, svijeta usmenosti (kolokvijalno: ruralizma). Milan Crnković tek uzgredice spominje da Truhelkin „jezik i po leksiku a još više po ritmu i rečeničnoj liniji, ima miris slavonskoga govora“, no čini se ipak da je ta činjenica temeljna u arhitektonici Truhelkina diskursa. To će ulaženje usmenoknjiževnih oblika i narodnih govornih izričaja biti isto onakvo kakvo zapažamo u mnogobrojnim primjerima hrvatske književnosti, to jest u raznolikim usmenoknjiževnim oblicima, u sintagmatici usmenoga podrijetla, usporedbama iz svijeta ruralnoga, u mnoštvu epiteta i nasljedovanju ritma usmenoga pripovjedača. Dašto, to su tek neka stilska obilježja.

Činjenica, međutim, jest da *Zlatni danci* ostaju trajnom vrijednošću hrvatske dječje proze, poradi Truhelkinih poetskih zapisa rodnoga Osijeka, poradi umijeća da izrazi dječji svijet srca i duha, poradi iskrenoga domoljublja i jednostavne ljepote.

* * *

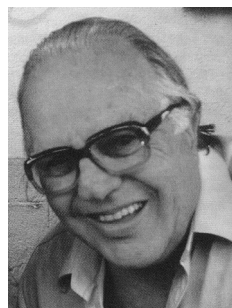
Književno djelo Jagode Truhelke ne predstavlja kakvu prijelomnu književnu činjenicu, ali afirmira ljepotu jednostavnosti, poeziju životne svakidašnjice i temeljne etičke vrijednosti, te je ono, djelo, ugrađeno u korpus hrvatske dječje književnosti kao njegova stožernica.

JAGODA TRUHELKA OR AUTOBIOGRAPHY IN AN ETHICAL AND POETICAL FUNCTION

Summary

Based on *Autobiography* by Jagoda Truhelka and her *Golden Days* trilogy, the paper explores the relation between an autobiography and the autobiographical novel, as well as how the entry of oral literature forms and oral folk expressions reflect in her writing.

Branko Pilaš

I NE SAMO KNJIŽEVNICA

U uvodnom dijelu govori se o djetinjstvu Jagode Truhelke. Zatim slijedi opis životnih staza učiteljice i književnice, njezina prosvjetiteljska i odgovajateljska djelatnost. Autor se osvrće na stručne radove Jagode Truhelke, njezinu ljubav prema hrvatskom jeziku i posebno na djelovanje mlade učiteljice u razredu i društvu. U završnom dijelu samo dijelom osvjetljava se književno djelo "osječškoga Šenoe".

Jagoda Truhelka, učiteljica i književnica, cijelim je svojim bićem i dugogodišnjim životom čvrsto vezana uz školu i djecu. Iako se književno djelovanje Jagode Truhelke ne može odvojiti od prosvjetiteljskoga, svakome treba prići zasebno jer je ono, svako za sebe, zaokružena cjelina, ali i međusobno povezana i prožeta. I ne samo to. Pogledamo li u životopis Jagode Truhelke, on je u potpunosti sazdan od učiteljevanja i književnoga rada, koji su svoje korijene našli u obiteljskom domu.

Roditeljske karakteristike, upornost, ustrajnost i točnost u radu, usmjerile su cijeli život Jagode Truhelke u pozitivnom smjeru, a ona ih je trebala samo njegovati i primjenjivati u životu. U roditeljskoj kući, naročito očevom zaslugom, razvijala se ljubav prema hrvatskom jeziku, jeziku domovine u kojoj su Truhelkina djeca rođena i živjela. I ne samo jezik, već hrvatska povijest i kultura bili su sastavni dio cjelokupnog života u kući. Osim toga polaže se značajna briga učenju stranih jezika, a u prvom redu češkog, njemačkog i francuskog. S obzirom da je otac intenzivno usadivao ljubav prema učiteljskom zvanju, nije ni čudo da je djevojčica Jagoda izabrala kao poziv rad u školi, a na to se nadovezuje i njezina želja da taj rad unaprijedi. Otuda i brojni njezini stručni radovi za unapređenje školstva, ali i literarna ostvarenja.

U vremenu na prijelazu dvaju stoljeća, za vladavine bana K. Heđervarya, dakle vrijeme mađarizacije, ali i kulturnog i prosvjetnog razvoja Hrvatske, u liceju uz Jagodu Truhelku djeluje njezin uzor Marija Jambrišak, ali i u njezinu daljnjem životu vrlo značajna osoba Kamila Lucerna. Učiteljica Jagoda vrlo se živo priprema za svoj budući knji-

ževnički rad. Ona često posjećuje kazalište, koncerte i razna predavanja.

Suraduje u brojnim časopisima, kao npr. u "Vijencu", "Nadi", "Na-pretku", "Domaćem ognjištu" i još nekima. Javlja se i prvim javnim nastupom. Na glavnoj skupštini HPKZ-a 1894. čita priopćenje naslovljeno "Hrvatski materinski jezik u domu i školi". To je godina u kojoj je tiskana i prva njezina knjiga za mlade. Iako je Khuenovo doba ostavilo crne mrlje u hrvatskom životu, to je ujedno i razdoblje novog hrvatskog preporoda kada se javljaju Kršnjavi, Miletić, Bukovac i drugi koji daju novi impuls hrvatskom stvaralaštvu. Snažno se osjeća djelovanje pisaca J. E. Tomića, Franje Markovića, S.S.Kranjčevića i drugih. Vrijeme devetogodišnjeg boravka u Zagrebu Truhelka iskorištava za brojna putovanja. Putuje Austrijom, Mađarskom, Češkom, Slovačkom, Italijom, Švicarskom i Njemačkom. Oduševljava se krstarenjem Alpama.

Umor, bolest i nesanice čini se da su bili česti pratitelji Truhelkina života. I u takvu raspoloženju dočekala je imenovanje ravnateljicom više djevojačke škole u Banja Luci. Iako je fizički odvojena od Zagreba, njezina veza s glavnim gradom ne prestaje. To je već priznata spisateljica pa je često pozivaju da u društvu s K. Š. Đalskim, Jankom Leskovarom, Dragutinom Domjanićem i drugim poznatim hrvatskim piscima čita svoja djela. Djelovanje u Bosni nije bilo ni jednostavno ni lako. Već tada, dakle nije to karakteristika samo našega vremena, vodila se borba za hrvatski jezik koji je službeno nazvan "srpsko-hrvatski". Posebno je morala biti oprezna kad je u pitanju nastava povijesti. Gušio se nastavnički rad u cjelini, a to je gušilo i vrsnu učiteljicu koja je svim svojim snagama nastojala da hrvatski jezik i hrvatska povijest ne izgube ono značenje koje im je pripadalo u tom kraju.

Prvo pedagoško usmjerenje dobila je od oca, a zatim od Magdalene Šrepl. Međutim ono značajno teorijsko i praktično naučila je od Marije Jambrišak, Marije Fabković, Skendera Fabkovića, Tomislava Ivkanca i Ljudevita Modeca. Brojni su stručni radovi Jagode Truhelke objavljeni u raznim časopisima, a ti radovi ukazuju na široku lepezu interesa, ali i razvoja mlade učiteljice. Već njezin rad, objavljen među prvim (1893.), ukazuje na zrelost mlade učiteljice.

Naslov rada "Što da čitaju naše mlade djevojke" pobuđuje čitateljevu znatiželju. Zatim "Hrvatski materinji jezik u domu i školi", pa "Uzgoj umjetničkog ukusa", "Nekoji problemi ženskog uzgoja", "O moralnom uzgajanju djece", "Uzgajanje djece prema temperamentima" i niz drugih objavljenih radova već svojim naslovom pobuđuju interes i ukazuju na probleme

koji se u to vrijeme javljaju u školi i odgoju mladih, prvenstveno djevojaka.

Ljubav prema hrvatskom jeziku usadio je mladoj učiteljici njezin otac i zato primjećujemo u cijelom radnom vijeku njezin osobit interes za taj predmet. Uviđa opasnosti koje dolaze od nasilnog nametanja tuđeg jezika. Ona polazi od činjenice da je "materinji jezik duboko uvriježen u duši naroda". Zato hrvatskom jeziku pridaje središnje mjesto u nastavi. Treba istaknuti da je Truhelka za rano polazanje djeteta u školu, već sa šest godina, i da već tada mora biti nastava hrvatskoga jezika u središtu pažnje pučke škole. U isto vrijeme ne smatra potrebitim, u tom vremenu, učenje stranog jezika. Zahtjev je mlade učiteljice da se govoru treba posvećivati pažnja i u roditeljskom domu. Učiteljev govor mora biti razumljiv djetetu, on mora poznavati i njegov psihološki stupanj razvoja. Prema tome potreban je "uzorni učiteljev govor". Međutim, iznad svega Truhelka postavlja zahtjev da učitelj razvija kod učenika ljubav za hrvatski jezik. Značajno je spomenuti Truhelkino razmišljanje da bi u početnoj fazi trebalo isključiti gramatiku, ali u isto vrijeme posvetiti veću pažnju govoru, književnom štivu i stalnoj kontroli usmenih i pisanih vježbi. Slovnici posvetiti pažnju samo toliko koliko je nužno, i to više vježbanjem nego učenjem pravila.

Školski rad u nastavi hrvatskog jezika dijeli na: slušanje, govorenje, čitanje i pisanje. Prednost daje slušanju, a u čitanju traži logično čitanje i to već nakon prve godine. Dužnu pažnju posvećuje odabiru štiva. Za čitanku smatra da mora biti osnovno sredstvo pomoću kojega će se duh materinskog jezika shvatiti i usvojiti. Čitanka mora, smatra Truhelka, biti "knjiga za jezično obrazovanje i bitno obrazbeno sredstvo za idejnost, čovječnost i narodnost." Karakteristično je za Jagodu Truhelku da unosi novine u svoj učiteljski praktični rad. Nakon jednog boravka u Pragu predaje crtanje u višoj djevojačkoj školi i to tako da prihvaća novi smjer u crtanju. Ona radi po modelu, što je bila novina u školi, i to tako da se isti predmet i u različitim položajima crta. Truhelka na taj način želi istaknuti individualnost jer, kako ona kaže, "umjetnički uzgoj sasvim se prirodno razvija iz nastave crtanja."

Vrlo je zapažena njezina briga za školske proslave. Dotada skromne i sadržajno siromašne proslave Jagoda Truhelka pretvara u glazbena sijela, a neki ih nazivaju i koncerti. Osim toga u programe osim djece uvodi i učitelje. Priredbe su se odvijale isprva samo u školama, a zatim izvan škole i u privatnim kućama. Vrijedno je istaći da je Truhelka uprizorila i prvu operu u Banja Luci. Bila je to Humperdicova opera "Ivica i Mari-

ca". Izvođači su bili djeca i učenice više djevojačke škole. Uz to zaslugom Jagode Truhelke svi su kostimi izrađeni u školi. Uspjeh je bio izvanredan i zato na molbu "Napretka" Truhelka operu obnavlja i u Sarajevu.

Posebno treba istaknuti da je ulagala mnogo napora u stvaranju što boljeg učiteljskog kolektiva. Velik dio vremena provodila je u stvaranju novih nastavnih programa. Ne smijemo mimoći i njezinu brigu za siromašne učenike. Mnogima je osigurala besplatnu hranu i knjige, a osobito se brinula i za učeničku odjeću. U svakoj školi radila je s mnogo entuzijazma i školu dovodila do stupnja uglednosti.

Iako je pedagoški rad Jagode Truhelke vrlo cijenjen, njezino književno djelo zadržalo je trajno mjesto u hrvatskoj književnosti za djecu. Kritika između dva svjetska rata nazvala je trilogiju "Zlatni danci" "dječjom epopejom", pa iz toga slijedi da bismo se prije svega trebali osvrnuti na Truhelkino najpoznatije djelo. No, prije toga razjasnimo što je ta Truhelkina trilogija. S obzirom da ima nerazjašnjenih pa čak i netočno svrstanih djela u trilogiju, bilo je potrebno pratiti slijed pojave pojedinih djela. "Zlatni danci" pojavili su se 1918. i zajedno s knjigama "Bogorodičine trešnje" iz 1929. i "Dusi domaćeg ognjišta" iz 1930. čine trilogiju. Međutim, za Drugog svjetskog rata pojavljuju se prerađene i ponovljene ali i dopunjene "Bogorodičine trešnje" i "Dusi domaćeg ognjišta" i tvore knjigu "Gospine trešnje". Koncem 1940. Jagoda Truhelka objavljuje novu knjigu "Crni i bijeli dani" pa to zajedno predstavlja, uvjetno nazovimo, novu trilogiju. Iako "Zlatni danci" nisu ni prvo ni najbolje Truhelkino književno ostvarenje, njima je književna kritika posvetila najviše prostora i napisala najbolje stranice. Čim se pojavila knjiga, o njoj vrlo pohvalno piše u "Savremeniku" Zdenka Smrekar. Od tog vremena do danas javilo se niz kritičara koji u velikoj većini djelu daju vrlo pohvalne ocjene. Što se djelo nije pojavljivalo od 1943. do 1969., možemo zahvaliti političkim predrasudama, a isto, tako iz istih razloga generacije naših učenika nisu se imale prilike susresti s Anicom, Ćirom i Dragošem, koji u hrvatskoj dječjoj literaturi ostaju kao kamen temeljac na kojem se izgrađivala naša dječja književnost. Činjenica je da bez Ivane Brlić-Mažuranić hrvatska dječja književnost ne bi bila ono što je danas, ali isto tako bez Jagode Truhelke ta književnost ostala bi siromašnija za prepoznavanje prosječne hrvatske obitelji, života djece u toj obitelji i društvu uopće. "Zlatni danci" zrače dobrotom, plemenitošću i ljubavlju koja prožimlje i čitatelja pa i samoga čini takovim. Jagoda Truhelka, kako je neki s pravom nazivaju "osječki Senoa", opisuje taj grad s puno ljubavi. I

ne samo u "Zlatnim dancima", Osijek je vrlo često središte života njezinih likova i radnja se zbiva u tom gradu. Bez Jagode Truhelke mi ne bismo poznavali Osijek devetnaestoga stoljeća u cjelini, govor njegovih ljudi i cijelu atmosferu koja ga okružuje. Jednostavna govorom i ponašanjem, spontana u postupcima, srasla s okolinom, djeca Anica, Čiro i Dragoš pripadaju najzrelijim književnim likovima u hrvatskoj dječjoj književnosti.

U hrvatskoj se književnosti Truhelka javila već gotovo u tridesetoj godini i to s pomalo nemuštom, ali poučnog naslova, pričom "U radu je spas". Roman "Tugomila" prvi je književni uspjeh mlade spisateljice, ali on ukazuje na mogućnosti Truhelke da se snažnije izrazi u kraćoj proznoj vrsti. Tako neki kritičari smatraju da su i "Zlatni danci" sretan niz kraćih pripovijesti iz djetinjstva. Njezin roman "Zlatko" ima u dječaku Zlatku, kako kaže Josip Andrić "najjači tip dječaka u hrvatskom romanu uopće". Iako možemo taj zaključak uzeti s rezervom, ipak moramo prihvatiti da je Zlatko lik koji je prožet psihološkom finoćom, a majčinska ljubav ispunjena plemenitošću. Za razliku od mnogih Truhelkinih djela, gdje je radnja smještena u Osijeku, fabula romana "Zlatko" smještena je u Sarajevo i Zagreb. Moramo odmah primijetiti da se književnica sa svojim junacima kreće od Osijeka do Zagreba, ali i u ambijentu ličkih i bosanskih predjela. Jednom je E. Kästner rekao da je "djetinjstvo naš svjetionik na uzburkanom moru života". Čini se da je Jagoda Truhelka upravo slijedila tu misao. I zato se ne treba čuditi da su poslije nje i Ivo Balentović, Mate Lovrak, Milivoj Matošec, Anđelka Martić i još poneki zasnivali svoja književna ostvarenja na Kästnerovoj misli, a gradili svoje likove na obrascu Truhelkinih likova.

U cjelini Truhelkino je književno djelo razgranato, ali ono što ostaje u hrvatskoj književnosti svodi se na dva djela neprolazne vrijednosti, "Zlatni danci" i roman "Zlatko". Od ostalih ostvarenja možemo samo nabrojiti niz proza: "Nakon deset godina", "Strast i dužnost" "Uvelo cvijeće", "Zdravi i bolesni", "Proljetni mrazovi", "Razni putovi" i drugo. Od romana spomenimo još "Plein air", "Vječna zaručnica" i "Vojača". Jedno od djela koje ostaje u hrvatskoj književnosti je i povijesni roman "Vojača". Činjenica je da je Truhelkina proza s povijesnim sadržajima slabo privukla pažnju čitateljstva, ali izuzetak je roman "Vojača". Prva je o romanu progovorila M. Jurić Zagorka, koja za "Vojaču" kaže da je roman s glavnim likom ne samo "novinom žrtvom za domovinu" već i žrtva muške supremacije. Josip Eugen Tomić zapaža "majstorsko crtanje ženskih osoba". Borbom za krunu dvaju Kotromanića i sudbinom kra-

ljice Vojače, roman je vezan uz petnaesto stoljeće i uz neslogu prožetu mržnjom u turskim provalama u Bosnu.

Nakon Osijeka, Zagreba, Gospića i Bosne, umirovljena je 1923. i vraća se u Zagreb. To je već žena na pragu sedmoga desetljeća života i sve se više povlači u sebe, piše, izbjegava nastupe i priredbe namijenjene njoj. Bila je duboko religiozna. Napisala je:

“I zato na svemu hvala Onome koji sve daje.” Njezino izrazito hrvatstvo i duboki vjerski osjećaji, a zatim dolazi i nepriznavanje književnog djela, stvaraju oko nje zid šutnje. Zato je znanstveni skup koji nosi njezino ime i svake godine se održava u Osijeku potreban i hvale vrijedan.

AND NOT ONLY THE WRITER

Summary

The introductory part speaks about the childhood of Jagoda Truhelka. It is followed by the description of life paths of the teacher and writer, her enlightening and educational activities. The author reviews the professional works of Jagoda Truhelka, her love for Croatian language and especially the activity of the young teacher in the class-room and in the society. The final part lights up but partly the literary work of the Osijek Šenoa.

Dragica Dragun

MEĐUNARODNI ZNAISTVENI SKUP „ZLATNI DANCİ“

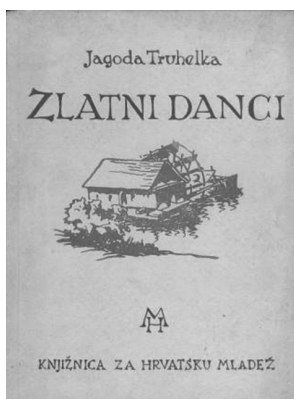
Svake godine u Osijeku se održava međunarodni znanstveni skup o dječjoj književnosti nazvan „Zlatni danci“ kako bi se iskazala hvala velikoj osječkoj književnici i pedagoginji Jagodi Truhelki.

Ove godine, 11. travnja, skup je održan šesnaesti put. Bio je posvećen stotinu i pedesetoj godišnjici rođenja Jagode Truhelke, autorice s kojom je znanstveni skup *Zlatni danci* i počeo 1997. godine, tada u spomen na četrdesetu godišnjicu smrti osječke spisateljice. Utemeljitelj je *Zlatnih danka* Pedagoški fakultet Osijek (danas Filozofski fakultet), a suorganizatori su bili: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za znanstveni rad Osijek, Matica hrvatska Osijek, Filozofski fakultet Pečuh – Odsjek za kroatistiku Sveučilišta u Pečuhu.

U proslavu prvoga zbornika Ana Pintarić ističe: „Zlatni danci su i dug grada prema svome čedu koje ga je učinilo glavnim likom trilogije *Zlatni danci*, *Bogorodičine trešnje* i *Dusi domaćeg ognjišta*.“

Tematskim okvirom skupova, koji se održavaju u travnju, bili su, uz Jagodu Truhelku: Prinos Osijeka dječjoj književnosti, Bajke od davnina pa do naših dana, Basne, Kršćanstvo i dječja književnost, *Život i djelo(vanje)* Ivane Brlić Mažuranić, *Obitelj u književnosti za djecu i mladež*, Mitovi i legende, *Život i djelo(vanje)* Ante Gardaša, *Život i djelo(vanje)* Sunčane Škrinjarić, *Život i djelo(vanje)* Nade Iveljić, *Život i djelo(vanje)* Višnje Stahuljak, Suvremena dječja književnost (dva su skupa posvećena toj temi) i Dječje pjesništvo. Skupovi su okupili tristo pedeset i jednoga izlagača i znanstvenika iz Austrije, Crne Gore, Mađarske, Makedonije, Rusije, Slovačke, Slovenije, Srbije, Ukrajine i Hrvatske. Nakon svakoga skupa otisnut je i zbornik radova. Kako je na ovogodišnjemu skupu istaknula Ana Pintarić, do sada su *Zlatni danci* urodili dvjesto sedamdeset i jednim radom ispisanim na oko tri i pol tisuće stranica. Za znanstveni skup *Zlatni danci* koji kontinuirano pro-

miče književnoteorijsko i književnokritičko čitanje i vrjednovanje dječje književnosti i književnosti za mlade svakako treba reći hvala prof. dr. sc. Ani Pintarić, utemeljiteljici skupa, predsjednici Organizacijskoga odbora i urednici zbornika, ali i Jagodi Truhelki i njezinim *Zlatnim dancima* koji su profesorici Pintarić bili poticajem od prvoga do ovogodišnjega, šesnaestoga održanoga skupa.

KNJIŽEVNO PERO

Neobjavljeni književni radovi

Zvezdana Čagalj

ŠKATULA

Fala ti škatulo o' postol'
S brojen tri'est tri,
Šta si mi dala svoju dušu
I šta si izdurala zemane
Dok su te na tavanu jili miši...
Fala ti za oto šta mučiš,
Šta nikomen zinila nisi
O temu šta san stivala u te,
Fala ti šta sada vadin
Dil po dil života,
Dil po dil vrimena,
Uru po uru do podneva...

Prva pisma nespretno našvrjana,
Prvi pojubac utisnut u kartu,
Prvo pozdravjanje zrenja
I prva kuverta za opisat sutra...

Sve moje prvo,
Škatulo moja-mrvo,
Sve moje tajno,
Sačuvano trajno...

Fala ti škatulo o' postol'
S brojen tri'est tri...

ANTIPROTIVNA

Gledan, dite sidi za stolon i meće kašiku i pinjur
Po kosi, po očiman, svugdi di ne triba,
Gledan, materi nije to lipo, a ćaća ispo'tiha priti,
Striže ušiman i očiman, minja kolure,
A dica sve više tražu šta bi još mogla učinit.
Judi okolo, isprva da se ne vidi, a onda javno,
Zure i vrtu glavan ka da je to najstrašnija stvar na svitu...
Mala fameja se demonstrativno diže sa katrige,
Ćaća baca mali tavajol ispo' vrata,
A mater pokunjeno vata dicu za ruke, dok se oni batrgaju...
Ajme, neugode...

Gledan, jopet isto misto, ma druga fameja,
A dica jopet meću salvete po glavi i glumidu reoplane,
Buču i zuju sve jače i sve žešće...
A ćaća i' isprva gleda, mater jopet minja kolure,
A svit se jednako, isprva skrovito, pa posve javno,
Zagleda u „nemoguću“ dicu i dava komentare o odgojnin miran.
A unda, ajme smija, najedanput ćaću vidiš,
Stavja svoj tavajol na glavu i počne bukat i zujat ka i dica,
More bit i žešće, more bit i ditinjastije...
I bome gušta u temu, more bit i više o' same dice...

Gledan daje, svitu nije kjaro šta se to događa,
Ko je ovod lud? Jemadu ta dica od koga naučit bit divji!!!
I, najedanput, kako su i počela, dica pristaju bit reoplani,
Gledadu u svoga ćaću ka mali zavirenici i smijuje se,
Ćaća in namiguje, jednako zavirenički. Mater samo gleda i muči.
Tišina. Judi mislidu šta in se oće, a mala fameja počinje jist
Sasma pristojno i u tišini, s puno ljubavi i mota...

Ajme lipote
A judi i onako mislidu šta i' je voja!
S blagoslovon in bilo!!!

OBILATO

Svakemu da bi po mrvu,

Dvi jezgre bajama, pola oraja,
Kućarin cukra, kacjolu juve,
Fetu kruva koji bi odstaja,
Mrvu mesa, pancete suve,
Pinku karote, dva kumpira,
Puno golgote
I mrvu mira,

Samo bi smekša, samo bi sta
Kad bi mu prišlo njegovo zlato,
Unuku svomen sve bi da,
Svima po mrva,
Njemu obilato!

SUMPREŠ

Škicana košuja
Isporavja grišpe,
A ja gledan babu
Kako ubacije Žeravu u
Sumpreš,
Rumena
U obrazin,
Rubon travershe
Otire pot
Šta je štipje
za oči
i piva niku starinsku ljubavnu pismu.
Dida u konobi kašje.
U kainu ispire škinu
I oštri britvu o kožni kaiš,
Zateže kožu i pomalo,

Ka da je vrime brez konca i kraja,
Kliže oštricon gori-doli,
doli-gori,
a onda čist oblači na se
sumprešanu košuju misnu.

LIPO JE BIT BABA

Ko je moga u najluđin mislima snit
Da je vako lipo babon bit,
Ko je moga i u snu znat
Da ćeš bit sritan, jer će te babon zvat?

A je, lipo je namušcat bore
Vonjon nove, babine zore,
Lipo je napipat ka paperje vlasi
Unuka ča babin kušin krasi.

A jema još jedna važna caka
Zašto je lipo postat baka
I za to ću uvijek molitve molit –
Ne moran odgajat, već samo volit!

A ljubavi toliko u meni jema,
Za tebe, sričo, dugo je spreman,
Teplo se nadan da će Bog dat zdravja
I da ću je u vrićan, prida te stavjat!

O KRPENJAČI

U to davno bivše doba nije bilo ni baluna,
O' krpa smo stari' znali sklepat kugle šarovite,
Letile su ka i strile i bile su sriće pune,
A s njiman smo dobro znali da je super biti dite.

Tomislav Najev

DA BI RESTA

a tija san tit a bija san bit

niti tija niti bija
a ni tit
a ni bilo bit
kad san tija
tit
kad san bija
bit

ča je da je uvik dura nika ura
mala velu tura
barenko ka je tanko
e vrimenta prez simena
pa je prišilo ka bi kišilo
nek pasaje lešto cili vik u ešto
nauznak s namon
asti ga šušta prez imalo gušta
doša nam je fiščavac
posidija sikavac
u po vala bila žala
da bi bija cil i cilcat san
bilija se dan
ka san nika
jidan na tovara
kar i kozu
altroke
lozu

a tija san tit a bija san bit

RIČI MOJE BABE

moje, riči tvoje
prije neg si,
prin si

ča je,
ča si,
ča?

prije li si,
prin si...

ka si zinija a gologuz odija
an...

tolič dojdeš pa i projdeš
išćaš ka ča fišćaš
an...
ča si učinija, ča stvorija
bidan si se vas umorija
u joblak se vas kolik
pritvorija
an....

ča je
ča si
ča
prin si, zinija
vengo, ča si učinija?

BAŠĆINSKI GLAS

poza tin i ti prin
ti i ti
i ti
prin i poslin
i ti poza njin
ošervaš se,
uznosito

a
u zori
te
uzorite
zlamenkamen
pada stina
spotna škina
besidaje
u meni grota
ota
lipota
ne pristaje
kolo oto izventaje
staru uru rascvitaje
na ti kamen
na ti
ramen
e kamena a ramena
a vitar je na ti plamen
uzdisaj je na ti kamen

JA, TI I RIČ

onon ča neš biti
ti to hiti
ča ćeš biti
ča si bija dok si snija
ča ćeš biti
ča si tija
budi oni ča si bija
tija
vengo oni
ča ćeš biti
oni ča neš smiti
ča neš sniti
neš ni biti
ti to hiti
vengo ono
ča ćeš biti
ča ne štiti
oni ča ćeš biti

RIČ

i ka ni tanpiri
ruvinana
i ka je iženjana
šktivaje ča pasaje
deboto umukne oli pukne
rič
izventana
misečinu svučē
joko gradu priobučē
a cakal zvizd
blišči
do maloprin
do malo
prin
do pučine
jušto narestē teplina smija

DUGE URE

...a ploča popločana
ala ga ka jučer na podan struge
omarina privarila vrime ča se vuče
po a po a pod nan korak ča požurije,
požurije
u dvoriman iščeš šćap
u gomilan deštežo vrime
stivani kamen
gre
oli mre
zakrakunaš li vrata
zatvoriš škure
barenko oživiš u stinan
put duge ure
ošervaš se,
sakriveni kjuč
zaboden šćap u zidu didove kuće

Nikša Krpetić

ORKESTAR

U sobu mi ulizu neke čudne note,
galama je nesnosna, čujen i prostote.
Izvirin na ponistru, kosa mi se digla,
u kaletu malenu glazba nan je stigla.

Tave, lonci, poklopci u moždanin ječe,
umitnici sviraju, narodu se beče.
Zvone vase, bokali, porculanski pjati,
poslin ovog *koncerta* ne će ih se prati.

Složan je taj *orkestar* i ritma se drže,
dirigenta poštuju kad im kaže: Brže!
Iza njih je puplika, reklo bi se masa:
jedna kokoš bez perja i dva bisna pasa.

Evo ih, sad cupkaju pred portunon jednin
i još jače svirkaju, ja sa smiškon gledin.
Tu je sinoć nastala prava mala gužva
jer su Duji vikali: "Glup si kao spužva!"

Sad su mame izašle, nastala je cika.
Prva je govorila: "Di je moja dika?"
Druga se je pinila: "Sve ih pribit triba!"
Dok je treća mučala – radila je šiba.

GRADILIŠTE

Od uva do uva kruže čudne priče:
nasrid gradske plaže gradilište niče!
Piramide, kuće, zidine i dvorci
rastu tik uz more, grade mali stvorci.

Svako radi, brate, bez ikakva plana,
bez metra i viska, al' to nije mana.
U visinu raste ova divja gradnja,
bez dobrih temeja slaba in je radnja.

Inšpekcija došla, samo vrte glavon,
dok buldožer gura pisak punon paron.
Policjota dva in u potporu stižu,
al' radnici mali poglede ne dižu.

Kopa li se, misi, lopatice rade,
neboderi rastu, palače se grade.
Inšpektori nešto kao tužbu pišu
i znojava lica povremeno brišu.

Iznenada dođe iz Japana plima
i svu divju gradnju u trenu zaklima.
Bilo je i suza, došle mame, tate,
valovima prite neka odrebate.

Novine će sutra objaviti visti
da se divja gradnja svudir može sristi,
a na plaži našoj ona uprav' cvita –
radišna su dica usrid sparna lita.

PALAČINKE

Odlučio Stipe peći palačinke
da počasti svoje klinčeve i klinke.
Roditeja nema, oko Hvara plove,
pa uze telefon, prijateje zove.

Dolazi društ Vance, ima ih desetak,
nikon se ne žuri – pa danas je petak.
Kurijožo vire u smjesu na stolu
i polako piju ponuđenu kolu.

Kad je majstor prvu prolija po tavi,
dobi je aplauz ka da kuću pravi,
ali mu je ništo naopako pošlo
kad je palačinki okretanje došlo.

Umisto u tavu, ona je kroz prozor
izletila naglo, izazvala pozor,
da bi druga, tanja, još i gore prošla –
priko svih je glava na zvučnike ošla.

Treća je u nizu pogodila Anu
dok je suđe prala u susidnon stanu.
Četvrta je, Bože, a bila je tusta,
pogodila pravo župnika u usta.

Peta je u startu zadimila kuću,
bacija je u koš još onako vruću.
Šesta je...al' više ne smin van ni reći,
razišlo se društvo, gladno pošlo leći.

GRADELAJE DIDA MOJ

Petkom dida uvijek peče ribu.
Prvo uzme jednu dobru šibu,
onda goni sve maške iz dvora,
ali one skoče na vrj bora.

Pali vatru i gradele čisti,
virkaju domaći i turisti.
Meće uje, papar u terinu,
pa ugasi žeđ u bićerinu.

Dolazi i pumpjer barba Ante,
uvik reče: "Spremite dvi kante."
Ali dida ništa ne badaje,
još tri bije u žar on dodaje.

Gradelaje dida moj
trlje, salpe i arbune.
S nosa mu se cidi znoj,
baba nosi krov, bocune.

BURA

Od svih vitri na von svitu
najgora je bura.
Kupe baca, brode diže,
sedan dana dura.

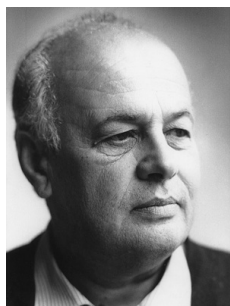
Zviždi kano bisna neman
i runbaje vrata,
a kuća se čila trese
ka da je ferata.

Bura ne da priko rive,
drži cimu brodu.
U portunu čupa kvaku,
zaledi ti vodu.

Kad zapuše, nema šale,
u kući je misa
i dida se moli Bogu:
“Fermaj buru s Klisa!”

Bura, bura, bura,
sedan dana dura.
U kaleti nikog nima,
uz komin se grije, drima.

Bura, bura, bura,
kante, banke gura.
Ne igra se mura,
dura, dura, dura.
Bura, bura, bura,
sedan dana dura.

Miroslav Slavko Mađer**GDJE JE PIŠTA**

Zar nema više Pište i vašarišta...
Gdje je taj mačak snova danas?
Neće valjda biti da se pretvorio u „nikog i ništa“
Dođi majstore uma – i sad među nas!

Možda stoga što se još nisu ostvarile Tvoje ideje;
Zar Tvoj mozak mali više kao nekad ne pali?
I Tvoje čudesne riječi uludo bleje
I mašta Tvoja više se ne čuje, i šali?

A sve smo za Tvoje neviđene stvari strasno dali
Igrali se Tebe i svagdje te kao junaka mašte našli.
Eto, za Tobom i danas, naš lenijski park žali
jer smo se s Tobom u tom životu bolje snašli.

Gdje si Pišta – obećaj da ćeš opet doći!
Jer fali nam Tvoja igračka, Tvoja pračka snova.
S Tobom smo mogli i na Mars i Mjesec poći...
Bio si kapetan nedostižnog plova.

Dođi Pišta da se opet tako s čudima igramo.
Jer bez Tebe i danas nema pravog leta.
S Tobom smo uvijek samo plovili i „tu i tamo“ –
Ti si nas vodio i zavodio i na kraj svijeta...

DNEVNO VRIJEME

Kad ujutro krenem u školu,
svanuo dan ko' obećan,
A onda kad se vraćam kući,
mračí se na sve strane.
I na kraju ne znam jesu li
ti dani hladni ili vrući, današnji, idući
ili sam možda ja nenaspavan?

(Jedinice me muče
– ko' kesteni vrući!)

MOBITEL

Iz džepa zove kao lud:
zar ga moram nositi okolo
svud
ili da samo šapnem potiho
u uho mojoj Sanji:
da mi ta sprava stalno smeta.
Ma nije, možda, stoga
što me stalno zove
mama ili teta?
A Sanja samo šeta
i ne znam kad će me nazvati
sva nasmijana od ljeta...

JEDINICE, PETICE, TRICE

– Ja ne učim za te glupe ocjene,
važno će naglasiti Kmica.
(Što se one tiču razreda i mene?)
– Ih – nato će Marica,
Ti nećeš nikada imati uspomene!

I DUNAV JE MORE

Tomica
iz Vukovara
ovakvu staru izreku stvara
Ako nemaš Dunav
dobro je i more!
A
Joza
iz Vinkovaca:
Nema nigdje do Bosuta
takvog koncerta od žabara!
Dok će
Mursa iz Osijeka
Od naše Drave gdje je više komaraca?
A na kraju doda
Mata sa županjske Save:
A na našoj obali
pasu najljepše krave...

Mladen Kopjar

PROTIV SUDBINE

Baka je složila ozbiljnu facu čim smo izašli iz kuće. Puna brige gledala je tatu jer je i ovaj put pretjerao s njenom domaćom lozovačom, pa je teturajući po dvorištu umalo nagazio kokoš i dvije purice.

– Evo viš, ne moraš ni sesti vu auto! Već z nogami buš mi svu perad vubil – rekla je baka i čvršće zategnula rubac pod bradom, što je radila uvijek kad je bila jako nervozna. – Darija, bi ti sela za volan? – molećivo je pogledala mamu.

– Ali, Karmela, pa znate da ja ne vozim – odvratila je mama, pa zagrlila baku i smirenim glasom dodala: – Nemojte se brinuti, Stanko je iskusan vozač. A i baždaren je na puno više od par loza.

Tata se umio vodom iz bunara i pogled kao da mu se malčice razbistrio.

– Krećemo, familijo! – salutirao je udarivši se posred čela i ušao u *golf*.

Izljubio sam se s bakom, pa sjeo na zadnje sjedište. U autu su se miješali mirisi rakije iz tatinih usta i borovine s drvca koje je visjelo na retrovizoru. Imao sam dojam da sam zalutao u šumu punu pijanaca. Kad je sjela pokraj tate, mama je odmah počela kašljati i otvorila prozor.

– Ne znaš si granice, Stanko – rekla je. – Je l' te ja uvijek moram braniti pred tvojom majkom?

– Zašto bi me branila? – čudio se tata, otežući u govoru. – Pa nisam ništa skrivio.

– Ako nas zaustavi murja – nagnuo sam se prema njemu – uzet će ti vozačku na bar trideset pet godina. Dok se ne otriježniš.

– Ti šuti, klinjo – obrecnuo se na mene. – Misliš da ne znam da se iza škole opijate vinom iz tetrapaka? To zapravo niti nije vino, to je ocat sa šećerom. Ja kad pijem, barem pijem pošteno.

Ljutito je ubacio u brzinu i stisnuo papučicu gasa. Krenuli smo takvom silinom da se auto zanio i skoro završio u svinjcu iz kojeg se začulo prestravljeno roktanje. Kroz stražnji prozor vidio sam da baka opet

zateže rubac. Jadna, sva se zacrvenjela.

– Stani! – viknula je mama. – Stani!

Gume su zaškripale, i auto se zaustavio tik ispred raspucanog asfalta seoske ceste. Tata je naoko zbunjen podigao obrve:

– U čemu je problem?

– U čemu? – bijesno je protisnula mama. – Nas ćeš ubiti, a majka će ti dobiti kap. Izvoliš voziti najviše pedeset. I prestani mi puhati u nos.

Tata je zakoluto očima, ali ipak poslušao. Vijugali smo između njiva i livada tek nešto brže od lokalnih traktora, ali bar se mama posve opustila. Zavalila se u sjedište i promatrala kako pokraj nas promiču ljeskovi grmovi, stogovi sijena i pokoja vrba uz muljave bare. Ja sam odlučio malčice odrijetati jer sam noćio u istoj sobi s njima, pa me budilo tatino glasno hrkanje koje je zvučalo kao da zahrđalom pilom reže bakinu kuhinjsku peć.

Međutim, mir je iznenada prekinuo mamin uzvik:

– Koči, Stanko!

Opet su škripale gume, no ovaj put dvostruko glasnije. Kad sam se pribrao, već smo se nakrivili nad kanalom pokraj ceste, a ispred nas je, jednako nagnut, stajao srebrnasti *renault clio*. Neko smo vrijeme samo zaprepašteno zurili ispred sebe, a onda je tata, kad je vidio da drugi vozač izlazi van, i sam izašao.

– Pa je l' gledate vi kad izlazite na glavnu cestu?! – viknuo je tata. – Vi... vi niste pri sebi!

– Ja sam pri sebi, ali vi baš niste! – odbrusio mu je suhonjavi muškarac. – Bazdite kao da ste se čitav namakali u rakiji! Kaj, liječite reumu tak? Je l' to neki novi oblik seoskog turizma? Alkoholičaru!

– Ne vrijeđajte!

– Vi vrijeđate *mene* svojim smradom! Kad dođe policija, alkometar će im eksplodirati!

Na spomen policije mama je žustro izašla iz auta, a njen primjer je slijedila i prilično usplahirena gospođa iz *renaulta*.

– Mislim da nema smisla zvati policiju – pomirljivo je rekla mama, opravdano sluteći da bi to pogubno završilo za tatu. – Nitko nije stradao, i svatko može mirno svojim putem.

Par iz *renaulta* se s time nije složio. Štoviše, suhonjavi je pogledao mamu s podrugljivim smiješkom.

– Mi Šimeki se policije ne bojimo. Uostalom, kaj mislite da bih ja pustio ovog vašeg balvana da nastavi voziti u takvom stanju?

Tata je popravio košulju i pogladio kosu. Da je imao brkove, vjerojat-

no bi pogladio i njih. I mama i ja smo znali da se sprema za protunapad, dok se drugi vozač i dalje bahato smješkao.

– Balvan ste rekli? *Balvan*? – počeo je tata. – Ja si, gospodine, jesam popio, ali sam barem na nivou! Nek' dođe policija, nek' se alkometar rasparsne u komade! Ali istina će izaći na vidjelo: izbili ste na glavnu cestu kao drumski razbojnik, kao da je sva zemlja ovdje vaš posjed pa možete raditi što god vas volja! Ugrozili ste život meni i mojoj ženi, i najvažnije od svega, mojem djetetu! – Okrenuo se prema autu. – Petre, izađi!

Dok sam ja nevoljko izlazio, napadnuti mršavko je obuzdavao grč na licu.

– A vi... vi valjda mislite da ja građevinski materijal prevozim, je l'? – pokazao je na ženu koja je, sva rastresena, stajala pokraj njega. – Ovo je moja supruga, a ne cement! A u autu je moja kći! Lovorka, van!

Stražnja lijeva vrata *renaulta* polako su se otvorila. Tata se svađao s mršavcem, čija je žena mašući rukama počela oštro raspravljati s mamom, a ja sam zurio u djevojku koja je izašla iz auta, napravila par koraka i zaustavila se pokraj kanala. Ruke je zagurala u prednje džepove traperica i stala se vrpeljiti. Bila je jako mršava, na svog tatu, a dobar dio lica skrivale su joj naočale i kosa. Djelovala je vrlo bojažljivo, i osjetio sam snažan nagon da joj pridem i zagrlim je. No možda i nije baš tako plaha, pa je moguće da bi me gurnula u kanal.

Shvatila je da piljim, pa me upitno pogledala. Oprezno sam joj prišao i rekao:

– Ovo je bilo blizu, ha?

– Pa i ne baš, mislim da su se svi samo dobro preplašili pa sad galame da potisnu strah. – Odmaknula je kosu s lica i osmjehnula se, otkrivši aparatić za zube. Nisam nikad mislio da aparatići za zube mogu izgledati tako... privlačno. – Jesi se i ti uplašio?

Htio sam reći da sam pokušavao dremnuti i da se zapravo nisam ni stigao pošteno uplašiti, ali je uto među nas uletio njen tata i uhvatio je za nadlakticu.

– Idemo! Idemo prije nego se ugušim! – povukao ju je.

Prije no što je ušla u auto, djevojka me kratko pogledala. Činilo mi se da želi nešto reći, ali je ipak odustala, možda zato što ju je tata stalno požurivao. Ostao sam stajati pokraj kanala, tupo promatrajući kako *renault* velikom brzinom nestaje u daljini.

Tek kad mi se *renault* posve izgubio iz vida, shvatio sam da ne čujem ni mamu ni tatu. Okrenuo sam se i ugledao ih kako stoje sučelice i nepomič-

no se promatraju. Tata je ovako pokajnički izgledao samo jednom, kad ga je mama prošle godine uhvatila kako skrivečki pije njezin rum za kolače.

– Možda stvarno nisi bio kriv – rekla je napokon mama – ali sigurno bi bolje reagirao da nisi nacvrcao.

– Imaš pravo – protisnuo je tata. – Oprosti.

Mama je, ne skidajući s njega ljutit pogled, hitro pokazala na mene.

Mislim da ti je jasno kome se najprije moraš ispričati – rekla je i ušla u auto.

Tata je nesigurno koraknuo prema meni. Ali barem više nije posrtao.

– Oprosti, Petre – piljio je u pod. – Neću više nikad. Stvarno nikad.

– Bila je to vrlo neobična, pa i nelagodna situacija. Ispričavao mi se poput skrušenog sina, kao da smo nekim čudnim životnim preokretom zamijenili mjesta. Pomislio sam načas da glumata kako bi dobio oprost od mame, ali onda je podigao glavu i opazio sam da mu se u očima ne cakli samo popodnevno sunce.

– Ma dobro, tata – rekao sam. – Moglo je to sve skupa i puno lošije završiti. Nitko nije zaradio ni ogrebotinu.

– Tu unutra će zauvijek ostati ogrebotina – kvrcnuo se on kažiprstom po glavi.

– To samo znači da imaš jednu vijugu više.

Zagrlio me i poveo prema autu. Alkohol se sada gotovo jedva osjećao. Možda zbog povjetarca, a možda je naprosto ispario iz njega tijekom vatrene rasprave s vozačem *renaulta*.

– Jesi razmijenio broj mobitela s onom curom? – upitao me, prijateljski se nacerivši. – Nemoj misliti da nisam primijetio kako se gledate.

– Kako smo se to gledali? – odvratio sam malčice nabrušeno, tek toliko da zna da to nije njegov problem.

– Pa što ja znam – odmah se on uzmucao. – Gledali ste se onak... sudbinski... kao da ste stvoreni jedno za drugo.

– Daj, tata, kakva sudbina? – ušao sam u auto. – To je bio samo slučajni susret.

– Pa i to je sudbina, jedan susret koji sa sjetom pamtiš cijeli život – rekao je tata, s vozačkog mjesta popravljajući bočno ogledalo. – Doduše, kleta je to sudba. Kleta.

– O čemu pričate? – upitala je mama. – Kakva kleta sudba?

– Ma sin nam se zagledao u onu curu iz *renaulta* – upalio je tata motor i krenuo. – Sad će sigurno patiti mjesecima. Ali to je tako, ništa se tu ne može napraviti. Moj djed Ranko je imao samo životnu školu, ali

svima nam je pametno govorio da protiv sudbine ne možeš.

Mama je u nevjerici zurila u njega, kao da ne razumije ni riječ, a onda svrnula pogled na mene. Ja sam samo nevino zakolutao očima i rekao:

– Pojma nemam o čemu priča.

– Stanko, ne lupetaj i čvrsto drži taj volan – rekla je mama, pa duboko uzdahnula.

Protiv sudbine se, dakako, može. Čudilo me da je tata tako lako smetnuo s uma sve mogućnosti moderne tehnologije. Dohvatio sam mobitel, u nekoliko sekundi se ulogirao na *Fejs* i potražio Lovorku Šimek. Postojale su dvije djevojke s tim imenom, ali na profilnoj fotki odmah sam prepoznao mršavicu s naočalama. Zatražio sam prijateljstvo i stao nestrpljivo vrtjeti mobitel u ruci.

– Što si se tako usplahirio? – osvrnula se mama.

– Naknadni šok – rekao sam. – Otići ću kod školskog psihologa da vidi je li imam trajnih posljedica.

– Izvrsno, ako je ikako moguće povedi i tatu – otpuhнула je mama i zavalila se u sjedalo.

Tata se nije oglašavao, već je vojnički disciplinirano pratio zavoje ceste, a ja sam spustio pogled na zaslon mobitela... Prihvatila me! Već me prihvatila! Čak me i prva pozdravila na chatu!

Lovorka Šimek: bog, odmah sam skužila da si to ti :)

Pokušao sam se skulirati, ali nisam mogao. Preplavili su me osjećaji, i ponovo sam je poželio zagrliti. Pa sam valjda zato jače stisnuo mobitel.

Petar Huzjak: hej, bog :) htio sam vidjet jel sve u redu s vama

Lovorka Šimek: sve je okej, hvala ti... tata se već ispuhao i za volanom jede bakinu štrudlu :)

Petar Huzjak: LOL

Lovorka Šimek: a jeste vi dobro?

Petar Huzjak: jesmo... moj stari je dobio špotanciju i sad glumi da je vrganj

Lovorka Šimek: hihi

Na brzinu sam preletio glazbene lajkove na njenom profilu. Među odabranima, prilično originalno, nije bilo ni One Directiona ni Justina Biebera.

Petar Huzjak: vidim da nisi Belieberica ;)

Lovorka Šimek: joj ne, nikad! on je simpa, ali ne mogu odslušat ni jednu njegovu pjesmu do kraja

Petar Huzjak: možda zato što to nisu prave pjesme? ;)

Lovorka Šimek: LOL, nemoj sad tak... a znaš da mu dosta sličiš?

Petar Huzjak: kome? Bieberu? cimaš me :D

Lovorka Šimek: pa da, iz vremena kad je nosio pramenove preko čela

Petar Huzjak: nisam baš siguran, on je bio kul, a ja izgledam ko ti-betansko govedo :)

Lovorka Šimek: joj daj, lud si :) nemoj se nikako šišat, dobro ti stoji ;)

Dobro mi stoji?! Pa... pa ona mi se upucava! Ne sjećam se da se ikad dogodilo da se neka cura upucava meni! Prava je sreća da chat ostaje u Fejsovoj memoriji jer inače ne bih vjerovao da se to stvarno dogodilo. Isprintat ću si taj dio i staviti ga pod madrac... A opet, možda samo br-zopleto zaključujem. Možda je samo... pristojna.

Lovorka Šimek: si tu?

Petar Huzjak: jesam... hvala ti na ovom za frizuru, makar me nisi baš uvjerila:) meni je mrak tvoj aparatić!

Lovorka Šimek: ne moraš sad uzvraćat kompliment :P

Petar Huzjak: ne, fakat mi se sviđa... nekak si posebna zbog njega

Lovorka Šimek: misliš da je to samo zbog aparatića? inače ti se ne sviđam? o.O

Petar Huzjak: ma ne... to jest, da... ali, kakva su to sad direktna pitanja? :D

Lovorka Šimek: evo ti još jedno direktno pitanje: da sam skinula aparatić, jel bi se preplašio mojih velikih krivih zuba i pobjegao u auto? :/

Petar Huzjak: kaj? ne, naravno da ne... čekaj... sad me fakat cimaš, jel da? :)

Lovorka Šimek: aha! XD

Petar Huzjak: pih! :) vidim da se tu na chatu junačiš, a uživo si plašljiva ko zečić ;)

Lovorka Šimek: to uopće nije istina! :P ali pogodio si da sam zec po kineskom horoskopu! koji si ti znak?

Petar Huzjak: po kineskom? ne znam, nisam baš upućen... kak to ide?

Lovorka Šimek: kineski ti se računa drukčije, po dužim razdobljima...mi smo vršnjaci, ili si ti malo stariji, što znači da bi mogao biti tigar

Petar Huzjak: pa to zvuči skroz okej!\m/

Lovorka Šimek: da, dobro si prošao! zamisli da si ispao štakor :D

Petar Huzjak: zapravo, možda to i ne bi bilo tak loše, zec i štakor su glodavci, a zubonje se međusobno kuže, ne? :)

Lovorka Šimek: aha, ipak misliš da sam zubonja!!!

Petar Huzjak: prije si zubić vila s obzirom na to da, ono, bajkovito izgledaš

Lovorka Šimek: hmm

Petar Huzjak: da?

Lovorka Šimek: laskavče... sumnjiv si ti meni

Petar Huzjak: moje namjere su iskrene :)

Lovorka Šimek: a jel? imaš nekakvih namjera?

I što sad da odgovorim? Ona jako dobro zna da ovo nije samo usputni chat, ali smijem li to i napisati? Što ako i virtualno postane plaha? Vrpeljio sam se na sjedištu, a ruke su mi se počele znojiti. Što da odgovorim? Što? Smeteno sam se nakašljao i progutao slinu. Dobro da me ne vidi ovakvog.

Lovorka Šimek: kladim se da sad gutaš slinu ;)

Petar Huzjak: ma ne, hahaha

Definitivno je vila. Ima natprirodne moći.

Lovorka Šimek: daj mi reci što si po horoskopu, ovom našem zvjezdanom

Petar Huzjak: jarac

Lovorka Šimek: a jooooooooooooooooooj

Petar Huzjak: bol i patnja, ha?

Lovorka Šimek: ja sam vodenjak... ne pašemo si, jarče, stalno bi se svađali

Petar Huzjak: ha... izgleda da ipak ne možeš protiv sudbine :(

Lovorka Šimek: tko to kaže?

Petar Huzjak: moj stari, to jest, tako je govorio njegov djed

Lovorka Šimek: a tko je to rekao tvom pradjedu? to da ne možeš protiv sudbine? ha?

Petar Huzjak: naučio je u životnoj školi

Lovorka Šimek: eh, škola je dobra, ali mislim da je ta informacija netočna

Petar Huzjak: pa to sam i ja mislio... sve do sad

Lovorka Šimek: promijenio si mišljenje samo zato što se vodenjaci i jarci ne slažu?

Petar Huzjak: čuj, ti si vila, upućena si u te stvari pa ti vjerujem na riječ :)

Lovorka Šimek: više mi niš nije jasno... kak to da vjeruješ u horoskop i sudbinu, da je unaprijed sve predodređeno, ali uz to vjeruješ i u vile, koje čarolijama mogu promijeniti baš sve? :)

Petar Huzjak: preteško pitanje, moraš uzeti u obzir da sam životnu školu upisao nedavno ;)

Lovorka Šimek: pa samo prvašići i vjeruju u vile, hihi

Petar Huzjak: volim kad se smiješ :)

Na ovo nije odgovarala. Ali, vidio sam da je i dalje na chatu. Što se događa? O čemu razmišlja?

Lovorka Šimek: moram ići

Oh! Nisam smio napisati da volim kad se smije. Kakva je to blentava izjava? Pa tek smo se upoznali!

Petar Huzjak: oprosti, Lovorka, nisam htio biti nasrtljiv

Lovorka Šimek: je, baš si pravi nasrtljivac! svu si me zgrozio, prvašiću :) ma ukrcala nam se moja sestrična u auto, i ne smijem ju zapostaviti

Petar Huzjak: aha, okej :) čujemo se onda još koji put?

Lovorka Šimek: znači, ti bi i treći spoj? :)

Petar Huzjak: hej, ak nam je ovo bio drugi spoj, onda je već stvarno vrijeme za pusu :D

Lovorka Šimek: hihi, ne znam jel to pametno, ne želim da se zaljubiš :)

Petar Huzjak: sad je već... kasno

Eto. Posve sam otvorio srce i zaplivaao prema njoj parajući elektromagnetske valove koji su spajali naše mobitele. Iako nevidljivi, valovi su bili vrlo stvarni. Morski, slani. Bacali su me amo-tamo i, što sam duže čekao njen odgovor, svakim su trenom crpili sve više snage iz mene.

Lovorka Šimek: moram ići, Petre

Petar Huzjak: sve ok

Voda mi je ušla u grlo.

Lovorka Šimek: pazi u životnoj školi

Petar Huzjak: budem

Lovorka Šimek: bog

Petar Huzjak: bog

Iznad mene se uzdigao golem, mračan val i potopio me. Ostao sam bez zraka i, klete li sudbe, tonuo prema dnu.

A onda, vilinskom čarolijom, kao da mi je pred očima bljesnulo cijelo zvijezde Vodenjaka.

Lovorka Šimek: :*

SUPUTNICI I USPUTNICI

Josip Laća

IZMAŠTANI I STVARNI SVIJET

Književnica Nada Iveljić nije bila moja suputnica niti je mogla biti, ali svejedno zaslužuje pokoju rečenicu u ovim prisjećanjima. O njoj sam prije nego smo se upoznali znao samo da je bolesna i da ne može putovati na književne susrete u školama. O čemu je točno bila riječ doznao sam tek 1981. kad me Nikola Pulić pozvao da mu se pridružim za jednoga posjeta književnici u njezinu stanu u Ilici 165.

Kad smo pozvonili, nakon kraćega čekanja vrata nam je otvorila vrlo lijepa gospođa, prilično gojna, kako bi rekli u mojem zavičaju s pozitivnim prizvukom, ali – u kolicima. To mi je bilo doista veliko iznenađenje. Međutim, pokazalo se da je gospođa vrlo spretna i okretna, da u kolicima vješto manevrira po dnevnoj sobi i kuhinji kad nas je počastila pićem, a Nikoli skuhala kavu. Tada je još po potrebi mogla ustati iz kolica, ali samo kad je to bilo nužno.

Nada Iveljić trebala je kolegu Nikolu u svezi s distribucijom jedne dječje knjige koju je objavila u vlastitoj nakladi. U tome je Pulić imao veliko iskustvo koje je dobro došlo i Stjepanu Jakševcu, kako mi se pjesnik pohvalio. Riječ je bila o jednom članku nekoga zakona kojim se vlastito izdanje oslobađa poreza na promet (ako se taj namet tako zvao). Bilo je dostatno na računu napisati rečenicu da se knjiga oslobađa poreza sukladno članku tomu i tomu zakona toga i toga, pa računovođe u školskim i gradskim knjižnicama, pedantni kako već jesu, prigodom plaćanja nisu imali potrebu postavljali nezgodna pitanja u svezi s poreznom obvezom. Sve je to iskopala i pravničkim jezikom sročila Nikolina supruga Sofija, tajnica Više statističke škole u Zagrebu.

Razgovor je bio dug i ugodan. Književnica se pokazala simpatičnom i razgovorljivom sugovornicom. Zanimalo ju je čime se bavim, a

kad je čula, izrazila je žaljenje što zbog zdravstvenih problema ne može putovati po školama, a dok je mogla i te kako je putovala. Na rastanku nam je obojici darovala po primjerak knjige *Vodenica Sokolica* o kojoj je te večeri bila riječ.

Spomenuo sam već u ovim zapiscima da nisam strastveni čitatelj dviju književnih vrsta: bajkovite proze i znanstvene fantastike. Unatoč tomu, kad sam organizirao susrete s piscima, nastojao sam pročitati, iz znatiželje i pristojnosti, nuđene knjige gostujućih pisaca bez obzira na vrstu. Kako s Nadom Iveljić nisam putovao, što znači da njezine knjige objavljene u Vjeverici nisam imao pri ruci, nisam se osjećao ni „obveznim“ niti sam bio dostatno znatiželjan pročitati ni njezine simbolično-bajkovite ni realistične priče i romane za djecu. A Nada Iveljić bila je doista plodna autorica. Samo u Mladosti objavila je, koliko se sjećam, više naslova: dječje knjige *Konjić sa zlatnim sedlom*, *Dobro lice*, *Zvijezda na krovu*, *Dodi da ti pričam*, *Riđokosa primadona*, roman za mladež *Sat očeva* i roman o Slavi Raškaj *Bijela kopriwa*.

Godine 1995., dok sam bio urednikom u nakladi Mosta, stigao mi je poštom romančić Nade Iveljić *Marijina tajna*. Po stanju rukopisa vidjelo se da je prošao jedno ili više čitanja, što znači da su ga neki urednici već čitali i odbili, ali ja sam ga unatoč tomu prihvatio. Svidjela mi se ratna priča o senzibilnoj učenici sedmoga razreda koja s majkom kao prognanica živi u Makarskoj i pokušava zaboraviti strašnu tragediju koju je doživjela u rodnom selu pokraj Vinkovaca. Marija je u ratu izgubila brata i oca. Brata je pogodila neprijateljska granata, a za oca postoji još tračak nade da je možda sužanj u srpskim logorima. Marijine kolegice i kolege iz razreda, koji nisu doživjeli rat na tako tragičan način, nemaju uvijek dovoljno razumijevanja za probleme tihe i osjetljive djevojčice. Zbog toga se Marija najradije druži s mudrom staricom, također prognanicom. Tu su još stari Šime i ribar Ante s otoka Mljeta, te dječak Marin, njezina simpatija.

Naravno, romančić ili dulja pripovijest ima svoj zanimljiv zaplet i rasplet, što nije bio problem, ali me začudio nemaran odnos autorice prema mjestu zbivanja i nekim činjenicama, pogotovo zbog njezina velika iskustva i brojnih objavljenih knjiga. Pokazalo se da se iz kolica lakše vinuti u svijet mašte nego u zbilju. Autorica je za mjesto zbivanja izabrala turističku Makarsku, slikovit grad na prekrasnoj rivijeri, možda zbog prijašnje očaranosti njime ili zato što joj je trebao, zbog potrebe priče, miran grad na moru udaljen od bojišnice, kao suprotnost buri u

duši nesretne djevojčice. Mogla je izabrati i Istru, ili koji grad na Kvarneru, ali ona je zbog nekih razloga izabrala baš Makarsku, koja je u to vrijeme umjesto turistima bila „prebukirana“ prognanicima i izbjeglicama. Dobro, neka joj bude, mislio sam. Ali autorici sam zamjerio više materijalnih pogrješaka od kojih sam neke upamtio. Ona spomenuta starica, baka Ana, iz zadarskoga je zaleđa s kozom dospjela u Makarsku udaljenu barem dvjesto pedeset kilometara od njezina zavičaja. Ribar Ante je s Mljeta i on s čežnjom pogledava svoj Mljet na horizontu. Autobusni je kolodvor u Makarskoj na obali, piše Nada Iveljić. Bio je to povod da se čujemo, da je posjetim i da raščistimo sve nesporazume sa zbiljom. Baku Anu smo proglasili prognanicom iz zapadnoga dijela sinjske općine, najbližega okupiranog područja. Ribaru Anti htio sam naći novi zavičaj, Sumartin na Braču ili Jelsu ili Stari Grad na Hvaru, mjesta bliža Makarskoj, ali nije mi dopustio mungos koji se pojavljuje u priči. Zbog mungosa Ante je morao ostati Mljećaninom, ali on svoj rodni otok nije mogao vidjeti s makarske rive jer mu smetaju i Hvar, i visoki Pelješac i velika udaljenost, pa je za njim mogao samo čežnuti. Možda je autobusni kolodvor u vrijeme kad je Nada Iveljić mogla putovati bio doista na rivi, ali u vrijeme zbivanja romana i danas on je u glavnoj ulici, paralelnoj s magistralom, podalje od rive, itd.

No napor se isplatio. Roman je ilustrirao Hrvoje Šercar crtežima koji najbolje odgovaraju Marijinu tmurnom raspoloženju. Sve u svemu ispala je to pristojna knjiga koju je svojedobno pohvalio i Vlatko Pavlečić, vođa krugovaša, u jednom svom tekstu. Meni kao uredniku početniku bila je to lekcija da ni najpoznatijim i najiskusnijim piscima ne smijemo u potpunosti vjerovati, odnosno da na svakom rukopisu treba ozbiljno i odgovorno raditi.

Drugu važnu lekciju naučio sam kad mi je sljedeće godine Nada Iveljić poslala dulju bajkovitu pripovijest. I taj je rukopis očito bio na stolu drugih urednika. Čitao sam ga, došao možda do pola, i odustao, vrativši ga autorici uz jednu od uobičajenih rečenica kojima se u takvim prigodama služe urednici. Iz bavljenja tim neuspjelim rukopisom naučio sam da ni najbolji pisci, nakon uspješnoga početka, uspona i vrhunca, ne znaju prepoznati trenutak kad bi trebali prestati, jer su već napisali što su imali napisati.

ZAGREBAČKI DEČKO

Kad je Mladost u biblioteci Jelen objavila romane Ivice Ivanca *Maturanti* (1976.) i *U tami svjetlo; kazivanje o Nikoli Tesli* (1977.), bio sam posve siguran da ću se kad-tad, po prirodi svoga posla, upoznati i s njihovim autorom. I doista, jednom me prigodom zamolio šef Pernar da skoknem po Ivanca u Heinzelovu i da ga odvezem na dogovoreni književni susret u OŠ Nikole Tesle u Prečkom. Prije toga susreta taj mi je književnik bio poznat samo iz medija kao vrlo mlad direktor Drame zagrebačkoga HNK, zatim kao televizijski urednik, te dramski pisac čija djela, doduše, nisam imao prigodu pogledati.

Iako je susret zamišljen kao razgovor o glasovitom izumitelju po kojem je škola dobila ime, govorilo se najviše o romanu *Maturanti* koji je djeci po svojoj tematici bio ili će im biti blizak kad budu u srednjoj školi. (Stariji osnovnoškolci vrlo rado čitaju knjige o onome što će tek postati – o srednjoškolcima.) Za niti dva sata druženja brzo smo Ivanac i ja našli zajednički jezik, iako je bio od mene stariji točno deset godina, iako je on bio zagrebački dečko odrastao u najstrožem središtu grada u građanskoj obitelji, a ja tek pristigli Dalmoš, dotepenec, dođoš iz Pokrčja. Niti je njemu smetala moja ljubav prema Zagrebu, niti meni njegova ljubav prema sunčanoj Dalmaciji.

Svidio mi se taj mladoliki četrdesetogodišnjak koji je zaslužio nosio hrvatsku umanjenicu svoga biblijskoga imena. Bio je u školi fin i ugodan čovjek, a kad se poslije na piću malo opustio, otkrio sam u njemu nešto simpatično fakinsko, berekinsko, što mi se sviđalo, bez obzira što je bio zagazio u peto desetljeće života. Odgovarao je na pitanja učenika kratko i duhovito, kadikad s neznatnim zamuckivanjem. Pričao je djeci o djetinjstvu u središtu grada kad se u Gundulićevoj ulici između dva prolaska automobila mogla odigrati kraća nogometna utakmica. Učenike je najviše zanimala ljubav njegova junaka Ivice i djevojke zvane Trica. S druge strane, romansirani život Nikole Tesle, unatoč nastojanju autora, većinu učenika koji ne vole fiziku nije pretjerano zanimao.

Ivanac je bio zauzet poslom na televiziji, ali mi je svejedno obećao gostovanje u školama kad god nekim poslom bude u Dalmaciji. I doista, jednoga proljeća nazvao me da mi kaže da će pribivati Danima Hvarškoga kazališta u gradu Hvaru i da bismo u to vrijeme mogli organizirati susrete u otočnim školama. To sam s radošću prihvatio, nazvao škole, poslao knjige, dogovorio termine, ali dva dana prije putovanja otkazao

mi je auto. Moj renault 4, star jedva dvije godine, pokvario se u Selskoj ulici dva dana prije pridruživanja Ivancu na Hvaru – i ni makac. Na sreću u blizini je bila automehaničarska radionica, a na nesreću pokazalo se da potrebnoga dijela nema u cijelom Zagrebu, pa sam morao autobusom skoknuti u Novo Mesto gdje se to čudo od auta proizvodilo. Auto je bio tako inteligentno konstruiran da se zbog sitnoga dijela kao što je zatezač lanca morao vaditi cijeli motor. I to je potrajalo toliko da sam morao otkazati putovanje na Hvar i ispričati se i školama i piscu. (O nevoljama s autima već sam ovdje pisao, ali što sam sve doživio sa „slavnom“ jugoslavenskom autoindustrijom tijekom godina, zaslužuje poseban feljton u nastavcima, ali u HAK-ovoj reviji.)

U drugoj prigodi, krajem osamdesetih godina, Ivanac me nazvao i obavijestio da će zbog jedne predstave u Kazalištu „Marin Držić“ boraviti u Dubrovniku i da će mi biti na raspolaganju cijeli tjedan. Prigodu sam naravno objeručke prihvatio, te dogovorio susrete u Dubrovniku i okolici, na Pelješcu, Korčuli i u Neretvi.

Susreti na školama protekli su u dobrom ozračju. Sedmaši i osmaši, i kad vole čitati, slabiji su kupci knjiga, jer džeparac radije potroše za druge stvari, ali svejedno sam bio zadovoljan prodajom, osobito *Maturanata*. Pokazalo se da je pun pogodak otići u veća mjesta, u kojima nema ni prave knjižare ni knjižnice.

Ivica Ivanac bio je čovjek kazališta. Po nagovoru urednika Ivana Kušana napisao je knjigu *Najljepši posao na svijetu*, o tome kako nastaje kazališna predstava. Knjigu je objavila konkurentska Školska knjiga, pa je nisam mogao nuditi djeci na susretima, ali i o njoj se govorilo.

Ivanac je bio i čovjek televizije, zato se i o toj ustanovi često razgovaralo. Iz njegova pričanja shvatio sam da je u vrlo dobrim odnosima s vodstvom svoje ustanove, osobito s direktorom Brankom Puharićem. Djeca su pitala i o televizijskim serijama za koje je scenarije napisao Ivanac, o *Kapelskim kresovima* prema romanu generala Veljka Kovačevića, Crnogorca koji je ratovao u Gorskom kotaru, i o seriji o Nikoli Tesli. Pamtim dobro jednu njegovu rečenicu koju je izgovorio u više škola: „Televizija je zabava za bedake i siromahe.“ S njom sam se i onda slagao i danas se slažem, s dopunom da sam prije mislio da sam samo jedno od toga, a danas sam svjestan da sam i jedno i drugo.

Kad sam Ivanca podbadao zbog scenarija serije *Kapelski kresovi*, koja je nalikovala na partizanski western, odgovorio mi je vrlo iskreno:

– Čujte, televizija je to odlučila snimiti i povjerila je meni posao jer

ja to znam pristojno i gledljivo napraviti. Da nisam ja, napravio bi netko drugi, vjerojatno lošije. Ja samo znam da sam s te dvije serije riješio stambeno pitanje kćeri Heleni.

Toj logici nisam mogao ništa prigovoriti.

U Dubrovniku smo obišli sve četiri osnovne škole, zatim školu u Mlinima i u Cavtatu. Ostale nisu pokazivale zanimanje za suradnju. Uvijek će mi biti žao što nikad nisam posjetio Mljet, ali zbog samo jedne škole na otoku nisam imao računa potrošiti cijeli dan. U OŠ „Župa Dubrovačka“ u Mlinima, nakon susreta, direktor je obično pozivao goste na kavu i piće u svoj ured. I sve bi kao i uvijek proteklo u redu, da direktor, rodom s otoka Lastova, koji se privatno bavio turizmom, nije baš pred Ivancem počeo nekritički hvaliti goste iz Srbije, osobito Beograđane, ali na štetu Zagrepčana. Te oni su jednostavni ljudi, pristupačni, brate, odmah prijeđu na ti, nude te šljivovicom i lincurom, grle te i ljube kao da se znate godinama, a ne kao Zagrepčani koji se prave fina gospoda, *prosim lepo*, pa samo zahtijevaju, sad ovo, sad ono, te im smeta ovo, te im smeta ono... I nastavio je on tako nizati. E baš si našao crkvu u kojoj ćeš Boga moliti, Zagrepčancu govoriti protiv Zagrepčana, pomislio sam još jednom na svojim putovanjima i dao mig piscu da ne reagira. Ivanac je bio sav zajapuren i nakostriješen kao puran spreman na napad. Incident je visio u zraku. Pisac me poslušao, pa smo se brzo pokupili i otišli.

– Majmun jedan! – iskalio je svoj bijes kad smo napustili školu.

– I ja bih mu to rekao kad ne bih morao i sljedeće polugodište poslovati sa školom – složio sam se.

U Srebrenom kočio se na magistrali natpis ćirilicom Odmaralište „Srbija“ koje su svi njegovi gosti nazivali Mala Srbija. (Iskreno se nadam da je Lastovljanin doživio izgon iz vlastite kuće i njezinu palež od strane toliko mu milih gostiju.)

Druge večeri, eto nas na onoj predstavi kojoj se ne sjećam naslova. Poslije predstave našao sam se s Ivancem među kazališnim ljudima s kojima se prije nisam imao prigodu družiti. Razgovor se nastavio i u betulama kako Dubrovčani nazivaju gostionice u sporednim ulicama, u kojima za točionikom ili za dva ili tri stola provode vrijeme domaći ljudi. Najdulje su s nama ostali glumci Niko Kovač i visoki Vinko Prizmić koji je majstorski odigrao sporednu ulogu sluga.

U sljedećoj betuli sa svojim Korčulanima ostao je Vinko Prizmić, a Niko nas je pratio sve do bara u našem hotelu. Pri tko zna kojoj po redu čašici, Kovač je poželio pridružiti nam se na putovanju niz Pelješac i

na Korčulu. Ponudio se da će čitati ulomak iz *Maturanata* ili recitirati štogod djeci. Nisam imao ništa protiv toga, pogotovo što je glumac bio spreman sam platiti noćenje u hotelu. Složio se i Ivanac, a kad je Kovač otišao u zahod, iznio je svoj „pakleni“ plan.

– Joso, ne znam koliko poznajete Dubrovčane i jeste li primijetili jednu njihovu osobinu. Ja ih dobro poznam jer godinama dolazim na Ljetne igre. Oni ti imaju lijep običaj da ne poštuju ono što dogovore. Uglaviš s njima poslovni ili privatni „puntamenat“, ali oni ne dođu. Što je najgore, nemaju se običaj ni ispričati zbog nedolaska. Evo, ovaj Niko, drag je čovjek, ali bezbroj me puta zafrknuo. Ja ga čekam na dogovorenom mjestu, a njega nema. Ali kad je sastanak ili dogovor u interesu Dubrovčana, budite bez brige, sigurno će doći.

U Dubrovnik sam dolazio poslovno jedanput mjesečno tijekom školske godine. Poznao sam dobro samo radijskoga novinara Peru Čupića koji je tada već bio pokojnik, pjesnika Luku Paljetka i arhivista Ivu Veselića koji je zapravo bio Konavljjanin iz Pridvorja. Njih su trojica studirali u Zadru i zato su mi jedini bili bliski. Sa suradnicima iz škole odnosi su ostali samo na poslovnoj razini. Ivančeva tvrdnja bila mi je potpuno iznenađenje. Pamtio sam nešto drugo o Dubrovčanima, na što me upozorio Paljetak. To je ono glasovito: „Sa svakijem lijepo, ni sa kijem iskreno.“ Doduše, jednom je meni i Ani prijatelj Ivo velikodušno obećao ostaviti na recepciji hotela „Lero“ dvije ulaznice za rasprodanu kazališnu predstavu, ali ni njega ni ulaznica nismo vidjeli, niti nam je sutradan objasnio što se dogodilo da nije održao riječ. Mislio sam da je moj dragi prijatelj, s kojim sam obišao cijele Konavle, koji me je jednom prigodom ugostio i u rodnoj kući u Pridvorju, samo zaboravio učiniti ono što je obećao. Nisam imao pojma da je to dubrovački narodni običaj.

– Sada ćemo se jednom malom intrigom osvetiti gospodar Niki za sve grijehe, njegove i njegovih kolega – nastavio je Ivanac kroza smijeh.

Kad se glumac vratio iz zahoda, sve smo lijepo dogovorili. Sutradan poslije doručka proći ćemo iznad Grada i pokupiti ga kod Buže, iznad sjevernih gradskih vrata.

Bili smo pri piću i plan se činio jednostavnim, zgodnim, izvedivim i duhovitim. Uvečer stotinu ovaca, ujutro nijedna, rekla bi moja majka, jer sam sutradan, kad je alkohol ishlapio, pomislio da će i Ivanac i Kovač zaboraviti onaj plan, ali nisu. Kad smo poslije doručka sjeli u auto, pisac me nagovorio da prođemo iznad Buže i provjerimo čeka li nas gospodar Niko na dogovorenom mjestu. Kad smo ga ugledali s torbicom na ramenu, te

kad smo nezamijećeni projurili pokraj njega, Ivanac se slatko smijao, a meni je malo bilo žao glumca. Ne zbog toga što nije išao s nama; nije mi zbilja nedostajao, nego mi je bilo žao što smo ga obmanuli.

– Valjda će sada zapamtiti ovu lekciju – zaključio je temu pisac.

Ostatak putovanja bio je dobra i poslovno uspješna rutina, ponavljana dva puta godišnje s drugim piscima. Izvan turističke sezone, u kasnu jesen, zimu i rano proljeće, slikovita turistička mjesta na Pelješcu i Korčuli odisala su pospanošću i dosadom. Suprotnost tomu bila je radost djece zbog dolaska pisca i gostoljubivost njihovih nastavnika.

Ivicu Ivanca vidio sam još nekoliko puta u prolazu u Zagrebu. Svaki put mi je izgledao sve lošije, sve nezdravije, možda zbog poroka koji su u romanu *Maturanti* bili manje ili više simpatične mladenačke nepodopštine njegova junaka Ivice, a u srednjim godinama opasne nezdrave navike. Prisjetili bismo se zgoda s putovanja i otišli svatko na svoju stranu. Vijest da je umro u lipnju 1988. u pedeset drugoj godini života nije me iznenadila, ali me zbilja ražalostila.

Roman *Maturanti* pročitao sam prije putovanja s njegovim autorom po hrvatskom jugu. Bilo je to dok još nisam znao za roman *Sedmi b* iz 1939. Jože Horvata koji će Mladost poslije obnoviti. Nakon *Maturanata* i pod utjecajem toga romana nastao je u hrvatskoj književnosti za mladež niz uspjelih i manje uspjelih djela sa sličnom sadržajem, a iscrpljivanje dramatične teme sazrijevanja nastavlja se i danas. Između ostalih i sâm ponešto dugujem Ivancu u romanu *Grand hotel* i u zbirci povezanih priča *Rocker i Alkemičarka*.

U Ivančevu junaku Ivici uvijek sam vidio četvrt stoljeća starijega pisca, a pisac nije ni skrivao da je roman autobiografski iako je prvu verziju rukopisa preradio, pomičući događaje desetak godina kasnije, baš kad sam ja, u drugoj sredini, bio maturant. Zbog toga su mi bile bliske brige maturanta Ivice, njegova šašavo normalna obitelj, njegov strah od prijetecćega gradonosnog oblaka koji se zove matura i njegov ljubavni krah, kad su ga sustigle posljedice mladenačkoga hira, kladenja na uspjeh u zavođenju, i kad je u jednom trenutku više držao do svoje klope nego do tek propupale ljubavi prema djevojci Trici.

Na sprovodu su se okupili mnogi televizijski djelatnici, glumci i književnici. Izrazio sam sućut udovici, gospođi Čučić i kćeri Heleni, koje je pokojnik za našega putovanja s velikom ljubavlju spominjao.

Na jednom drugom književničkom sprovodu, godinu ili dvije poslije, bio sam s književnikom Ivanom Kušanom s kojim sam se slučajno

našao u gradu. Poslije obreda Ivan je prišao jednoj gospođi u crnom i zadržao se s njome u kraćem razgovoru, a ja sam se odmaknuo na pristojnu udaljenost. Koliko sam mogao iz „govora tijela“ zaključiti, bilo je tu nekih prijekora i predbacivanja. Poslije mi je Kušan rekao da je to bila gospođa Ivanac.

U ovim mojim prisjećanjima prvi put se nalazim u ozbiljnoj dvojbi: otkriti jednu tajnu ili je prešutjeti. Ako prešutim sve tajne s druženja s piscima, ovo štivo bit će neintrigantno, dosadno, dakle nezanimljivo. S druge strane, nije lijepo otkrivati tajne ljudi s kojima sam se određeni broj dana službeno ili prijateljski družio. Stoga ću napraviti kompromis – odat ću samo ono što mi nije s obvezom šutnje povjereno i što ne vrijeđa osobe o kojima je riječ i koje su mi bile drage.

Ivica Ivanac i Ivan Kušan bili su veliki prijatelji. Bili su zagrebački momci, zamalo vršnjaci, godinama vrlo bliski, a povezivala ih je i ljubav prema kazalištu i rad za televiziju. Zato je udovica prigovorila Kušanu što se posljednjih godina bio udaljio od njezina supruga, što se nisu viđali često kao nekada, pa je pitala što se to dogodilo između Ivica i Ivana da su se vrlo rijetko posjećivali i nazivali. Kušan je sav teret krivnje preuzeo na se, na svoju zauzetost, na brojne poslove i obveze, pa eto nije više imao vremena kao nekada. Istinu o tome razgovoru i što je bio povod njegova udaljavanja od pokojnika, otkrio mi je dok smo se vozili s groblja.

Ivica je Ivanac u vrijeme Hrvatskoga proljeća objavio u nastavcima u Večernjem listu roman o hrvatskom banu Josipu Jelačiću, čiji su spomenik maknuli komunisti poslije rata i kojega se smjelo spominjati samo kao povijesnog negativca, a zbog pjevanja narodne pjesme o njemu odlazilo se na robiju. Kad je Tito u Karađorđevu slomio reformsko Hrvatsko proljeće, kako se tome pokretu danas tepa, na udaru se našao i Ivica Ivanac zbog romana o banu. Spasio se tako što je moćnicima podastro anonimna pisma u kojima mu čitatelji Večernjega lista zamjeraju i prijetite što neobjektivno piše o njihovu velikanu. Politički se moćnici nisu zamarali povijesnom istinom o banu – o njemu je Partija davno rekla svoj sud – u žaru progona svega hrvatskog i sumnjivog nisu za to imali ni vremena. Premda su uvijek bili budni, nisu temeljito čitali ni što je Ivanac napisao, ali ako hrvatski nacionalisti iskaljuju svoj bijes na piscu, to znači da je on u romanu iznio objektivnu „historijsku istinu“ o banu, istinu koja se poklapala s njihovom. Tako je i ban ostao u novinama koje žive jedan dan onakav kako je prikazan, čekajući bolja vremena, a Ivanac je zadržao uredničko mjesto na televiziji. Poanta je u tome što je ta

pisma, a to je priznao Kušanu, banov štovatelj sam sebi napisao i poslao.

Oko ocjene toga postupka Kušan i ja se nismo složili. Kušan je svoje prijatelju to zamjerao, pa se pomalo prema njemu ohladio, a ja sam prasnuo u smijeh kad sam čuo što se dogodilo. Sviđala mi se ta berekinada, ta intriga koja je više govorila o hajkačima nego o progonjenom piscu, sviđalo mi se kako je mali Ivica inteligentno prešao partijske i ine moćnike, jer i nisu zaslužili ništa bolje. Sviđao mi se njegov potez kojim je progoniteljima bacio u ralje nebitnu žrtvu da bi spasio svoju kožu, ne naštetivši zapravo nikomu. Drugo je pitanje je li partijski Minotaur bio zadovoljan tom žrtvom i je li poslije tražio nove.

Prije nekoliko godina umro je gospodar Niko. Nikad ga poslije onoga događaja uživo nisam vidio. Sudeći po držanju bio je „veseo“ čovjek, ali tom svojom veselošću nije dodijavao ni meni ni piscu.

U jesen 1990. ban je uz veliko slavlje vraćen na svoj trg. Iste je godine Mladost objavila Ivančev roman *U službi Josipa baruna Jelaića*. Meni je i danas žao što je njegov autor prerano umro ne doživjevši banov povratak.

(nastavlja se)

STRUČNO PERO

Znanstveni i stručni radovi

KNJIŽEVNI PORTRET – ANDELKA MARTIĆ

Prvoga svibnja književnica Anđelka Martić proslavila je devedeseti rođendan

Patricia Marušić

JE LI MOGUĆ PIRGOV POVRATAK?

Anđelka Martić suvremena je hrvatska spisateljica, rođena 1924. Bila je i dugogodišnja glavna urednica časopisa *Radost* i izdavačkoga poduzeća Naša djeca u Zagrebu.

Premda ona doista jest naša suvremenica, njezina djela već pripadaju književnoj povijesti. Sasvim su sigurno rijetki oni koji su u zadnjih dvadesetak godina posezali za njezinim knjigama.

Iako je nedavne 2002. objavila bajke *Tri lisice i šumski car* i *Dječak div i druge bajke*, njezinu je književnu karijeru svakako odredila knjiga *Pirgo*, objavljena 1952. Prvi naslovi otkrivaju svima kako je riječ o autorici koja se bavi pisanjem za djecu, a za one malo starije nije potrebno ništa dodati naslovu *Pirgo*. *Pirgo* je odredio njezinu književnu fortun.

Iako je Anđelka Martić napisala i druge knjige, za mnogu je djecu ostala zapamćena po *Pirgu*.

Generacija Anđelke Martić bila je u prvoj mladosti kada je svijetom protutnjao drugi svjetski rat. Ona se rano priključuje partizanskom pokretu i već tada počinje surađivati u različitim partizanskim časopisima. Njezine su formativne godine obilježene ratnom stvarnošću, pa i kasnijim grubim vremenima, što čini sasvim razumljivim odabir njezine glavne tematske inspiracije. Rat. O njemu govori u nizu djela: *Mali konjovodac* (1951), *Jezero u planini* (1956), *Vuk na Voćinskoj cesti* (1956), *U vihoru* (1958), *Kurir Dragan i njegovo konjče* (1961), *Mali borac* (1964). Formiranje druge Jugoslavije podudara se i s promijenjenim stavovima o odnosu prema kulturi i književnosti koji su vladali u vrijeme njezina djetinjstva.

Ukus je ideološka kategorija, a masovna je utopija nakon rata postala pokretačka snaga nove industrijske modernizacije. Ono čega se svi njezini dugovječni vršnjaci sjećaju s razložnom nostalgijom jest rijetko privilegirano mjesto koje je tada, pri propagiranju i legitimaciji dominantnih ideoloških vrijednosti, dodijeljeno intelektualcima i kulturi uopće.

Iako je danas sasvim vidljivo kako je to bio način ispunjavanja partijskog programa ranoga socijalističkog društva, kojim je tada dominantna ideologija ispunjavala i materijalno potvrđivala snagu svoje simbolične moći, kultura i književnost koristili su se za smanjivanje razlika obrazovanih i neobrazovanih, težilo se približiti književnost narodu i narod književnosti. Prostor i moć intelektualaca bila je daleko veća, te se činilo da se na plemenit način ostvaruju plemeniti ciljevi.

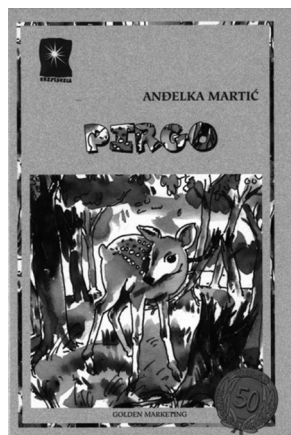
Tadašnja vladajuća ideja oblikovanja i unapređivanja vlastite kulture može se promatrati kao vrsta populističkoga pokreta. Nove su generacije trebale odrastati na svojim tekstovima i oni su uskoro stvoreni. Uz nenadmašnoga *Ježurku Ježića* Branka Ćopića (1946), uskoro se svim lektirnim popisima pridružuje i *Pirgo* Anđelke Martić.

Za taj roman panegirici nisu prestajali, preveden je i objavljen u čak 37 izdanja (prema: Stjepan Hranjec, *Pregled hrvatske dječje književnosti*, str. 177). Jednom riječju, kanoniziran. Priča o prijateljstvu malenoga dječčaka i laneta na zaista šarmantan način govori o pozadinskom zbivanju u ratu, o kontrastu nasilja i nježnosti, svijetu djece i svijetu životinja, o onome što je rat sam po sebi stavljao u drugi plan. *Pirgo* istovremeno dodiruje i arhetipsku temu prijateljstva udaljenih svjetova, koju dječja književnost oduvijek koristi.

„Izmakla je šablوني partizanske proze tog vremena, pa i vlastitoj u kojoj se iscrpljivala u herojskoj akcionosti djece, opisima bitaka i junačkih pothvata. Sada težište prebacuje na emotivnost i oslobađa se crno-bijelog opisivanja „naših i neprijatelja“. Odmicanjem od glavnog toka ratne književnosti osigurala je *Pirgu* vrijednost koja ne blijedi s promjenama političkih svjetonazora“ (D. Težak, *Portreti i eseji o dječjim piscima*, str. 36)

Iako je *Pirgo* dobio mnoštvo pozitivnih kritika, pozornom čitatelju neće promaknuti problem naratološke perspektive.

„Pripovjedač je dijete, ali razlika između pripovijedanog vremena i

vremena pripovijedanja omogućuje mu širi uvid u pripovjednu građu, što pripovjedač upotrebljava komentirajući svoje (dječje) ponašanje i osjećaje. Zanimljivo je pritom što se u tim komentarima može iščitati razum odraslog koji djetetu pokušava objasniti rat, njegov izvor, manifestacije, i osobito, svrhu.“ (D. Zima, *Kraći ljudi, Povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu*, str. 133)

Sličnu je zamjerku naveo i Voja Marjanović ističući kako je djetinjstvo u tekstovima Anđelke Martić gledano iz pozicije odraslih ljudi, što ponekad uzrokuje psihološku neuvjerljivost. (*Stvarno u prividu bajke, Dečji pripovedači*)

U jednostavnoj monološkoj ispričanoj priči, posebno se ističe liričnost i emocionalnost koja je suprotstavljena stiliziranoj ratnoj stvarnosti. Priča o dječaku i lanetu u partizanskoj jedinici ispričana je u posve realističnoj matrici u koju je upleteno puno lirske stilizacije.

Popularnost te nježne i na kraju tužne priče, uz jasnu pouku i strukturu, svakako je povećavala i aktivnost autorice na mnogim književnim susretima koji su se u ono vrijeme mahom javno održavali po školama i različitim domovima kulture. Bio je to čest način koji je pomagao čitavnost odabranih tekstova, popularizirajući tako i ideje koje su sadržavali. Bilo je to puno sretnije razdoblje za književnost. Posvećivana joj je velika pozornost, jer je bilo vrijeme masovnog opismenjavanja, uz očiglednu i neskrivenu spoznaju da se knjigom mogu prenositi ideje novog doba.

Iako je postupak populistički, odnos prema knjigama koji se proklamirao, još je jasno dijelio žito od kukolja, veliku književnost od šunda. Na pomalo neobičan način smatralo se da djela velike umjetnosti moraju biti dostupna svima, dok se od onih loših valja zaštititi.

Prema Bourdieu, konzumacija kulture, pa i književnosti, zapravo je način legitimacije socijalnih razlika. Rani je socijalizam deklarativno nastojao izravnati taj jaz, služeći se pritom i književnošću. Riječ je zapravo o pokušaju da se pozitivno atribuiranim pojmom naroda zanemare donedavni nacionalni i zagovara neki nadnacionalni klasni identitet, služeći se sredstvima popularne kulture.

„Trajnim djelom“ *Pirga* je označio i Stjepan Hranjec u *Pregledu hrvatske dječje književnosti*, (str. 179). U opisanom je vremenu to svakako bio. Knjiga je posve odgovarala ukusu doba u kom je nastala, strukturom i idejom ona prati ideologiju socijalističkoga realizma. Za mnoge svoje čitatelje *Pirgo* doista ima trajnu vrijednost. No djeci koja za njega nisu nikada čula, ne znači ništa. Književnost može biti djelatna jedino konzumacijom.

Premda je *Pirgo* postao istoznačnica za Anđelku Martić, ona je autorica jednog od najbogatijih opusa u hrvatskoj dječjoj književnosti. Međutim, taj opus pripada danas nepostojećem vremenu, i danas nepostojećoj zemlji u kojoj je, između mnogih drugih priznanja Anđelka Martić odlikovana Ordenom rada sa zlatnim vijencem. Godine 1969. dobila je nagradu „Ivan Goran Kovačić“, 1971. joj je u Mariboru dodijeljena nagrada festivala „Kurirček“, a 1972. joj je Savjet za vaspitanje i zaštitu djece Jugoslavije dodijelio nagradu „Kurir Jovica“.

Uz iznimku već spomenutih bajki objavljivala je uglavnom realističnu prozu. Napisala je još jedan kraći roman, *Dječak i šuma* (1960) i sedam zbirki pripovijedaka. Tematski bismo ih mogli podijeliti, kao što je to učinila i Dubravka Težak, na dvije skupine.

U djelima ratne tematike bavi se sudbinom djece u ratnim zbivanjima, varirajući nekoliko jednostavnih i predvidljivih oblika sižea. Sraz djetinjstva i rata prikazuje u malobrojnim, fabularno jednostavnim obrascima. Djeca se pojavljuju u izbjeglištvu, lutaju, gube roditelje, žive s partizanskim borcima i s njima proživljavaju sve aspekte rata, ponekad u tome i posve aktivno sudjeluju. Premda se u pričama pojavljuju i životinje poput psa, konja, laneta ili ptice, ta djeca ne žive u dječjim svjetovima. Opisani su dječji likovi i previše svjesni karaktera borbe i revolucije koja se pored njih odvija, ideološkoga i etičkoga dijela opisanog junaštva, ponekad su i sami očevici različitih ratnih strahota, pa čak i smrti. Poneki su i neposredni protagonisti borbe, željni djelovanja, čak i ubojstva. Zbivanja se uglavnom odvijaju u idiličnim eksterijerima. Djeca u ratnim okolnostima poprimaju razmišljanja odraslih, no ne bore se s moralnim dilemama, ne promišljaju o odlukama koje su donijeli. U borbi sudjeluju samo protagonisti i antagonisti. Pri tome su opisani dječaci redovito staloženiji i odlučniji od neprijatelja, heroji gotovo heraklovskih sposobnosti, koji natprirodnom snagom jurišaju na bunkere, ravnopravno, ili čak domišljatošću nadmoćniji od svojih suboraca, sudjeluju u oružanim sukobima, ne osjećajući strah, ne bojeći se poraza. Gubitak ili umiranje bliskih osoba potiče ih na osvetu, pa su u stanju radovati se stradavanju neprijatelja, osjećati želju za ubijanjem, ili čak i počiniti ubojstvo.

Poigravanje s ideologijom poslijeratnoga veličanja narodne borbe za oslobođenje često je imalo za posljedicu psihološki neuvjerljive likove koji umjesto straha ili čak očaja u susretu sa konačnošću doživljavaju zadovoljstvo, satisfakciju ili čak ravnodušnost. Neposredno nakon rata bilo je to poigravanje s prihvaćenim ideologemima, prikazivanje mit-

skog odnosa „mi“ i „oni“, veličanje borbe za slobodu, novo zajedništvo rođeno iz rata, herojstvo i junaštvo u promišljanjima, odlukama i postupcima, koje je dovelo do oblikovanja likova koji su alegorijski, gotovo bajkoviti prikaz ideje. Djeca koja preziru smrt, čak je i nanose, nakon što je splasnula euforija oslobođenja, pomalo prestaju biti junaci koji su činili nešto značajno, iznimno, veliko.

Osjećajući i patnje i ponos poput odraslih, oni se zapravo nalaze u idealiziranim svjetovima u kojima je sve jednostavno, crno-bijelo. Jasno je tko je prijatelj, a tko neprijatelj. Jasno je tko je pravedan, a tko nije, jasno je što valja učiniti, jasno je sve ono što u stvarnom životu nikada zapravo nije. U ostalom dijelu svoga proznog opusa Anđelka Martić nije se previše izmicala očekivanjima publike toga vremena. Ona zapravo ispunjava očekivanja popularnog ukusa jasno prezentirajući ideju socijalističkoga realizma kao narodnosne umjetnosti. Književnost i kultura toga doba poziva se naime na utilitarnost književnosti, na povezanost književnosti i naroda, a to mora značiti i određeno pojednostavljivanje, banaliziranje, čak trivijaliziranje, čemu je dječja književnost i inače sklona. Jasno zauzimanje ideoloških stavova stoga se može donekle opravdati dobno inferiornom ciljanom publikom. Ipak je ideološka isključivost tadašnjih tekstova često uzrokovala pretjeranu jednostavnost izvedbe i pomalo jednodimenzionalan okus tih tekstova, koji ih je odveo u zaborav.

Tada moderna popularizacija književnosti već je samom idejom o sveopćoj dostupnosti zapravo nužno vodila do određene banalizacije, jer ako želimo da tekst mogu konzumirati svi, moramo ga nužno trivijalizirati. Vrednovanje popularne književnosti uopće nije jednostavno, a najviše će ovisiti o tome je li ona integrirana u dominantnu koncepciju kulture ili je pak iz nje izdvojena.

Opisivana povezanost naroda i književnosti, uloga književnika kao nekoga tko služi širokim narodnim masama polako će se dovoditi u pitanje. Utilitarnost i pragmatičnost književnosti koja je neko vrijeme dominirala počinje blijedjeti i pojavljuju se ideje o nužnom odvajanju kanonske i popularne književnosti. Premda će još dugo javnom životu književnosti pripadati privilegirano mjesto.

U drugoj se fazi Anđelka Martić okreće vlastitu djetinjstvu s drugog aspekta. Glavni lik je sada djevojčica s periferije grada koja provodi puno vremena na selu i u idiličnoj prirodi. I tu je riječ o nizu pripovijedaka uglavnom jednostavne kompozicije, strukturiranih realistično, isповједно i autobiografski. Fabule su šablonizirane, a tematski se i mo-

tivski variraju slične priče. Te pripovijetke odišu nostalgijom, opisuju idealizirano djetinjstvo u predgrađu. Klišeizirane se priče osnivaju na sentimentalnom isticanju ljepote siromaštva, koje je prepuno idiličnih trenutaka i velikih emocija. I djevojčice promišljaju zrelije od svoje dobi. Mogu se odreći lutke koju su silno željele zbog uvrede bogate djevojčice. Inače se blagostanje gospodskih kuća ironizira i suprotstavlja sreći u siromaštvu. Djevojčice razvesele majku kiticom karanfila koje im daruje stara cvjećarica, nakon sto je vidjela kako su prvo pronašle deset dinara, a potom ih vratile djevojčici koja ih je izgubila.

Isticanje socijalne problematike vrlo je jednostavno – čistoća, moralnost i vrlina siromaštva nasuprot gospodstvu. Vrlo prihvatljiv ideologem mladog i poprilično siromašnog društva. Ipak, rješenja su često posve neuvjerljiva, jer je zapravo riječ o onodobno razumljivim stereotipima odraslih. Pa čak i kada odrasli interveniraju u dječju igru kako bi pomogli osamljenom dječaku Mateku Golovrateku, sve se odvija s tolikom lakoćom da postaje previše jednostavno, olako i neuvjerljivo.

Tematski pomak ne mijenja strukturu priča. U svim je tekstovima vidljivo dociranje i rodoljublje. Kako je s vremenom prostor kulture počeo prihvaćati zapadne vrijednosti i otvarati se, polako ali sigurno, konzumerizmu i potrošnji, vrijednosti koje su naglašene u ovim pričama počele su biti prihvatljive sve mlađoj djeci, da bi na kraju prestale oslikavati društvenu stvarnost, pa i ideološku matricu svoga doba. Iako još neko vrijeme zagovarana literatura od strane onodobnih autoriteta, takva će književnost polako ali sigurno gubiti na popularnosti i konačno postati anakronizam.

Vratimo se *Pirgu*. Iako se i u njemu prepoznaje jednodimenzionalnost i prigodni patriotizam, *Pirgo* je postao dio simboličkoga kapitala. Paradigmatski tekst u hrvatskoj dječjoj književnosti, da parafraziramo Dubravku Zimu (str. 133). Međutim i paradigme se mijenjaju, a s njima i književni kanoni. Iako se, kao što smo vidjeli, *Pirga* i danas atribuirao kao trajnu vrijednost, ona ipak nije u svim vremenima ista.

Kritika književnosti i općenito umjetnosti socijalističkog realizma, počela je stasati već u prvim desetljećima nakon rata. Promišljanjem odnosa pragmatičke i estetske funkcije teksta pomalo se počelo problematizirati različite književne vrijednosti. Iako je književnost evidentno učinkovita pri prijenosu ideja, to joj ne bi smjela biti jedina svrha. Jednobraznost i uniformna ideološkičnost tekstova počinje se gledati podzrivo. Pojavljuje se pojam kiča. Iako se još preporučuju i odobravaju pojedine knjige, odnos prema široko dostupnoj i popularnoj književnosti

se, iako dugo ambivalentan, mijenja. I u tim procesima dječja književnost je u malo zaštićenoj niši, pa novokanonizirani tekstovi opstaju. I *Pirgo*.

Sve do devedesetih godina dvadesetoga stoljeća *Pirgo* je čuvao svoje povlašteno i trajno mjesto u dječjem književnom kanonu, a time i na policama knjižnica i knjižara. A onda se priča o dječaku i lanetu u ratu, našla u novom ratu. Veliku promjenu društvenih i književnih kronotipa koju uzrokuje posvemašnja promjena konteksta, *Pirgo* ipak nije izdržao. Promjena paradigme promijenila je i paradigmatičnost i značaj *Pirga*.

Devedesete godine dvadesetoga stoljeća obilježio je raspad Jugoslavije, rat, preispitivanje i preslagivanje nacionalnog identiteta, niz društvenih promjena kroz koje su se oblikovali novi identitetski obrasci. Na mjestu dominantne ideologije gdje je nekad stajao socijalizam sad se nalazi kapitalizam, potrošačko društvo i jedan sasvim drugačiji nacionalizam.

Pirgo više nije paradigma. Došlo je do promjene ideologije, koju danas više ne bismo trebali shvaćati isključivo pejorativno. Ideologija je sastavni dio svakog društva, pa i svake književnosti. Ona pripada području misli i uvjerenja, ali je dio skupnih, društvenih uvjerenja ili interesa. Mnogi suvremeni pristupi povezuju ideologiju s tekstom, jer se na taj način može jednostavnije objasniti njezina društvena reprodukcija.

U vremenima kada se formiraju novi identiteti redovito se prezirno odbacuju oni koji su im prethodili. Bilo je nemoguće, doslovno posve nezamislivo, da se na kanonskim književnim popisima novonastalih zemalja bivše Jugoslavije nađu tekstovi koji su veličali nastanak upravo raspadnute države.

Sada postaju dominantni novi pojmovi kao što su neoliberalizam, neokapitalizam, tržišna ekonomija, politička demokracija, tranzicija, privatizacija. Vrijeme je sasvim drugačije medijske interpretacije stvarnosti, polifoničnosti vizura i pristupa, globalizacije. Izmjena stvarnosne dinamike konteksta utječe na recepciju kanona. Na popisu povlaštenih tekstova dječje književnosti više nije bilo mjesta za *Pirga*.

Na to zapravo nije utjecala njegova književna kvaliteta. Priča o lanetu i dječaku svidjela bi se doista i današnjoj djeci. Neka su ga djeca sigurno i čitala, vođena rukom nostalgičnih roditelja. Ali ta knjiga više nije mogla ispuniti društvenu, kohezivnu funkciju književnosti. Književni kanoni imaju prepoznatljivu osobinu neodredivosti, nemoguće je sastaviti precizan popis bilo kojeg kanona. S druge strane, iako su ga suvremene teorije sustavno analizirale i rastakale, i dalje je nemoguće zaobići njegov autoritet. Pojmovi koje nam nudi sociologija književnosti uglavnom otvaraju vrata raznim interpretacijama individualnih recepci-

ja pojedinih tekstova, eventualno skupina koje dijele neke slične stavove. Kanonizirani tekstovi su upravo oni koji ipak i dalje izazivaju koheziju među konzumentima. To *Pirgo* danas više ne može.

Vječna je tema nalaze li se tekstovi na popisu velikih djela temeljem trajnih estetskih vrijednosti, kakvima se djela koja ga čine uvijek i predstavljaju, ili je ipak riječ o društvenoj i ideološkoj funkciji tekstova koji se biraju. Ono što se zbivalo s književnošću kod nas moglo se upravo koristiti kao ogledni primjer. Neka do tada kanonska djela jednostavno su odbačena i etiketirana na posve očigledan diktat ideologije, dok su druga, donedavno zaboravljena, iznenada zauzela važna mjesta u novoformiranom novohrvatskom književnom kanonu. Promjena kolektivnog identiteta uvjetovala je promjene. U nekoliko posljednjih desetljeća svjedoci smo političkih okolnosti koje su utjecale na izbor književnih tekstova s kojima se možemo identificirati, jasne dekanonizacije nekad postojećega zajedničkog jugoslavenskog književnog kanona i istovremenog formiranja nacionalnih književnih izbora, pri čemu su redovito književnici sortirani prema ključu nacionalne pripadnosti, ali i prema habitusu koji su imali. Istaknuti književnici iz razdoblja ranoga socijalizma na tim se popisima nisu mogli naći, ako i postoje neke iznimke onda se uglavnom radi o dijelovima opusa koji su nastali u nekim „prihvatljivijim“ vremenima.

Istovremeno s velikim turbulencijama unutar svakodnevnoga duhovnoga krajolika promjene su vidljive na svim razinama identiteta koje prepoznamo – na nacionalnoj, kulturnoj, rodnoj ili simboličnoj razini. Problemi identifikacije postali su zajednički svima. Danas je vidljivo raspadanje intelektualnih i estetskih vrijednosti unutar društvenih znanosti koje dovodi u pitanje vrijednost učenja, pa i status znanosti uopće. Osipanje visoke kulture, koja je ne tako davno bila predmet propagandnih akcija Agitpropa, dovodi u pitanje znanja na kojima se temeljila. U komunikaciji i promišljanju erudicija je izgubila važnost, društvene i humanističke znanosti u značajnoj su mjeri marginalizirane, i sve manje znače društveni ugled i uspjeh.

Zato danas, ako se sjećate rečenica s početka teksta koje opisuju vrijeme u kojem je *Pirgo* napisan, možemo doista razumjeti nostalgiju onih koji su iskusili energiju koju je stvarala vjera u moć kulture i književnosti. U vremenima koja ne drže do knjige i kulture zanimljivo je pitanje bi li se mogao vratiti interes za *Pirga*. Možda. Jer svi znamo da se vremena mijenjaju. Ipak je riječ o tekstu koji je bio vrlo popularan. No priču o dječaku i lanetu danas bi bilo izglednije ne očekivati u obliku neke knjige ili filma, već primjerice kao video igru.

IZBOR IZ DJELA

PIRGO

(ulomak)

Tog trenutka nastane iznenadna tišina. Avioni su još brujali, ali prestalo je treštanje, te mi se činilo kao da su se umorili i sad hvataju dah. Još uvijek se nisam usudio maknuti. Željezne su ptice i dalje nadlijetale i kružile, ali to ne bijaše ništa prema čas ranijoj lomljivini. I ja sam duboko odahnuo i obrisao znojno čelo.

Ali što je sad opet to? U grmlju nedaleko sebe začujem lagano šuštanje grančica, kao da se prema meni probija kakva životinja. A što ako je vuk? Možda i medvjed, kojeg su bombe istjerale iz brloga? Zar su malene slavonske šume, ta svašta može u njima biti. Dok sam tako nagađao, šuškanje postane bliže, glasnije, a onda prestane. Netremice se zagledam u onom pravcu. Ali što je to? Da ne sanjam možda? Iza stabala se pojavila lijepa nježna životinjica, žućkaste dlake, posute svijetlim, točkastim pjegama, tankih vitkih nožica. Podigla je u zrak crnu njuškicu, uznemireno okretala glavu, i pogled svojih ogromnih, vlažnih očiju, u kojima se još uvijek ogledao strah, iznenadno je zaustavila na meni. A meni odmah odlane od tih gotovo ljudskih očiju. U toj čudnovatoj tišini, netremice smo gledali jedno u drugo. Da, ta je životinjica malo lane, isto onakvo kakvo sam vidio naslikano u jednoj slikovnici, koju mi je još davno donio tata iz grada.

Ali nova bomba, koja je tresnula za leđima lanetu, smrvila tišinu. Lane odskoči, kao da si ga bičem udario, strese malom glavicom, zablene se kao da ne zna kamo bi, a onda naglo sune k meni, spusti se na zemlju i priljubi mi se.

Kako se to dogodilo? Ne, ne sanjam ja. Osjećam toplinu drhtavog tijela životinjice. Osjećam pod rukom nježnu mekoću njegove kratke dlake, gledam u treperav sjaj vlažnih mu očiju. Nisam više bio sam. Eto, došao je netko tko traži moju zaštitu. Nisam više, kao uvijek do sada najmanji i najslabiji, sad imam i ja nekog za koga ću se brinuti. Kad čovjek ne misli samo na sebe, i osjećaj straha je manji.

Napokon avioni odletješe prema Voćinu. Valjda opet kod Macute i Čeralije, a ja se još uvijek nisam usudio maknuti. Šumom zavlada čud-

novata tišina. Gdje je njena jutrošnja ljepota, koja me je čitavog obuzela. Skršene su grane visile, lišće popadalo po jamama, tužno leži mladi hrastić, koji, eto, u rastu neće stići svoje ogromne šutljive drugove. Činilo mi se da šuma tužno, pretužno uzdiše.

Izvukao bih se ispod grmlja, u koje sam se sklonio, ali bojao sam se i pomaknuti. Ganem li se, ode moje lane, koje se još uvijek stiskalo uza me. Ali ni ovako ne mogu ostati.

Što se dogodilo u Intendanturi? Da li je tko poginuo? Sad se sigurno brinu za mene, a Teta plače... Možda se i tata vratio, pa sad zatomiuje teške suze pri pomisli da mi se nešto dogodilo.

Ne, ne smijem dulje ostati ovdje. Htjedoh ustati, no lane se uzvrpolji i stane izvlačiti glavu ispod moje ruke, kojom sam ga držao oko vrata. Žao bi mi bilo da sad ostanem bez njega. I zato se umirim. Zabavljao sam se pomno promatrajući životinjicu, koja se stiskala uza me. Gdje su njegovi roditelji? Kako se ono, tako malo i nježno izgubilo od njih? Gledaj ga, kako je lijepo. Crna njuškica, vlažna i hladna, glavica ljupka, da se ljupkija zamisliti ne može. Nožice je podavilo, a malim ušima neprestano miče, kao da hvata zvukove. A onda se ponovo uzvrpolji. Što to znači? Da opet možda ne čuje nešto? Ta životinje imaju oštrije uho, od bilo kojeg čovjeka. Oslušnem i ja. I zbilja, do mene dopru neki šumovi, koji postajahu sve jasniji. Začuh i ljudske glasove. Umirim se sasvim i osluhnem pomnije. Ne, ne varam se! Glasovi se približavahu. Već dobro razlikujem krupan, pomalo pjevajući glas Jovin, i zamišljam kako žuri odbacujući noge u hodu. I Joža je tu. Dobro to znam, jer mi nije izmakla riječ koju je glasno doviknuo „do đavola“. A on ne može izreći ni pet riječi, a da im ne prilijepi tu uzrečicu.

Začujem i glas Tetin. U njemu je drhtao suzdržani plač, dok je govorila:

– Jadnik mali, kuda je otišao. Što mu se dogodilo?

– Ma, naći ćemo ga... Ta zar da baš tu mrvicu u tako golemoj šumi pogodi? – uvjerava je Jovo, ali i njegov je glas promijenjen.

Već ih dobro vidim. Idu žalosno kao na pogrebu, obaziru se i saginju nad svako srušeno drvo, zaviruju pod njega. Obasjalo ih sunce, koje je oslobođeno, izdašno polilo svaku travku u skršenoj šumi.

Ne, nisam više mogao šutjeti. Čvrsto obuhvatim lane rukama oko tijela, i, dok se ono otimalo, povičem iz sveg glasa.

– Teta, Joža, ovdje sam.

Oni zastanu. Okretali su se zabezeknuto na sve strane, ali me zavučena u grmlje nisu opazili.

Teta krikne:

- Što se ne pokazuješ? Zar si ranjen?
- Nisam. Dodite ovamo.

Išli su prema zvuku glasa, i napokon me opaziše gdje čučim na zemlji, pod ljeskovim grmom. Zastadoše od čuda. Teta jurne k meni, a u njenim se plavim očima zrcalila golema radost i sreća što me je opet našla, pomiješana sa još većim začuđenjem. Jovo i Joža gledali su u me i malo lane pod mojim rukama. Lica im bijahu tako smiješno izdužena, a oči raširene, da sam se morao od srca nasmijati.

Napokon se snađe Jovo. Prihvati lane, podigne ga, a mene upita:

- Ma, odakle ti sad ovo?
- Dotrčalo.
- Samo?
- Pa jasno, samo. Nisam ga valjda lovio – nasmijem se, osjećajući silno zadovoljstvo što se baš meni dogodilo nešto neobično.

Napokon progovori i Joža:

- Krasno je, do đavola! No, to se još ni najboljem lovcu nije dogodilo. Ali kako je to bilo, ispričaj!

LUTKA

(ulomak iz pripovijetke *Lutka* iz zbirke *Vuk na Voćinskoj cesti*)

Gotovo sve djevojčice u mome susjedstvu imale su lutke. Bilo ih je raznovrsnih. I sve su te lutke uglavnom bile slične svojim malim vlasnicama. Kad bi ih stavili na jednu hrpu, gotovo bi se bez pogreške moglo pogoditi koja je čija. Najveća i najljepša, prava porculanska lutka, modrih očiju, koje su se sklapale, s pravom kovrčavom kosicom, odjevena u svilenu ružičastu haljinicu, bila je lutka djevojčice Nade. Nada je bila kćerkica kućevlasnika nove velike kuće sagrađene na kraju naše male ulice na periferiji grada. Ta kuća, baš kao i ta djevojčica, nimalo nisu spdale u našu ulicu, i u naše društvo. Nada bi tek nekada, kad bi se iskrala iz svoga vrta upala među nas, kao da je željna da se poigra s nama. No, odmah bi je s prozora pozvao netko, te bi odlepršala svojom svilenom haljinicom i nestala za vrtnom ogradom, a mi smo još dugo gledale za njom, prekinute u svojoj igri. Osjećale smo da ona ne spada k nama.

Nešto manja i ne toliko lijepa, a ipak odjevena u plavu suknenu haljinicu, bila je lutka Zorkina. I Zorka je stanovala u našoj ulici, u kući svojih roditelja, i ispred njene kuće bijaše vrt, ali ta kuća i taj vrt ne bijahu ni izdaleka tako lijepi kao Nadini. Zato se Zorka nešto više igrala s nama.

Štefica, kći nosača, imala je sasvim običnu, malu lutku od gipsa, karirane cicane haljinice i razbita nosa. Zavijala bi je u bijelu tatinu maramicu, kako bi izgledala veća i nosila je u kutiji od cikorije. A i Štefica sama i zimi i ljeti bijaše odjevena u ponošene, cicane haljine svoje sestre.

Najobičnija i najružnija, načinjena od krpa, očiju, nosa i ustiju nacranih crnilom, bila je beba Verina. Tu lutku načinila joj je majka, teta Kata, kako smo je svi zvali. Ona je bila prodavačica novina, pa smo joj u tom poslu ponekad, krišom od roditelja, pomagali.

Čudnovatu lutku, izdjeljanu iz drva, ogromne glave na kratkom vratu imala je najmanja među nama grbava Marica. Lutku joj je izradio stariji brat, koji se mnogo bavio u radionici stolara iz susjedne ulice. Marica je uzela dugačku krpicu, na sredini joj izrezala rupu, kroz koju je provukla bebinu glavu, a zatim je žutom vrpčicom vezala oko lutkina struka. Najviše što nam se na lutki činilo slično s njenom malom vlasnikom, bile su njezine oči. Naime, Marica je bila razroka djevojčica. Nama se činilo da nas i ta lutka gleda Maričinim sitnim, razrokim očima iz svoje drvene glave.

A moja lutka? Ja je nisam imala. Uzalud sam satima stajala pred izlogom nekog dućana i gledala najmanju i najskromniju lutkicu u nekom kutu. Uzalud sam sa zavišću promatrala drvenu Maričinu bebu i maštala o tome, kako bih je ljuljala na svojim rukama. Ja je nisam mogla imati.

Kupiti lutku bilo je nemoguće. Novaca nije bilo dovoljno ni za kruh. Načiniti je od krpa isto tako. Majka je sve krpe upotrebljavala za krpanje mojih i sestrih dotrajalih haljinica i bratovog odijela. A i tko bi mi je načinio? Sama – bila sam premalena, a majka i suviše zaposlena. A drvena lutka? Nije bilo nikoga tko bi mi je izrezbario.

A u meni je živjela jedina želja – imati lutku!

Mi djevojčice sastajale smo se svako poslije podne kad nije bilo škole, ili nakon obuke na nevelikoj livadi iza naše kuće. Na tu livadu, s kržljavom, sparušenom travom, često su bacali razne otpatke, u rupama bi iza kiša zastajala voda, ganjale se po njoj olinjale mačke i tražili hranu psi beskućnici.

Majke su nam branile ići na nju. Ali kad smo jednom došle tamo, bilo je sve u redu. Nama se uvijek činilo da je to najljepše mjesto, gdje

nas nitko ne smeta i gdje smo bez brige da bi nas netko mogao otjerati. Ovamo bi djevojčice donosile svoje lutke, pričale o njima kao o pravoj djeci pjevale im uspavanke i presvlačile haljinice, dok bih ja žalosno išla za njima i čeznula da mi dadu da se i ja poigram. Kada bi poslije podne prošlo, a ja ne bih na rukama zaljuljala ničiju lutku, nosila bih tešku bol na srcu, te bih se slatko isplakala noću, gnjureći lice u jastuk da ne probudim mlađu sestru, koja je spavala pored mene.

Oh, imati lutku.

RAZGOVOR S ANĐELKOM MARTIĆ

Pirgo, lane koje prijateljuje s dječakom Željkom, prva je asocijacija vezana uz Vaše ime. Riječ je o naslovu Vaše najpopularnije knjige, koja je zahvaljujući lektirnom popisu donedavno bila zajednička svojina mnoge djece. Kako danas vidite priču koja Vam je donijela popularnost i mnoge nagrade?

Eto, i Vaše prvo pitanje počinje s *Pirgom*. Prije te knjige „Mladost“ mi je izdala tanku knjižicu *Mali konjovodac i druge priče*. I danas me čudi kako je moje prvo veće djelo postiglo toliki uspjeh. Ponosna sam na moga *Pirga*. Iako je iz potpuno nerazumnih političkih razloga izbačen iz lektire, iako se neki dječji vrtići više tako ne zovu, *Pirgo* je našao svoje mjesto u „Pet stoljeća hrvatske književnosti“ u 15. tomu koji sadrži djela dječjih pisaca. Završavajući prikaz o *Pirgu*, prof. Ivo Zalar kaže: „...autorica ostaje zapamćena u našoj dječjoj književnosti prvenstveno zahvaljujući svojem nenadmašnom *Pirgu*. Njime je ispunila svoje književno poslanje...“

Da se još malo hvalim. Dok sam bila glavni urednik „Radosti“ i izdavačkog poduzeća „Naša djeca“ članovi redakcije književnik Gustav Krklec, akademski slikar Vilko Gliha-Selan i ja po dogovoru s njim posjetili smo nobelovca Ivu Andrića zamolivši ga da nam za slikovnicu napiše tekst o svojem djetinjstvu. Pristao je rekavši nam da ne zna kako će to ići jer nikada nije pisao za djecu. Mene je upitao: „Kako ste mogli napisati tako lijepu knjigu za njih?“ Začudila sam se: „Nije moguće da ste Vi pročitali *Pirga*?“ Nasmijao se: „Jesam, nagovorila me moja Milica, ali nije mi žao.“

Unatoč svemu što je pohvalno napisano o knjizi, oduzeta je djeci.

Osim Pirga napisali ste još mnoštvo tekstova za djecu – pjesama, priča i crtica, pa i onih za odrasle. Koji dio opusa je Vama najdraži?

Na to pitanje je veoma teško ili gotovo nemoguće odgovoriti.

Moj ulazak u svijet književnosti počinje s mojim pričama iz NOB-a. Istinite su to priče, govore i o meni i o junaštvu malih i velikih boraca oko mene.

Djetinjstvo? Ono obuhvaća drugi opus mog pisanja. O njemu sam počela pisati na poticaj djece. Pri svakom susretu željela su da im pričam o danima kad sam bila dijete. Slušala su me s velikim zanimanjem. Postavljala pitanja – takvo djetinjstvo nisu poznavala. Na kraju je pao prijedlog: „Napišite nam knjigu o svemu što ste nam pričali.“ Poslušala sam. Nastala je prva knjiga o danima moga djetinjstva *Proljeće mama i ja*. A za njom i druge. U knjizi *Vuk na voćinskoj cesti* dio *Pod slamnatim krovom* priče su o ljetnim praznicima kod bake i djeda na selu. Slijede knjige *Baba Kata*, *Djedica pričalo* i *čarobni vrutak* te *Šašavi dan*, a neke kratke priče razbacane su po raznim časopisima u našoj zemlji i izvan nje.

Pisala sam o istinskim zbivanjima. Jednom mi je jedna književnica, pisac bajki, rekla: „Pišeš o stvarnom životu samo zato jer nemaš mašte“, a i prof. Ivo Zalar je u prikazu mog rada napisao i ovo: „...ona nije pisac bujne mašte, ali ...“ A bajke su sve vrijeme živjele u meni i čekale svoj red. I dočekale su! Nastale su dvije knjige bajki *Tri lisice i šumski car* i *Dječak div*. Zadovoljna sam s njima. Zadovoljna je bila i prof. dr. Diana Zalar recenzentica knjiga. Za svaku je napisala opširan lijep uvodnik. Znači, mogu reći da imam maštu.

Posljednja knjiga, prije bajki, nosi naslov *Zarobljenik šumske kuće*. To su priče koje govore o mojoj ljubavi prema prirodi, prvenstveno prema šumi i razlikuju se od svega što sam prije njih napisala. U sebi je zovem „Oda prirodi“. Zbog svega što sam rekla ne mogu izabrati najdraže djelo.

U mnogim je Vašim tekstovima lako prepoznati autobiografske fragmente. Koliko se pisac može sakriti iza svojih redaka?

Istina je. Moje su knjige osim bajki i zbirke priča *Zarobljenik šumske kuće* satkane od moje biografije. Opisujem djetinjstvo, rat, odlazak u partizane i povratak nakon oslobođenja u rodni Zagreb...

Život u miru... Mnogo uzbudljivih, teških i lijepih dana. Sve su to upile moje knjige. Ali ostalo je i ostat će još mnogo nenapisanog i neizrečenog.

Uvjeren sam da svaki pisac, ma o čemu pisao, svjesno ili nesvjesno u svoj tekst upliće nešto o samom sebi. Nemoguće je posve se sakriti

iza svojih redaka. Čita li se napisano pažljivo i s razumijevanjem, može se bar donekle naslutiti kakav je pisac čovjek. Po njegovim opisima saznajemo voli li ljude, prirodu, je li ozbiljan ili voli šalu, je li samotnjak ili druželjubiv. A pjesnike je lakše otkriti. O ljubavi, nježnosti, ljepoti, borbenosti i mržnji može se u stihovima stvarati samo ako su doživljeni.

Iz svih Vaših tekstova jasno izviru pouke. Današnja književnost ih nastoji sakriti. Kakav je vaš stav o tome?

Kažete da iz svih mojih tekstova izviru pouke. Svakako. Ali morate priznati da nisu nametljive. Jednom mi je sin Mladen (bio je već odrastao) rekao: „Znaš mama, zašto si mene i Relju dobro odgojila? Zato jer ni primjetili nismo da nas odgajaš“. Tako je i s mojim tekstovima. Pisala sam o onom što je zaista bilo i kako je bilo. A poruke su same, bez moje namjere, provirivale iz teksta. Najljepšu pohvali dobila sam u nekoj školi. Jedna mi je djevojčica rekla: „Hvala Vam što nas učite živjeti“.

Premalo poznajem današnju književnost za djecu, a da bih mogla pouzdano odgovoriti da li današnji pisci za djecu žele pouke sakriti. Ali kaže se da je knjiga najbolji prijatelj. Vjerujem da je tako. Ali može se reći da je i najbolji učitelj. A učenja bez pouka nema.

Listajući stare časopise, lako je pronaći svjedočanstva o brojnim susretima s djecom. Jeste li voljeli takva druženja?

Najljepše što sam kao pisac doživjela bilo je druženje s djecom na brojnim susretima. Obišla sam gotovo sve osmogodišnje škole po cijeloj hrvatskoj i mnoge po cijeloj bivšoj jugoslaviji. Bilo je susreta i izvan nje.

Gotovo svi ti susreti bili su prave male svečanosti. Uzbuđenje, srdačnost, znatiželja, recitiranje mojih pjesmica, čitanje odlomaka iz mojih knjiga... Pitanja, pitanja, pitanja...

Spomenut ću još nešto. Bilo je mnogo cvijeća i sitnih darova koje su djeca sama izradila. Skulpturice mojih likova, djed, baka, životinje iz gline, stvarčice iz školskih keramičkih peći i da ne nabrajam dalje. Ali za mene najljepši i najvredniji dar želim izdvojiti. U dva navrata bila sam gost Osnovne škole „Malešnica“ u Otoku kod Sinja. Između dva poziva djeca su mi priređivala iznenađenje. Velik, vlastitim rukama izvezen stolnjak. Uz njegov rub svako je dijete izvezlo svoje ime i prezime, a u sredini uokvireno ime škole. Kad je započeo Domovinski rat neki su od njih dorašli za vojsku, a ja sam tokom i nakon njega često uzimala u ruke taj komad tkanine. Čitala sam imena i s tugom razmišljala tko je od njih

ostao živ, a tko je izgubio život u tim strašnim danima.

Želim dodati još samo jedno. Društvo „Naša djeca hrvatske“ 1969. godine raspisalo je natječaj „Nagrada čitalaca“ u kojem su djeca birala tri svoja najmilija pisca Jugoslavije.

Svačana objava izabranih pisaca bila je u Pionirskom gradu. Možete zamisliti moj ponos i radost kad je uz imena Mate Lovraka i Branka Ćopića bilo pročitano i moje ime. Vjerujem da su mi tu nagradu, osim za napisano, donijela i mnogobrojna druženja s mladim čitateljima.

Premda se i dalje nalazi na policama knjižnica, *Pirgo* iz njih danas rijetko izlazi. Današnja djeca odrastaju na nekim drugim pričama. One koje tematiziraju Drugi svjetski rat, djeci su nepoznate. Osobno mislim da će se vratiti interes i za te teme, vjerujete li i Vi?

Ubrzo poslije završetka Domovinskog rata prišlo se izbacivanju iz školske lektire, iz čitanki, iz svih školskih i javnih knjižnica, svega napisanoga o našoj borbi od 1941. godine do oslobođenja svibnja 1945. Ne treba ngllašavati da je to bila borba naših naroda protiv okupatora i fašizma. Zar je zaista trebalo zatajiti ono na što je naš narod bio s pravom ponosan, a čitav mu se svijet divio? Zar se nije našao baš nitko tko bi se suprotstavio toj sramnoj političkoj odluci?!

Prošle su godine, a ja se još uvijek pitam – zašto je nestao *Pirgo*? A pitaju me i drugi. Na koje bi dijete nepovoljno mogla utjecati spoznaja da je i u okrutnom ratu bilo ljudskih i plemenitih zbivanja. Malo lane, siročić i maleni dječak bačen iz svog sela u njedra starog Papuka pomažu, svojom ljubavlju i prijateljstvom, jedno drugom preživjeti ratne strahote.

Raduje me što mislite da će se vratiti interes za te teme. Ponekad i ja tako mislim. Zapravo želim da se to dogodi. Taj dio naše povijesti odviše je svijetao a da bi smio ostati zatajen i zaboravljen. Nadam se da će se ipak netko naći tko će se pobrinuti da se ta nevjerojatna nepravda ispravi. Samo, hoću li ja to doživjeti? Vrijeme leti, a ja imam puno, puno godina...

Što su čitali Vaši unuci i praunuk? Jeste li im Vi možda pričali priče?

Moja unučad Jana, Fran, Dunja i Nina danas su odrasli ljudi, sami biraju svoje naslove. Veoma su zaposleni, ali nisu se odrekli beletristike. Naglašavam – beletristike – jer poslovi kojima se bave zahtjevaju drugu vrstu knjiga.

Moja najstarija unuka Jana i ja bile smo danima zajedno. Same. Na moru. Dane je provodila u igri i šetnji, a večeri su bile pune priča, pjesmica i bajki. Bila sam zadovoljna jer je voljela i moje knjige. Najdraže

su joj bile *Djedica pričalo i čarobni vrutak* i *Pirgo*. Kad je pošla u školu, već je podosta znala o knjigama i piscima.

Fran, Dunja, Nina i ja bili smo manje zajedno. A kad bismo bili, voljeli su razgovore o mom djetinjstvu i svemu što sam proživjela. Što su čitali? Školsku lektiru, moje knjige i knjige koje su im kupovali roditelji... Moj praukun Stjepko, Janin sin, učenik je četvrtog razreda osnovne škole. Uglavnom čita ono što mora i što ga naročito zainteresira. Iako je dijete, nema mnogo vremena. Preopterećen je sve većim školskim i izvanškolskim obvezama. A i poigrati se treba. A što mislite, može li bez crtića mobitela i igrice. Njegova mama kaže da može – kad mora.

Bili ste novinarka, urednica, spisateljica. Koji dio života pamтите kao najbolji?

U novinara sam izrastala kao partizanka u NOB-i. Kad sam došla u partizane, bila sam načitana i kad su rukovodioci brigade vidjeli moje prve sastave na zidnim novinama, odredili su da s još nekim suradnicima uređujem listove namijenjene jedinicama. Bili su to tanki primjerci, tek nekoliko stranica, tiskani samo na pisačkoj mašini, a kasnije na šapirografu i na ciklostilu...

Na Papuku je u sklopu 6. korpusa izlazio časopis za vojsku i oslobođeni teritorij „Kulturni prilozi“. Urednici su bili pjesnici Grigor Vitez i Jospi Cazi. Uvrstili su u časopis i nekoliko mojih pjesama. Bile su za-pažene, pa sam na svoje čuđenje pozvana u Topusko da kao delegat za Slavoniju prisustvujem I. kongresu kulturnih i javnih radnika Hrvatske u lipnju 1946. godine.

Vrativši se u svoju jedinicu bila sam postavljena za ratnog dopisnika 28. slavonske udarne divizije. Ovdje se pomalo razvijam u pravog novinara. Divizija je sudjelovala u borbi za oslobođenje Beograda i moji me slikoviti izvještaji odvođe u redakciju lista „Za pobjedu“. Bile su to prave novine s fotografijama, tiskane u tiskari. Bila sam najmlađi član redakcije i po godinama, ali moji su se prilozi izdvajali, pa sam poslana na Sremski front, da intervjuiрам Tita. Moj prvi intervju – a Tito.

Poslije oslobođenja novinar sam u „Vjesniku“, zatim u „Omladinskom borcu“, glasilo omladine hrvatske, a surađujem i u nekim drugim listovima bivših republika.

Grigor Vitez nagovorio me da predem u časopis za djecu „Pionir“ i da se posvetim pisanju za najmlađe. Poslušala sam ga i eto, postala sam (kažu uspješna) pisac za djecu.

Godine 1962. na prijedlog književnika Gustava Krkleca i akademskoga slikara Vilka Glihe-Selana, postavljena sam za glavnog i odgovornog urednika časopisa za djecu „Radost“ i izdavačkog poduzeća „Naša djeca“. S te dužnosti odlazim u mirovinu.

Pitate – koji dio života pamtim kao najbolji. Iskreno kažem – sva tri.

Kako je izgledao Zagreb Vašeg djetinjstva, koje misli u Vama budi usporedba tog i današnjeg vremena?

Kako je izgledao Zagreb moga djetinjstva?

Malo je prostora a da bih mogla izreći sve ono lijepo i drago o Zagrebu moga djetinjstva. Sve što ću izgovoriti slab je odsjaj tople djetinje ljubavi koju sam osjećala za moj rodni grad... u usporedbi s današnjom metropolom, bio je gotovo malen grad. Pojedini njegovi dijelovi bili su tada bliža ili daljnja periferija, a sada su centar. Djeca periferije, nerijetko bosa, s dubokim strahopoštovanjem povremeno bi se uputila, kako smo onda govorili u „Grad“. Širom otovorenih očiju promatrali smo prekrasnu zgradu Narodnog kazališta, Zdenac života, prelijepe kuće, asfaltirane ulice, i s čudnjenom se pitali – tko u njima živi? Puni dojmova, umorni, vraćali smo se u naše kućerke.

Divili smo se „Gradu“, ali voljeli smo naše prašne ulice i uličice, naše livade, male voćnjake, dvorišta sa crpkama, neomeđene prostore za bučne, neumorne igre. Vjerujte, ljepše nam je bilo nego današnjoj djeci. Nismo bili opterećeni velikim zahtjevima ni roditelja, ni škole. Morali smo jedino prolaziti iz razreda u razred, biti pristojni i poštivati starije. A to baš i nisu bili suviše teški zahtjeci. Zbog neposlušnosti bili smo kažnjavani, pa smo ih se držali koliko smo mogli. Ma kako bilo, nije nam trebao „Plavoi telefon“...

Današnja djeca, iako imaju mnogo veće mogućnosti, često su zaklinuta za pravo djetinjstvo, neusporedivo veći zahtjevi u školi, razna nadmetanja svake vrste, teške torbe, brige zbog ocjena, nametljiva tehnika, želje da uvijek imaš više i ljepše od drugih. Nisu to baš bezbrižna i razigrana djetinjstva. Moram reći – jadna djeca...

Voljela bih i dalje pričati i o Zagrebu i o životu trešnjevačke dječurlije, ali znam prostor je ograničen.

Kako ste osobno svjedok velikih društvenih promjena oko nas, mislite li da se puno toga uistinu promijenilo, ili vjerujete u stalnost ljudske, osobito dječje, prirode?

Svijet se mijenja iz dana u dan pa kako se ne bi dogodile velike društvene i obiteljske promjene u više proteklih desetljeća. U nevelikim razmacima mijenja se politika, a s njom dolaze i nove nevolje. Produbile su se ionako velike socijalne razlike, ljudi sve manje vjeruju jedni drugima, otuđuju se, kriminal raste, novine su pune ružnih događaja, a o lijepom javljaju veoma šturo, iako se dešava i mnogo plemenitog.

Unatoč svemu, vjerujem da dobri i poštenu ljudi neće ostati manjina u svijetu svih mogućih manjina. Dolaze novi naraštaji, možda će se oni pobrinuti za bolji i ljepši svijet.

Pratite li suvremenu hrvatsku dječju književnost? Što mislite o tome što se danas piše za djecu?

U zadnje vrijeme pročitala sam tri knjige pisane za djecu. To je premalo da bih mogla imati neko mišljenje o današnjem stvaralaštvu dječjih pisaca. Čitala sam sa zanimanjem jer sam htjela što više doznati o životu današnje djece. Napisano je lakim stilom, gotovo sve su dijalози s vrlo malo opisa i možda takvo štivo djeca rado čitaju. Čita se brzo i lako. Samo, mislim, ono im puno ne govori. Pročitano se brzo zaboravi. Govorim samo o knjigama koje sam uspjela pročitati, razmišljajući o knjigama koje su mi i danas ostale u sjećanju, a pročitala sam ih kao dijete.

Pišete li još? Nedostaje li Vam nekadašnja popularnost?

Na žalost gotovo i ne pišem. Imam nedovršeni roman. Neko vrijeme iz objektivnih razloga ga nisam nastavila, a onda je vrijeme preteklo sadržaj. Nema u njemu ni mobitela, računala, igrice, modernih sportova, itd. Tu i tamo napišem nešto kratko ali kako se kaže – za svoju dušu...

Vrijeme provodim u čitanju. Čitam veoma mnogo. Žurim. Jedna je velika pjesnikinja svojoj zbirci dala naslov „Nemam više vremena“ i ja to za sebe kažem, koliko će iza mene ostati divnih nepročitanih knjiga...

Nedostaje li mi nekadašnja popularnost? Pa, baš i ne. Više mi nedostaje odlazak u prirodu, lutanja kroz šume, miris livada. Nedostaju mi moji prijatelji koje sam gotovo sve nadživjela. Nedostaju mi dugi razgovori s njima, šale i smijeh... A od nekadašnje popularnosti ostali su neki tragovi. Liječnici u bolnici dolazili su i iz drugih odjela da me upoznaju, da popričamo o *Pirgu* i nekim drugim mojim knjigama. Majstori koji mi dođu nešto popraviti gotovo u pravilu žele mi zaračunati manje, a dogodi se, iako rijetko, da mi netko donese moju knjigu na potpis. Meni je i to dovoljno.

Na kraju Vam želimo sretan 90. rođendan. Imate li kakvu rođendansku želju vezanu uz književnost?

Pa zar je to zbilja već devedeseti rođendan? Pa kad je tako, da odgovorim na pitanje. Želim da mladi dobiju što više dobrih knjiga, a da se moj *Pirgo* i druge dobre knjige iz NOB-a vrate u dječje ruke.

BIBLIOGRAFIJA

- Mali konjovodac*, Novo pokoljenje, Zagreb, 1951.
Pirgo, Mladost, Zagreb, 1953.
Mišo želi u svijet bijeli, Mladost, Zagreb, 1953.
Bjelko, Naša djeca, Zagreb, 1956.
Jezero u planini, Lykos, Zagreb, 1956.
Vuk na Voćinskoj cesti, Mladost, Zagreb, 1956.
U vihoru, Gradski odbor saveza ratnih vojnih invalida, Zagreb, 1958.
Dječak i šuma, Mladost, Zagreb, 1960.
Kurir Dragan i njegovo konjče, Naša djeca, Zagreb, 1961.
Neugasivi životi, Savez slijepih Jugoslavije, Tiflološki muzej, Zagreb, 1961.
Mali borac, Naša djeca, Zagreb, 1964.
Radovanov dar, Naša djeca, Zagreb, 1965.
Moji prijatelji, Naša djeca, Zagreb, 1968.
Proljeće, mama i ja, Naša djeca, Zagreb, 1968.
U vodi, Naša djeca, Zagreb, 1969.
Veseli patuljci, Naša djeca, Zagreb, 1970.
Kod patuljaka, Naša djeca, Zagreb, 1970.
Baba kata, Školska knjiga, Zagreb, 1971.
Domaće životinje, Naša djeca, Zagreb, 1971.
Moji ljubimci, Naša djeca, Zagreb, 1971.
Tvoji prijatelji, Naša djeca, Zagreb, 1971.
Marljivi medo, Naša djeca, zagreb, 1974.
To su vaši prijatelji, Naša djeca, Zagreb, 1974.
Upoznajte nas, Naša djeca, Zagreb, 1974.
Šašavi dan, Mladost, Zagreb, 1978.
Djedica pričalo i čarobni vrutak, Mladost, Zagreb, 1978.
Drage životinje, Naša djeca, Zagreb, 1986.
Kako se glasaju životinje, Naša djeca, Zagreb, 1986.
Korisne životinje, Naša djeca, Zagreb, 1986.

- Naše životinje*, Naša djeca, Zagreb, 1986.
Razigrane životinje, Naša djeca, Zagreb, 1986.
Što životinje jedu, Naša djeca, Zagreb, 1986.
Zarobljenik šumske kuće, 1989.
Zašto roda ima duge noge, Mladost, Zagreb, 1990.
Tri lisice i šumski car, Golden marketing, Zagreb, 2002.
Dječak div i druge bajke, Golden marketing, Zagreb, 2002.

LITERATURA O ANĐELKI MARTIĆ

- Vučetić, Šime: *Zanimljiva dječja priča*, Anđelka Martić – *Pirgo*, Vjesnik, XIX, Zagreb, 1953, br. 2523.
- Cvitan, Dalibor: Anđelka Martić – *Vuk na Voćinskog cesti*, Vjesnik, XVII, Zagreb, 1956, 3650.
- Skok, Joža: *Malo lirске a malo sentimentalne varijacije o djetinjstvu*, Umjetnost i dijete, Zagreb, 1959, 5-6.
- Hromadžić, Ahmet: *Mali junak našeg doba, jedan trenutak dječje literature*, Odjek, XV, 6, Sarajevo, 1962.
- Krklec, Gustav: *Anđelka Martić, novi glavni i odgovorni urednik „Radosti“*, Radost, XII, 8, Zagreb, 1963.
- Skok, Joža: *Lirska evokacija djetinjstva*, Školske novine, XX, 7, Zagreb, 1969.
- Skok, Joža: Anšelka Martić: *Proljeće, mama i ja*, Umjetnost i dijete, I, Zagreb, 1970.
- Crnković, Milan: *Patriotizam u novijoj hrvatskoj dječjoj književnosti*, Umjetnost i dijete, II, Zagreb, 1971.
- Jurišić, Šimun: *Trinaesto izdanje remek-djela Anđelke Martić – Pirgo*, Školske novine, XXII, 4, Zagreb, 1971.
- Oblak, Danko: *Uspomene Anđelke Martić*, Umjetnost i dijete, IV, 1972, 21.
- Skok, Joža: *Prirodan okvir partizanskom djetinjstvu*, Umjetnost i dijete, V, Zagreb, 1973, 24-25.
- Šijan, Dane: *Suvremeni dječji pisci Jugoslavije*, Stylos, Zagreb, 1975.
- Šimleša, Božo: *Anđelka Martić – orden smijeha*, Modra lasta, XXI, 7, Zagreb, 1975.
- Skok, Joža: *Tri dometa hrvatske poslijeratne dječje proze*, Umjetnost i dijete, VI, Zagreb, 1975, 41.
- Dundin, Jovan: *Negdašnja zavičajnost detinjstva*, Detinjstvo, III, Novi Sad, 1977, 2-4.
- Marjanović, Voja: *Stvarno u prividu bajke*, Dečji pripovedači, NIRO

Dečje novine Gornji Milanovac, 1977.

Zalar, Ivo: *Dječji roman u hrvatskoj književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1978.

Crnković, Milan: *Dječja književnost*, Školska knjiga, Zagreb, 1980.

Crnković, Milan: *Socijalno u dječjoj književnosti*, Umjetnost i dijete, XI, Zagreb, 1980, 65.

Idrizović, Muris: *Hrvatska dječja književnost za djecu*, NZMH, Zagreb, 1984.

Zalar, Ivo: Anđelka Martić, *Zbornik radova Instituta za pedagoška istraživanja*, 1988.

Težak, Dubravka: *Priroda u prvom planu*, Umjetnost i dijete, XXVII, Zagreb 1990, 3.

Pilaš, Branko: *Knjizi u pohode*, Umjetnost i dijete, XXVII, 1990, 4.

Težak, Dubravka: *Hrvatska poratna dječja priča*, ŠK, Zagreb, 1991.

Zalar, Ivo: *Hrvatski dječji pisci I*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, (181/1) NZMH, Zagreb, 1991.

Hranjec, Stjepan: *Pregled hrvatske dječje književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2006.

Težak, Dubravka: *Portreti i eseji o dječjim piscima*, Tipex-Zagreb, 2008.

Zima, Dubravka: *Kraći ljudi, Povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.

Sažetak: Anđelka Martić hrvatska je spisateljica za djecu koja je stvarala neposredno nakon Dugoga svjetskog rata. U socijalističkoj Jugoslaviji bila je jedna od popularnijih i omiljenijih književnica. Najznačajniji tekst je roman *Pirgo*. Recepcija njenoga književnog opusa nakon Domovinskog rata dokazuje kako je književnost ipak izložena ideologiji i da ona u velikoj mjeri formira književne kanone.

Ključne riječi: Anđelka Martić, Pirgo, socijalizam, književni kanon

COULD PIRGO COME BACK?

Summary: Anđelka Martić is a Croatian writer for children who wrote shortly after World War Two. In socialist Yugoslavia she was one of the most popular and favourite writers. Her most important text is the novel "Pirgo". The reception of her literary work after the Homeland War proves that literature is still exposed to ideology and that ideology forms literary canons to a large extent.

Keywords: Anđelka Martić, Pirgo, socialism, literary canon

Dragica Haramija

SLOVENSKO-HRVATSKE VEZE U SUVREMENOJ PROZI ZA MLADE

Slovenska i hrvatska književnost za mlade, kao nacionalne književnosti za mlade, bile su proučavane do 1991. godine u znanstvenim radovima koji su se bavili književnostima te vrste u okviru SFRJ. Prvo je opsežnije i preglednije djelo o književnosti za mlade objavljeno 1980. godine, autorica je Zlata Pirnat-Cognard, a nosi naslov *Pregled mladinskih književnosti jugoslovanskih narodov*. Muris Idrizović napisao je knjigu *Otroška in mladinska književnost u Jugoslaviji 1* koja je izdana 1984. godine, a u koju je uvrstio i poglavlja o slovenskoj i hrvatskoj književnosti za mlade. Iste je godine u Novom Sadu izdana *Slovenačka dečja književnost* Jože Pogačnika. Časopis *Otrok in knjiga* počeo je izlaziti 1972. i sve do osamostaljenja Slovenije donosio je članke i rasprave teoretičara književnosti za mlade iz svih jugoslavenskih republika. Većina studija odnosila se na jednu nacionalnu književnost, neke su ih uspoređivale, a najviše komparatističkih studija o slovenskoj i hrvatskoj književnosti za mlade napisao je Milan Crnković. Prijelomna je godina za proučavanje slovenske i hrvatske književnosti za mlade 1991. jer je te godine na hrvatskom jeziku izdana znanstvena monografija Ivana Cesara i Jože Pogačnika pod naslovom *Slovenska književnost* u kojoj je obrađeno i poglavlje „Dječja književnost“. Slovensku književnost za mlade autori su predstavili na književnopovijesni način, rješavali su i terminološke teškoće u imenovanju književnih vrsta i žanrova, predstavili su sve važnije autore slovenske književnosti za mlade od Frana Levstika do osamdesetih godina dvadesetog stoljeća¹. Nakon 1991. godine komparatističkih

¹ Ivan Cesar i Jože Pogačnik u književnopovijesni pregled »Dječja književnost« uvrstili su sljedeće autore: Frana Levstika, Josipa Stritara, Dragotina Kettea, Ivana Cankara, Otona Župančiča, Frana Milčinskog, Josipa Vandota, Franca Bevka, Tona Seliškara, Prežihova Voranca, Antona Ingoliča, Leopolda Suhodolčana, Lojza Kovačiča, Slavka Pregla, Tona Pavčka, Dana Zajca, Kajetana Koviča, Nika Grafenauera, Svetlanu Makarović i Elu Peroci. Na kraju prve

slovensko-hrvatskih studija nije bilo, tek je 2009. godine Stjepan Hranjec u časopisu *Otrok in knjiga* objavio članak o suvremenoj slovenskoj i hrvatskoj dječjoj poeziji.

Prevođenje slovenskih djela za mlade na hrvatski jezik i hrvatskih na slovenski jezik bilo je najplodnije sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog stoljeća, prevođeni su svi važniji autori (Svetlana Makarovič, Kajetan Kovič, Tone Pavček, Sunčana Škrinjaric, Zvonimir Balog...), a neki slovenski autori bili su i na popisima za lektiru ili uvršteni u hrvatske čitanke (npr. Prežihov Voranc s *Durđicama* i Tone Seliškar s *Družinom Sinjega galeba*). Posljednjih nekoliko godina (u 21. stoljeću) iz slovenske proze za mlade najviše je prevođena Desa Muck (prijevodi njezinih djela navedeni su u poglavlju „Uloga obitelji u slovenskoj i hrvatskoj realističnoj prozi za mlade“), a pojedina djela na hrvatskom jeziku izdana su i nekim drugim autorima, npr. Lili Prap *Životinjice*, Marjani Moškrič *Ledene magnolije*, Janji Vidmar *Bucka*, Bini Štampe Žmavc *Mačak Mucko* i *Bajka o svjetlosti*, Tatjani Kokalj *Na praznicima*, *Po zimi* i *U Puževoj ulici*, Slavku Preglu *Srebro iz modre špilje*, Feriju Lainščeku *Mislice*, Goranu Gluviću *Šutiranje glavom*. Temeljni uvid u događaje na području književnosti za mlade u Sloveniji predstavlja antologija *Priče izrasle u tajne: Antologija suvremene slovenske književnosti za djecu i mlade* koja je na hrvatskom jeziku objavljena 2006. U antologiji je predgovor za poeziju napisao Igor Saksida², a za prozu Dragica Haramija.³ Slične antologije hrvatskih autora na slovenskom jeziku nema. Broj hrvatskih autora prevedenih na slovenski jezik u posljednjem je desetljeću još manji (npr. Ratko Bjelčić, Robert Mlinarec, Vladimir Bakarić, Tomislav Zagoda, Hrvoje Kovačević).

Monografija *Slovensko-hrvatske veze u suvremenoj prozi za mlade* sadrži osam poglavlja. Prvo poglavlje „Slovenska i hrvatska kratka proza za mlade“ predstavlja tri antologije suvremene kratke proze i to antologije izvorne slovenske kratke proze za mlade *Geniji* (2006) i *Geniji* ² (2007) te antologiju izvorne hrvatske kratke proze za mlade *Zbirnik* (2004).

---

dekade 21. stoljeća to su autori (osim Cankara koji naravno spada u književnost za odrasle, iako govori o djetinjstvu, ali ne iz zornoga kuta djeteta) koji u korpusu slovenske književnosti za mlade tvore klasičnu (čak kanonsku) književnost za djecu i mlade.

² U poglavlju o poeziji u antologiju su uvršteni sljedeći autori: Niko Grafenauer, Dane Zajc, Miroslav Košuta, Boris A. Novak, Milan Dekleva, Bina Štampe Žmavc, Peter Svetina i Andrej Rozman Roza.

³ U poglavlju o prozi, svojim kratkoproznim djelima ili odlomcima u antologiju su uvršteni: Feri Lainšček, Vitomil Zupan, Maja Novak, Dim Zupan, Slavko Pregl, Primož Suhodolčan, Bogdan Novak, Svetlana Makarovič, Mate Dolenc, Desa Muck, Janja Vidmar, Marjana Moškrič, Goran Gluvić, Lenart Zajc i Matjaž Pikalo.

U zbirci *Geniji* objavljeni su tekstovi sljedećih autora: Tona Partljiča, Marka Kravosa, Mate Dolenca, Bogdana Novaka, Slavka Pregla, Dima Zupana, Tatjane Kokalj, Gorana Gluvića, Marjane Moškrič, Janje Vidmar i Maje Novak. U zbirci *Geniji 2* objavljeni su tekstovi sljedećih pisaca: Dušana Šarotara, Milana Peteka Levokova, Matjaža Pikala, Ferija Lainščka, Polone Glavan, Aksinje Kermauner, Majde Koren, Lenarta Zajca, Boruta Gombača i Lilijane Praprotnik Zupančič. U *Zbirniku* su objavljeni tekstovi hrvatskih pisaca za mlade: Snježane Babić-Višnjić, Ratka Bjelčića, Ivana Borkovića, Maje Brajko-Livaković, Ane Đokić-Pongrašić, Želimira Hercigonje, Vjekoslave Huljić, Branke Kalauz, Mladena Kopjara, Hrvoja Kovačevića, Igora Lepčina, Sanje Lovrenčić, Matka Marušića, Nade Mihelčić, Nade Mihoković-Kumrić, Damira Miloša, Sanje Pilić, Zorana Pongrašića, Igora Rajkija, Melite Rundek, Ivone Šajatović, Silvije Šesto-Stipaničić, Tomislava Zagode i Nade Zidar-Bogadi. Sve tri antologije nastale su na sličan način: autori su bili unaprijed izabrani i pozvani kako bi napisali kratku izvornu priču za mlade (tinejdžere), dok drugih ograničenja (npr. književni likovi, književno vrijeme i prostor, sadržajno-tematska, žanrovska ograničenja...) nije bilo. U dvije knjige slovenskoga izbora objavljena je 21 priča slovenskih autora, a u hrvatski izbor uvršteno je 25 hrvatskih pisaca za mlade. Prilikom analize svih kratkoproznih tekstova pokazalo se da se mogu razvrstati u devet žanrova: povijesna kratka proza, memorijalna kratka proza, doživljajna kratka proza, putopisna kratka proza, socijalno-psihološka kratka proza, ljubavna kratka proza, znanstveno-fantastična kratka proza, nonsensna kratka proza i basna. Prvih šest tipova tekstova pripada realističkoj, a posljednja tri fantastičnoj prozi. Sve tri kratkoprozne zbirke dobar su prikaz raznolikosti poetike pojedinih autora, a istovremeno su pokus kako mladim čitateljima približiti različite kratkoprozne vrste koji ni u slovenskoj ni u hrvatskoj književnosti za mlade (za razliku od književnosti za odrasle) nemaju posebnu tradiciju. U drugom poglavlju „Uloga obitelji u slovenskoj i hrvatskoj realističnoj prozi za mlade“ obrađivani su tekstovi sljedećih autora: Jadranko Bitenc *Pyjama blues*, Ratko Bjelčić *Ratkodovštine*, Ivan Borković *Normalnima pristup zabranjen*, Želimir Ciglar *Decameron za golobrade pustolove*, Ana Đokić-Pongrašić *Šempi ti smopi da limvo te i Djevojčica s vrha nebode- ra*, Miro Gavran *Kako je tata osvojio mamu* i *Pokušaj zaboraviti*, Anton Ingolič *Gimnazijka*, Polonca Kovač *Kaja in njena družina*, Hrvoje Kovačević *Ljubav Gagule petog*, Sanja Lovrenčić *Godina bez zeca*, Marja-

na Moškrič *Ledene magnolije*, Desa Muck serija od deset knjiga *Anica*, Sanja Polak *Dnevnik Pauline P.*, Zoran Pongrašić *Mama je kriva za sve*, Slavko Pregl *Zvezda s čepico*, Silvija Šesto *Bum Tomica*, Marjan Tomšič *Katka i Bunkec*, Janja Vidmar *Baraba i Moja Nina*, Dim Zupan *Onkraj srebrne mavrice* i *Osica Maja*. Pokazalo se kako dob čitatelja te dob glavnoga književnog lika (on je u realističnoj književnosti star približno kao i čitatelj) bitno utječu na odnose među članovima obitelji. Kad djelo pripada području dječje književnosti riječ je o točnijem opisu relacija među članovima obitelji, a kod starije djece i tinejdžera značenje obitelji i doma opisano je prije svega kao sigurnost. Naime, književni likovi vrlo teško uspijevaju u okolini koja ih ne podupire, pa dolazi do devijantnosti. Zbog opsega tekstova dob čitatelja u autorovu izboru književne vrste pokazala se bitnom: u dječjoj književnosti češće su kratke književne vrste, u književnosti za mlade duže (priča, roman). Literarna je perspektiva u svim izabranim djelima stvarnosna, a kvalitetnijima su se pokazali oni tekstovi gdje se poklapa dob glavnoga književnog lika s dobi potencijalnoga čitatelja. Među modelima fokalizacije, prema Genettu, najviše se javlja nulta fokalizacija sa sve tri podvrste (fiksna, promjenjiva, višeslojna fokalizacija), bitno rjeđa je u izabranim djelima vanjska fokalizacija jer su kod posljednje u prvom planu događaji, a ne osjećajna stanja književnih likova. Sociološka tipologija suvremene obitelji obuhvaća bitno više njezinih pojavnih oblika, nego što ih obuhvaćaju djela za djecu i mlade s temom obitelji, te se najčešće javljaju obitelji s dva roditelja (nuklearne), rjeđe obitelji s jednim roditeljem, reorganizirane, raširene obitelji, a jednom čak i prazno gnijezdo. Vrsta obitelji snažno utječe na razvoj priče i izbor temeljnih motiva (razvod, svađe, zlostavljanje, pomoć, povjerenje...). Slovenska i hrvatska književnost za djecu i mlade s temom obitelji ne razlikuju se bitno. Istina je da o toj temi u hrvatskoj književnosti postoji puno više djela nego u slovenskoj.

„Tema ljubavi u slovenskoj i hrvatskoj prozi za mlade“, treće poglavlje monografije, predstavlja sljedeća književna djela: Dušan Dim *Distorzija*, Miro Gavran *Sretni dani* i *Zaljubljen do ušiju*, Ivica Ivanac *Maturanti*, Zlatko Krilić *Veliki zavodnik*, Darko Macan *Žuta minuta*, Vitan Mal *Nedelje nekega poletja*, Desa Muck *Lažniva Suzi*, Bogdan Novak *Ninina pesnika dva*, Predrag Raos 22. rujna. *Roman o jednom maturalcu*, Primož Suhodolčan *Kolesar naj bo!*, *Košarkar naj bo!* i *Ranta vraća udarec*, Irena Velikonja *Poletje na okenski polici*, Tomislav Zagoda *Balada o Buginim gaćicama*. Prilikom detaljnije analize ljubavnih priča za mlade ukazuje

se puno zajedničkih karakteristika. U djelima ima mnogo humora koji prije svega možemo povezati sa situacijskom i tekstovnom komikom. Priča je lagana i sva djela ove vrste pripadaju zabavnoj književnosti. Ne možemo reći da za njih vrijedi potpuna odsutnost estetike, što prije svega vrijedi za prilično visoku jezičnu razinu. Zanimljivo je odstupanje na završecima: u ljubavnim pričama za mlade nema sretnih završetaka kao što je obično u književnosti za odrasle, već su završetci otvoreni, polažu nadu u ljubavni uspjeh. Hrvatski autori obuhvaćeni analizom pišu o prvoj zaljubljenosti, glavni književni likovi su dječaci iz viših razreda osnovne škole ili srednjoškolci koji su istovremeno pripovjedači u prvom licu. Slovenski autori se dotiču spolnosti, trudnoće i sličnih tema, a glavni književni likovi su obično djevojke. Izbor tema i motiva ukazuje na dvoslojnost ljubavnog žanra u književnosti za mlade. Prvu skupinu čine tekstovi koji su namijenjeni djeci između 10. i 13. godine, a u kojima je glavna tema prva zaljubljenost (npr. zapleti uz ispovijedi o ljubavi, ako do takvih ispovijedi uopće dođe, objašnjavanje tko se kome sviđa, kako 'izvesti' prvi poljubac; prvi dodir i držanje za ruke). Drugu skupinu čine ljubavne priče namijenjene tinejdžerima od 14. godine nadalje. U knjigama te vrste tematika se veže uz prva seksualna iskustva. Četvrto poglavlje „Hrvatsko primorje kao književni prostor slovenske avanturističke proze s pomorskim temama za mlade“ obrađuje sljedeće tekstove: Mate Dolenc *Golo morje*, Žiga X. Gombač *Jastrebov let* i *Polnočna zajedna*, Anton Ingolič *Potopljena galija*, Bogdan Novak *Morska skrivnost*, Slavko Pregl *Odprava Zelenega zmaja* i *Srebro iz modre špilje*, Tone Seliškar *Družina Sinjeg galeba*, *Jadra na robu sveta*, *Posadka brez ladje* i *Rudi*, Ivan Sivec *Gusarji na obzorju*, Dragotin I. Vresnik *Zaklad na obali*. Analize književnih djela koja pripadaju slovenskoj realističnoj avanturističkoj prozi za mlade govore kako je žanr podvrgnut klišeiziranosti, što naravno vrijedi i za pomorski tip avanturističke proze. Značajke analiziranih djela su sljedeće: u prozi te vrste glavni su sadržajni element (neplanirane) pustolovine; glavni književni likovi pobjeđuju sve zapreke, zato je završetak uvijek sretan; glavni književni likovi apriorno imaju pozitivne karakteristike; negativni književni likovi imaju naglašene loše osobine; glavni književni likovi u pravilu su djeca, a negativni odrasli; književno vrijeme obično je smješteno u praznike kada djeca nemaju školske i druge obveze; događaji su najčešće nizani sintetički, ubrzanje i kočenje priče slijede u jednakomjernim intervalima; motivacija književnoga djela najčešće je vjerojatna (realistična); priču pripovijeda osoba u

trećem licu; perspektiva je književnoga djela scenična; prevladavaju mogući događaji, osobe, stvarni književni prostor i vrijeme koji pokušavaju ostvariti sliku realnih, objektivnih događaja; najčešći element proze ove vrste je nerješivo-rješiv problem koji se pretoči u sretan završetak. Zanimljivo je kako se mnogo slovenskih avanturističkih djela pomorskoga tipa za mlade događa na hrvatskom Jadranu. Time su slovenski pisci pomorske dječje proze postavili poseban spomenik i hvalospjev ljepotama morskoga kraja, moru i dobroti ljudi koji tamo žive. Jadransko more skriva bogate ljepote: Modra spilja na otoku Biševu, tajni zaljevi na Cresu, Brač, Plavnik, Vis, Palagruža, Kornati, Rijeka, Split. Ti i drugi morski horizonti hrvatskoga Jadrana tajnovit su i lijep prostor za ostvarivanje prave dječje avanture.

„Detektivska proza Hrvoja Kovačevića i Bogdana Novaka“ poglavlje je u kojem su predstavljene dvije serije knjiga i to *Tajna...te Zvesti prijatelji*. U dječjim detektivskim romanima Hrvoja Kovačevića glavni književni likovi uvijek su djeca koja otkrivaju negativne postupke odraslih, većinom prijevare i lopovluk, a mjestimice autor u atmosferi pripovijedanja i na razini priče prelazi granicu realnoga i djeluje uvjerljivo u smislu horor romana. Kovačevićevi glavni likovi nemaju mogućnost izbora jer su u pustolovini potisnuti, a iznimka je Domagoj koji zbog budnog opažanja razotkrije zločince. U pravilu su antagonisti odrasli, a djeca ih spretnošću i poštenjem pobjede, što je poanta većine Kovačevićevih detektivskih romana za djecu. Opis književnoga prostora preslika je geografski realnoga mjesta, a najčešće se javljaju tri književna prostora: Požega, Zagreb i Krapina. Vrijeme radnje je kratko jer se priče zapletu i raspletu u samo nekoliko dana. U obrađivanim tekstovima iznimka je djelo *Tajna tužnog psa* u kojem je riječ o zbirci kratkih priča koje su još uvijek djelomično detektivske, a imaju naglašenu socijalnu notu. Zapravo je i u drugom *Tajnama* izražena velika mjera razumijevanja suvremene djece, njihova otuđena života, traženja vlastita smisla. Izraženo je neosporno prihvaćanje različitosti, a mjestimice i autorova nostalgija za rodnom Požegom. Upravo zbog svega navedenoga Kovačevići dječji detektivski romani prelaze granice izabranoga oblikovanog žanra i znače posebnu kvalitetu u autorovu opusu književnosti za mlade. Svih deset knjiga zbirke *Zvesti prijatelji* Bogdana Novaka ima vrlo sličnu unutar-nju građu: dramatična građa ima kratak uvod s prognozom pustolovine, dug zaplet, vrhunac s otkrićem neke nepravilnosti, kratak rasplet koji je za logoraše uvijek sretan, a na kraju se vrte kući u Ljubljanu. Zaplet koji

predstavlja najopsežniji dio pojedine pustolovine izgrađen je postupno. U njemu je logika otkrivanja (traženje blaga, otkriće oružja, otkrivanje lopova...) prilagođena djetetovoj (čitateljevoj) sposobnosti analiziranja i sintetiziranja skupljenih podataka, zato se dijete (čitatelj) nesmetano uživiljava u članove odreda i s njima otkriva nepravilnosti. Logoraški je odred kolektiv koji ima samo pozitivne karakteristike, a čine ga pojedinci koji imaju manje negativnosti (ljubomora, premalo učenja, proždrljivost), ali su kao kolektiv homogeni, uvijek spremni pomoći, nadareni detektivi. Zbog svoje radoznalosti i poštenja brzo opažaju nepravilnosti koje žele spriječiti. Lopovi, pohlepnici i preprodavači, dakle negativci, u Novakovim *Zvestim prijateljima* gotovo su uvijek odrasli. Odrasle u negativne radnje tjera pohlepa, a tabornici su oni koji još uvijek vjeruju u poštenje, ljubaznost i pomoć. Priča je najzanimljiviji dio *Zvestih prijatelja*, sadržajno serija pripada logoraškoj avanturističkoj prozi, a teme u pojedinim dijelovima su vrlo različite. *Zvesti prijatelji* u svakoj knjizi rješavaju detektivski zadatak koji, naravno, uspješno razriješe, te zato pripadaju dječjim detektivskim romanima. Serije se Hrvoja Kovačevića i Bogdana Novaka prije svega razlikuju u tome što kod Novaka u svim dijelovima nastupa ista skupina (pozitivne) djece, a svaka knjiga je zaokružena cjelina. Kovačević u (gotovo) svakoj knjizi ima druge književne likove.

„Proza za mlade Jadranka Bitenca“ poglavlje je o autoru rođenom u Sloveniji koji piše na hrvatskom jeziku. Prema perspektivi sva Bitenčeva djela barem djelomice pripadaju socijalno-psihološkoj prozi s temom ili motivom obitelji, dakle, pripadaju realističkoj prozi, a u području su one književnosti gdje su događaji mogući ili barem vjerojatni. Romani *Lana godina mačke* i *Ljeto na koljenima (Lana II)* pripadaju više avanturističkoj književnosti, žanru dječjega detektivskog romana, iako u oba djela nije zanemariva ni socijalna nota (stric je zavidan; siromašan dječak postane lopov). Romani imaju isti književni prostor (Zagreb, Ivanić Grad, Kušni dol, Pašinec), a glavnina obaju događaja zapliće se na selu, što djelomično daje prizvuk tajnosti (osamljena kuća, seoski disidenti i čudaci). Romani imaju indirektne naslove: *Lana godina mačke* naglašava odrastanje glavnoga književnog lika, *Ljeto na koljenima (Lana II)* u prenesenom značenju izražava kako je ljeto zanimljivo, usprkos tome što Lana na selu nije očekivala neki zanimljiv događaj. U dva ljeta što ih Lana uzastopce provede na selu, upoznaje svijet odraslih koji nije previše lijep. Njezin otac, novinar, uz teško iskustvo s neimaštinom i borbom za ugodnije uvjete života stoji uz nju, iako je svjestan kako

svaki tinejdžer do takvih spoznaja mora doći sam. Lanina detektivska djelatnost koja je samo na prvi pogled prilično avanturističko i olako usmjereno bogaćenje dosadnih praznika, preraste u njezino sazrijevanje. U socijalno-psihološkim romanima *Twist na bazenu* i *Pyama blues* riječ je o otkrivanju obiteljskoga nasilja koje časnik u mirovini, Zvonko, provodi nad svojom obitelji, ženom te djecom Adom i Natašom. U prvoj je knjizi književni prostor Bregana, a u drugoj neimenovani manji grad, iako prema opisima možemo zaključiti kako je riječ o istom prostoru zbivanja (zgrade, mjesto gdje živi Hrga, zapušteni bazen, kino...). Događaji su, za razliku od avanturističkih romana o Lani, postavljeni u vrijeme nastave. I u ovim romanima naslovi posreduju značenje: *twist na bazenu* ukazuje na namjeru kako će mladi osposobiti zapušteni bazen, a *pidžama blues* svakonoćne odlaske brata i sestre u tako željenu slobodu. U trećemu od Bitenčevih socijalno-psiholoških romana, *Osmijeh nepopravljivog optimista*, riječ je isto tako o prikazima obiteljskoga nasilja, u čemu je antagonist pijani novinar Legen Dario. Književni prostor toga romana u potpunosti je realan, naime, autor točno opisuje Ivanić Grad, a priča se djelomično odvija i u Zagrebu. U svim je romanima naglašen motiv alkoholizma koji upozorava kako je ta ovisnost veliko zlo prije svega za obitelj, a na kraju i za sama alkoholičara. Naime, svi su negativni muški likovi alkoholičari: stric Vlado, Štijefov otac (kasnije se otkrije da je on zapravo njegov očuh), umirovljeni oficir Zvonko i pijani novinar Legen Dario. Prikazuje se i iznenađujuća uloga majki: one su prema svojoj djeci indiferentne, ako ne i nasilne. Lana, iako možemo zaključiti da živi u stabilnoj obitelji, provodi praznike više ili manje s ocem (mama je ili odsutna ili se financijski brine za obitelj) jer odnos s mamom nije prikazan ni površinski. Brankica svoju mladost provodi s bakom, i taj se odnos čini zadovoljavajućim. Posebno je upitna Ružica, Adova i Dankova mama, te Natašina maćeha koja se s jedne strane trudi zaštititi djecu od nasilnoga oca, a opet ne čini ništa kako bi svi zajedno izašli iz začaranoga kruga neizdrživih odnosa. U dva slučaja majka napušta svoju (vrlo malu) kćer: to se dogodilo Nataši i Razmaženom Derišu, a na kraju i Ružica dopusti poslati sina Danka na selo k svojim roditeljima. Krajnji primjer je Štijefova mama, alkoholičarka koja ima odbojan odnos prema svoj svojoj djeci. Među glavnim dječjim književnim likovima samo Lana ima stabilno djetinjstvo, ali zbog spoznaja o nečednosti i njezinom istovremenom odrastanju ono nije u potpunosti bezbrižno. Svijet odraslih u koji upravo ulaze Bitenčevi likovi nikako nije svijet ugođe i razumijeva-

nja, već je taman, kaotičan i krut, zato ne čudi kako ta djeca žele što prije odrasti i ostvariti za sebe što bolji život.

Pretposljednje poglavlje „Djela Sunčane Škrinjarić na slovenskom jeziku“ namijenjeno je važnim prijevodima hrvatske autorice slovenskih korijena. Sunčana je Škrinjarić, prije svega u osamdesetim godinama dvadesetog stoljeća, razmjerno često prevođena na slovenski jezik. Zsigurno je njezna najpoznatija bajka *Plesna obleka rumenega regrata* u kojoj je autorica tankočutno razvila biljnu metaforiku koja je u potpunosti prenosiva iz personificiranoga svijeta biljaka i životinja u ljudsko društvo. Ta je bajka imala i utjecaj na suvremenu bajku Ferija Laniščka *Lučka* (2005). Stilski i poetički spomenutoj se bajci u slovenskim prijevodima približavaju još neke bajke u zbirci *Veter na počitnicah* (1978), pri čemu prije svega mislimo na podjelu naslovljenu *O treh ježkih. Nezadovoljna pikapolonica* (1981) dijametralno je suprotna bajci o životinjama Davida MacKeeja pod naslovom *Elmer* koju je Sunčana Škrinjarić prevela na hrvatski jezik. Šareni Elmer želio je postati sličan drugim slonovima, dakle, dosadne sive boje, a bubamara je cijelo vrijeme željela drugačiju vanjštinu kako bi se izdvajala od ostalih. Velik je problem s prijevodima dramskih tekstova spomenute autorice na slovenski jezik jer podaci u pisanim izvorima koji su očuvani u rukopisu nisu potpuni, nema navedenog prevoditelja, redatelja, zapravo nema podataka. U tri radijske igre (*Prikazen invešče, Zeleni klobuk, Pisatelj in deklica*) čije snimke čuva Radio Slovenija moguće je razabrati podatke iz njihove baze podataka, što za djelo *Pisatelj in Deklica* ne vrijedi jer snimak nije očuvan, odnosno pretpostavlja se kako radijska igra uopće nije bila snimljena. Među prevedenim djelima Sunčane Škrinjarić na slovenski jezik posebno mjesto zauzima roman u slikama *Ulica Prednikov* kojim autorica željenim odmakom pripovjedača u trećem licu ostvaruje strašnu sliku djetinjstva. U bajci pod naslovom *Osat in kralj Kaktus* Sunčana Škrinjarić napisala je: »Bajke o kaktusima su prave slastice za ježeve. Do sad još nitko nije utvrdio kakva je razlika između njih i običnih bajki. Učenjaci već raspravljaju o tome i prije ili kasnije će biti objavljeni i zaključci istraživanja.« (Škrinjarić, 1978: 63). I danas se njezine riječi ostvaruju.

„Djela Roberta Mlinarca na slovenskom jeziku“, posljednje je poglavlje monografije posvećeno četirima prijevodima na slovenski jezik i to dvjema kratkoproznim zbirkama za odrasle čitatelje i dvama avanturističkim romanima za mlade koje je Mlinarec napisao u suautorstvu s Bjelčićem i Bakarićem. *Tkači snova* i *Sve o vjetrenjačama* Roberta Mlinarca s ge-

nološkog stajališta pripadaju kratkoj pripovjednoj prozi. Dužina teksta, kao jedna od važnih formalnih odredbi proznih tekstova, kod Mlinarca je razapeta od nekoliko redaka do najviše nekoliko stranica, što odgovara kratkoj priči. Dakle, Mlinarčeva kratka proza naginje prije svega kratkoj priči, djelomično čak crtici, kao u primjerima kada autor u vrlo stisnutom segmentu (npr. nekoliko rečenica) izrazi neki osjećaj, ključni događaj i sl. Mlinarec svoje priče stvara na karakterističan kratkoprozni način: najviše je riječ o pripovjedaču u prvom licu koji osvjetljava samo jedan događaj, jednu situaciju, jednu emociju. Robert Mlinarec piše priče o traženju smisla života u kojima susrećemo, sa stajališta prosječnoga čovjeka, čudake, prevarante, lijenčine, a oni su specifično individualizirani i uvjereni u pravilnost svojih postupaka i djelatnosti. Motive samospitivanja životnog nazora i drugih krivina traženja smisla vlastitoga postojanja i vrijednosti nalazimo u svim tematskim krugovima autorove kratke proze jer je traženje (pravoga ili pravilnoga) životnog usmjerenja jedno od temelja ljudskoga postojanja, a time i književnosti. Mlinarčevi likovi otkrivaju svoj smisao života u vrlo raznolikim nastojanjima, svakako im je zajednička svijest o malim trenutcima, većinom pozitivnim, koji život čine podnošljivijim. Takav trenutak može biti neposlano pismo prijatelju, proslava rođendana ili sanjarenje o jednom toplom zimskom danu provedenom na južnom Pacifiku. Prevedeni avanturistički romani za mlade, *Moji grafiti* i *Stari grafiti* koje je Robert Mlinarec napisao s Ratkom Bjelčićem i Vladimirom Bakarićem sadrže akcijske elemente, vremensku stisku suvremenoga gradskog djeteta, otuđenost obitelji, gubljenje i uspostavljanje prijateljskih veza. *Moji grafiti* i *Stari grafiti* romani su o Ivanu i njegovim prijateljima iz Zagreba i Vinkovca. Dječak živi u Zagrebu, a mnogo vremena provodi i u Slavoniji gdje ima djeda i baku. Prvo djelo usredotočeno je gotovo isključivo na glavni književni lik, na njegov bijeg od kuće i putovanje u Vinkovce. Druga knjiga ima kolektivni književni lik, skupinu poštene djece kojoj pripada i Ivan. Drugu skupinu vršnjaka čine trojica koji su lopovi i problematični tinejdžeri. Ivanova skupina u istraživanju podzemnih rimskih hodnika slučajno nađe čvrst dokaz krivice Črnoga, Bambusa i Cileta te njihovu upletenost u krađu zlatnika. Ivan i njegovi prijatelji postanu heroji jer su policiji tako brzo pomogli riješiti veliku krađu. U djelu je prepoznatljiva polarizacija likova i njihovo crno-bijelo slikanje značaja što je jedna od sastavnica avanturističke (dječачke) priče.

Monografija *Slovensko-hrvatske veze u suvremenoj prozi za mlade* veći-

nom predstavlja djela za mlade koja su nastala nakon 1991. godine, kada i za proučavanje književnosti nastaju drugačiji odnosi u samostalnim državama, te predstavlja one književne tekstove koji su nastali prema Cesarovoj i Pogačnikovoj *Slovenskoj književnosti* koja predstavlja autore i ona njihova djela nastala do 1991. godine. Naposljetku, geografska blizina dvije susjedne države sličnih socijalnih, društvenih i ekonomskih odnosa te sličan pogled na djetinjstvo i odrastanje u književnosti za djecu i mlade ukazuje na više sličnosti nego razlika između slovenske i hrvatske književnosti za mlade.

Izvori:

Baukart, Jan. 1920. *Marko Senjanin – slovenski Robinzon*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Bitenc, Jadranko. 1987. *Lana godina mačke*. Zagreb: Mladost.

Bitenc, Jadranko. 1990. *Ljeto na koljenima*. Zagreb: Mladost.

Bitenc, Jadranko. 2005. *Osmijeh nepopravljivog optimista*. Zagreb: Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade.

Bitenc, Jadranko. 1996. *Pyjama blues*. Zagreb: Lukom.

Bitenc, Jadranko. 2005. *Twist na bazenu*. Zagreb: Lukom.

Bjelčić, Ratko. 2004. *Ratkodovštine*. Split; Široki Brijeg: Hercegtisak.

Borković, Ivan. 2003. *Normalnima pristup zabranjen*. Zagreb: Nova knjiga Rast.

Ciglar, Želimir. 1999. *Decameron za golobrade pustolove*. Zagreb: Znanje.

Dim, Dušan. 2005. *Distorzija*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Dolenc, Mate, 1988. *Golo morje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Dokić Pongrašić, Ana. 2004. *Šempi ti smopi da limvo te*. Zagreb: Autorska kuća.

Dokić Pongrašić, Ana. 2001. *Djevojčica s vrha nebodera*. Zagreb: Kašmir promet.

Gavran, Miro. 1999. *Kako je tata osvojio mamu*. Zagreb: Znanje.

Gavran, Miro. 1996. *Pokušaj zaboraviti*. Zagreb: Znanje.

Gavran, Miro. 1994. *Sretni dani*. Zagreb: Presscut.

Gavran, Miro. 1998. *Zaljubljen do ušiju*. Zagreb: Znanje.

Gombač, Žiga X. 2008. *Jastrebov let*. Ljubljana: Mladika.

Gombač, Žiga X. 2009. *Polnoćna zajednica*. Ljubljana: Mladika.

Haramija, Dragica, ur. 2006. *Geniji: Antologija sodobne slovenske mla-*

dinske kratke proze. Ljubljana: Genija.

Haramija, Dragica, ur. 2006. *Geniji 2: Antologija sodobne slovenske mladinske kratke proze*. Ljubljana: Genija.

Ingolič, Anton. 1967. *Gimnazijka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Ingolič, Anton. 1984. *Potopljeno galeja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Ivanac, Ivica. 1995. *Maturanti*. Wuppertal: Lijepa naša.

Kovač, Polonca. 1999. *Kaja in njena družina*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kovačević, Hrvoje. 2004. *Ljubav Gagule petog*. Zagreb: Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade.

Kovačević, Hrvoje. 2008. *Skrivnost Ribjega Očesa*. Ljubljana: Genija.

Kovačević, Hrvoje. 2009. *Skrivnost Titana Horvata*. Ljubljana: Genija.

Kovačević, Hrvoje. 2003. *Tajna crne kutije*. Zagreb: Znanje (Biblioteka Stribor), 2. izd.

Kovačević, Hrvoje. 2003. *Tajna graditelja straha*. Zagreb: Znanje (Biblioteka Stribor).

Kovačević, Hrvoje. 2002. *Tajna mačje šape*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Kovačević, Hrvoje. 1999. *Tajna Ribljeg Oka*. Zagreb: Znanje (Biblioteka Stribor).

Kovačević, Hrvoje. 2006. *Tajna sretnih susjeda*. Zagreb: Znanje (Biblioteka Stribor).

Kovačević, Hrvoje. 2005. *Tajna šutljivog dječaka*. Zagreb: Znanje (Biblioteka Stribor).

Kovačević, Hrvoje. 2007. *Tajna Titana Horvata*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Kovačević, Hrvoje. 2002. *Tajna tužnog psa*. Zagreb: Znanje (Biblioteka Stribor).

Kovačević, Hrvoje. 2000. *Tajna Zlatnog Zuba*. Zagreb: Znanje (Biblioteka Stribor).

Kovačević, Hrvoje. 2000. *Tajna Zmajeva vrta*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Krilić, Zlatko. 1984. *Veliki zavodnik*. Zagreb: Mladost.

Lovrenčić, Sanja. 2004. *Godina bez zeca*. Zagreb: Autorska kuća.

Macan, Darko. 2005. *Žuta minuta*. Zagreb: Autorska kuća.

Mal, Vitan. 1996. *Nedelje nekega poletja*. Ljubljana: Prešernova družba.

Mlinarec, Robert. 2002. *Sve o vjetrenjačama*. Zagreb: Naklada MD (Biblioteka Quorum;104).

Mlinarec, Robert. 2005. *Vse o vetrnicah*. Prev. Željko Perović. Ljubljana: Društvo Apokalipsa (Zbirka Apokalipsa; 15).

Mlinarec, Robert. 1999. *Tkači snova: stare i nove priče*. Zagreb: Stajer-graf.

Mlinarec, Robert. 2003. *Tkalci sanj: stare in nove zgodbe*. Prev. Tamara Marčič, Goran Gluvić. Murska Sobota: Franc-Franc (Zbirka Mostovi na meji).

Mlinarec, Robert, ur. 2004. *Zbirnik*. Zagreb: Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade.

Mlinarec, Robert, Ratko Bjelčić, Vladimir Bakarić. 2006. *Moji grafiti*. Vinkovci: Matica hrvatska: Ogranak Vinkovci.

Mlinarec, Robert, Ratko Bjelčić, Vladimir Bakarić. 2008. *Moji grafiti*. Ljubljana: Genija. Prevod Tamara Marčič.

Mlinarec, Robert, Ratko Bjelčić, Vladimir Bakarić. 2007. *Stari grafiti*. Vinkovci: Matica hrvatska: Ogranak Vinkovci.

Mlinarec, Robert, Ratko Bjelčić, Vladimir Bakarić. 2009. *Stari grafiti*. Ljubljana: Genija. Prevod Goran Gluvić.

Moškrič, Marjana, 2002. *Ledene magnolije*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Muck, Desa. 2001. *Anica in grozovitež*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, Desa. 2001. *Anica in zajček*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, Desa. 2001. *Anica in materinski dan*. Mladinska knjiga.

Muck, Desa. 2002. *Anica in Jakob*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, Desa. 2002. *Anica in športni dan*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, Desa. 2003. *Anica in velike skrbi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, Desa. 2004. *Anica in počitnice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, Desa. 2004. *Anica in velika skrivnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, Desa. 2005. *Anica in prva ljubezen*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, Desa. 2007. *Anica in skrivnostna maska*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, Desa. 1997. *Lažniva Suzi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Novak, Bogdan. 1990. *Bela past*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižnica Sinjega galeba, 273. knjiga).

Novak, Bogdan. 1993. *Gozdni samotar*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zvesti prijatelji, 7. knjiga).

Novak, Bogdan. 1992. *Grajski strah*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zvesti prijatelji, 2. knjiga).

Novak, Bogdan. 1993. *Hudobna graščakinja*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zvesti prijatelji, 5. knjiga).

Novak, Bogdan. 1993. *Lepotec Bučko*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zvesti prijatelji, 10. knjiga).

Novak, Bogdan. 1992. *Morska skrivnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zvesti prijatelji, 1. knjiga).

Novak, Bogdan. 1995. *Ninina pesnika dva*. Ljubljana: Samozaložba.

Novak, Bogdan. 1993. *Pozor, hud pes!* Ljubljana: Mladinska knjiga (Zvesti prijatelji, 3. knjiga).

Novak, Bogdan. 1993. *Razbojniški brlog.* Ljubljana: Mladinska knjiga (Zvesti prijatelji, 9. knjiga).

Novak, Bogdan. 1993. *Super špon.* Ljubljana: Mladinska knjiga (Zvesti prijatelji, 8. knjiga).

Novak, Bogdan. 1993. *Usodni piknik.* Ljubljana: Mladinska knjiga (Zvesti prijatelji, 6. knjiga).

Polak, Sanja. 2000. *Dnevnik Pauline P.* Zagreb: Znanje.

Pongračič, Zoran. 1999. *Mama je kriva za sve.* Zagreb: Znanje.

Pregl, Slavko. 1976. *Odprava Zelenega zmaja.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pregl, Slavko. 2003. *Srebro iz modre špilje.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pregl, Slavko. 2003. *Zvezda s čepico.* Ljubljana: Založba Mladika.

Raos, Predrag. 1990. 22. rujna. *Roman o jednom maturalcu.* Ljubljana – Zagreb: Mladinska knjiga.

Seliškar, Tone. 1980. *Bratovščina Sinjega galeba.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Seliškar, Tone. 1964. *Jadra na robu sveta.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Seliškar, Tone. 1965. *Posadka brez ladje.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Seliškar, Tone. 1963. *Rudi.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Sivec, Ivan. 1991. *Gusarji na obzorju.* Ljubljana: Kmečki glas.

Suhodolčan, Primož. 1997. *Kolesar naj bo!* Ljubljana: Karantanija.

Suhodolčan, Primož. 1994. *Košarkar naj bo!* Ljubljana: Karantanija.

Suhodolčan, Primož. 2002. *Ranta vrača udarec.* Ljubljana: Karantanija.

Šesto, Silvija. 2002. *Bum Tomica.* Zagreb: Znanje.

Škrinjarić, Sunčana. 1991. *Pisatelj in deklica.* Ljubljana: Radio Slovenija.

Škrinjarić, Sunčana. 1985. *Pisatelj in Princeza.* Ljubljana: RTV Ljubljana.

Škrinjarić, Sunčana. 1981. *Plesna obleka rumenega regrata / in Nezdovoljna pikapolonica.* Zagreb: Naša djeca.

Škrinjarić, Sunčana. 1983. *Prikazen in vešč.* Ljubljana: RTV.

Škrinjarić, Sunčana. 1981. *Slon v mestu.* Zagreb: Naša djeca.

Škrinjarić, Sunčana. 2005. *Trije snežaki.* Ljubljana: Karantanija.

Škrinjarić, Sunčana. 1991. *Ulica prednikov.* Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Sledi).

Škrinjarić, Sunčana. 1978. *Veter na počitnicah.* Ljubljana: Mladinska knjiga (Cicibanova knjižnica).

Škrinjarić, Sunčana. 1983. *Zeleni klobuki.* Ljubljana: RTV.

Tomšič, Marjan. 2000. *Katka in Bunkec.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Velikonja, Irena. 2006. *Poletje na okenski polici*. Ljubljana: DZS (Zbirka Dober dan, roman!; 32).

Vidmar, Janja. 2001. *Baraba*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vidmar, Janja. 2004. *Moja Nina*. Ljubljana: Založba Mladika.

Vresnik, I. Dragotin. 1969. *Zaklad na obali*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Zagoda, Tomislav. 2004. *Balada o Buginim gačicama*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Zagoda, Tomislav. 2006. *Sanje o Buginih spodnjicah*. Ljubljana: Genija.

Zupan, Dim. 1998. *Onkraj srebrne mavrice*. Ljubljana: Založba Mladika.

Zupan, Dim. 2004. *Osica Maja*. Ljubljana: Genija.

Literatura:

Bergson, Henri. 1977. *Esej o smehu*. Ljubljana: Slovenska matica.

Bezenšek, Jana. 2005. „Sinergija izobraževanja, družine in mediji“. 24. mednarodna konferenca sinergija metodologij. Portorož. Kompaktni disk.

Biti, Vladimir. 1997. „Fokalizacija“. *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska. 101–102.

Carpender, Humphry, Mari Prichard. 1987. *The Oxford companion to children's literature*. Oxford University Press. Oxford.

Cawelti, John G. 1982. „Klasična in trda detektivska zgodba“. *Memento umori*. Ljubljana: Državna založba, 165–240.

Cesar, Ivan, Jože Pogačnik. 1991. *Slovenska književnost*. Zagreb: Školska knjiga.

Crnković, Milan. 1977. *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.

Crnković, Milan. 1997. „Neki problemi i zadaće znanstvenog istraživanja i promocije dječje književnosti u Hrvatskoj danas“. *Dječja knjiga u Hrvatskoj danas* (zbornik). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba. 7–16.

Čičko, Hela. 1998. „Mislim, da te volim... Prva ljubav u suvremenoj hrvatskoj knjizi za djecu i mladež“. *Odrastanje u zrcalu suvremene književnosti za djecu i mladež* (zbornik). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba. 25–31.

Glušič, Helga. 1983. „Slovenska mladinska književnost med poučnostjo in igro“. *Otrok in knjiga* 18. 13–17.

Glušič, Helga. 1996. *Sto slovenskih pripovednikov*. Ljubljana: Prešernova družba.

Haramija, Dragica. 1997. „Komika v mladinski prozi Dima Zupana“. *Otrok in knjiga* 44. 81–88.

Haramija, Dragica. 2009. *Sedem pisav*. Maribor: Mariborska knjižni-

ca in Pedagoška fakulteta.

Haramija, Dragica. 2000. „Slovenska otroška detektivka“. *Slovenščina v šoli* 6. 2–4.

Haramija, Dragica. 2000. *Slovenska realistična avanturistična mladinska proza*. Videm pri Ptuj: GIZ GTP.

Haramija, Dragica. 2006. „Slovenska mladinska realistična pripovedna proza po letu 1950“. *Obdobja* 23. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Haramija, Dragica. 2003. „Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana“. *Obdobja* 21. 171–180.

Hladnik, Miran. 1982. *Mladini in prostemu narodu v poduk in zabavo*. *Otrok in knjiga* 16. 27–32.

Hranjec, Stjepan. 2004. *Hrvatski dječji klasici*. Zagreb: Školska knjiga.

Hranjec, Stjepan. 1998. *Hrvatski dječji roman*. Zagreb: Znanje.

Hranjec, Stjepan. 2006. *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Hranjec, Stjepan. 1991. *Hrvatski dječji pisci II*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Idrizović, Muris. 1984. *Otroška in mladinska književnost v Jugoslaviji I*. Maribor: Obzorja.

Jamnik, Tilka, Ida Mlakar, Vojko Zadavec. 1999. „Otroški pogled na priljubljenost knjig v primerjavi s pogledom knjižničarjev na mladinsko literaturo“. *Otrok in knjiga: Perspektive v mladinski književnosti*. 118–123.

Kmecl, Matjaž. 1996. *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Založba M & N.

Kmecl, Matjaž. 1975. *Od pridige do kriminalke*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kobe, Marjana. 1987. *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kobe, Marjana. 1996. *Slovenske kratke pripovedi za otroke 1945–1995. Bisernica*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Sončnica).

Kocijan, Gregor. 1996. *Kratka pripovedna proza v obdobju moderne: literarnozgodovinska študija*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete (Razprave filozofske fakultete).

Kordigel, Metka. 1991. *Bralni razvoj, vrste branja in tipologija bralcev*. *Otrok in knjiga* 31, 5–21.

Kos, Janko. 2001. *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS.

Kos, Janko. 1995. *Očrt literarne teorije*. Ljubljana: DZS.

Kovačević, Hrvoje. 2007. *Pogled na življenje in delo*. Rokopis (osebna korespondencija).

Kustec, Aleksander. 1999. „Kratka zgodba v literarni teoriji“. *Slavistična revija* 47/1. 89–107.

Lainšček, Feri. 2005. *Lučka*. Murska Sobota: Franc-Franc (Zbirka Cicibanija).

1977: *Lexikon der Kinder- und Jugendliteratur*. Beltz. Weinbach über Weinheim.

MacKee, David. 1996. *Elmer*. Prev. Sunčana Škrinjarić. Ljubljana: Epta.

Markiewicz, Henryk. 1977. *Glavni problemi literarne vede*. DZS. Ljubljana.

Matajč, Vanesa. „Sodobni in moderni slovenski zgodovinski roman“. *Obdobja* 21. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Mlinarec, Robert. 2006. *Tragovi/The Traces*. Zagreb: Naklada mlinarec.schunk.

Pavličić, Pavao. 1983. *Književna genologija*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.

Pirnat-Cognard, Zlata. 1980. *Pregled mladinskih književnosti jugoslovenskih narodov*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pogačnik, Jože. 1984. *Slovenačka dečja književnost*. Novi Sad: Izdavački centar Radničkog univerziteta Radivoj Ćirpanov.

Prosperov Novak, Slobodan. 2003. *Povijest hrvatske književnosti: Od Bašćanske ploče do danas*. Zagreb: Golden marketing.

Saksida, Igor. 1999. „Opredelitve in predstavitve otroštva v sodobni slovenski mladinski književnosti“. *Otrok in knjiga*, 7–17.

Saksida, Igor. 2001. „Mladinska književnost“. *Slovenska književnost III*. Ur. Jože Pogačnik. Ljubljana: DZS. 403–468.

Schmidt, Goran. *Izpis podatkov iz programa e-Antigona*. Radiotelevizija Slovenije: Uredništvo dramaturgije. Elektronski vir, 26. 3. 2008 (poslano po elektronski pošti).

Solar, Milivoj. 1977. *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Svetina, Peter. 2004. „Naočnik, Očalnik in Rdeča kapica: o začetkih slovenske mladinske kriminalke“. *Otrok in knjiga* 61. 43–54.

Štuhec, Miran. 2001. „Dve idejni strukturi v slovenski krajši pripovedi po letu 1980“. *Slavistična revija* 49/1–2. 75–84.

Štuhec, Miran. 2000. *Naratologija: med teorijo in prakso*. Ljubljana: Študentska založba.

Virk, Tomo. 1998. „Čas kratke zgodbe“. *Čas kratke zgodbe. Antologija slovenske kratke zgodbe*. Ljubljana: SOU Študentska založba (Knjižna zbirka Beletrina).

Virk, Tomo. 2004. „Problem vrstnega razlikovanja v kratki prozi“. *Slavistična revija* 52/3. 279–293.

Zorn, Aleksander. 1999. *Nacionalni junaki, narcisi in stvaritelji*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Zupan Sosič, Alojzija. 2003. *Zavetje zgodbe: sodobni slovenski roman ob koncu stoletja*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.

SLOVENIAN-CROATIAN TIES IN CONTEMPORARY CHILDREN'S AND YOUTH PROSE

Summary: The article comprises eight well-rounded chapters, namely, Slovenian and Croatian youth short prose, The role of family in Slovenian and Croatian realistic youth prose, The theme of love in Slovenian and Croatian youth prose, Croatian Primorje as a literary space of the Slovenian youth adventure prose with maritime subject matter, Detective prose by Hrvoje Kovačević and Bogdan Novak, Youth prose by Jadranko Bitenc, Works by Sunčana Škrinjarić in the Slovenian language, Works by Robert Mlinarec in the Slovenian language. The chapters focus mainly on the contact between Slovenian and Croatian contemporary youth and children's prose, outlining the features of selected literary works which are comprised in the two neighbouring national literatures. The emphasis was on three extensive topics, namely, a contrastive analysis of Slovenian and Croatian contemporary authors for children and youth with regard to common features of their subject matter, an analysis of works by individual authors, and translations of works by Croatian authors into the Slovenian language. The monograph Slovenian-Croatian Ties in Contemporary Children's and Youth Prose presents mainly children's and youth works written after 1991; the year which brought about – for literary studies as well – a different situation within independent countries, focusing mostly on literary works written after the publication of the *Slovenska književnost* (1991) by Cesar and Pogačnik. All in all, the geographical closeness of the two neighbouring countries, their similar social and economic situation, as well as a similar view on childhood and growing up have shown – through literary works for children and youth – more similarities than differences between Slovenian and Croatian children's and youth literatures.

Key words: slovenian children's and youth prose, croatian children's and youth prose, translations, subject matter, contrastive analysis

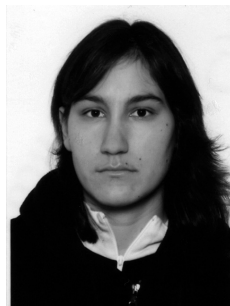

KRITIČKI PROZOR

Kritike, prikazi, osvrti

Nada Kujundžić

PANDE KAO POTICAJ NA POZITIVNO MIŠLJENJE I DJELOVANJE

Gordana Lukačić: *Čajana na Mjesecu*, Libricon, Zagreb 2013.

Budući da je riječ o vjerojatno najpoznatijoj ugroženoj životinjskoj vrsti na svijetu, ne čudi da je Gordana Lukačić za protagoniste svoje prve slikovnice odabrala upravo dražesne crno-bijele medvjediće pande. Panda Manda, glavna junakinja *Čajane na Mjesecu*, zabrinuta je jer mladice bambusa od kojih svakodnevno priprema čaj više ne rastu. Skupština pandi odluči poslati Mandu do neobična stvora Milizbora koji joj ponudi komad zemljišta na Mjesecu. Na kupljenom komadu zemlje Manda sadi mladice bambusa (kojima klima na Mjesecu neobično pogoduje) i otvara čajanu. Osim što je vrlo zanimljiva i maštovita te u tom smislu zabavna, priča Gordane Lukačić (koja nam se ranije predstavila kao književna prevoditeljica) istovremeno prenosi vrlo snažnu ekološku poruku o važnosti zaštite okoliša i očuvanja ugroženih biljnih i životinjskih vrsta.

Iako opetovano upozorava na neke od najaktualnijih problema današnjice, poput ekološke krize i klimatskih promjena, *Čajana na Mjesecu* manje je usredotočena na uzroke problema (doznajemo tek da *stiže novo ledeno doba koje će zauvijek zalediti male medvjediće*), a više na mogućnosti njihova rješavanja. U tom smislu edukativnost ove slikovnice nije, recimo to tako, teorijske, već poglavito praktične prirode, što zapravo više odgovara dobi ciljane čitateljske publike (djeca od tri do sedam godina). Objašnjavanje efekta staklenika ili kemijskog sastava kiselih kiša možda je bolje ostaviti za nastavu biologije i kemije, no osvještavanje važnosti zaštite okoliša može (i mora) započeti već od malih nogu. Upravo je podizanje razine svijesti o problemu, ali i o vlastitoj odgovornosti za njegovo rješavanje, misao vodilja slikovnice Gordane Lukačić. Naglasak je pritom

na prihvaćanju odgovornosti (kako individualne, tako i kolektivne) i djelovanju (kako na individualnoj, tako i na kolektivnoj razini). Iako su u središtu pripovjednog interesa zgrade i nezgrade pande Mande (djelovanje pojedinca), upravo je povezivanje, udruživanje i suradnja šire zajednice pandi ključna za pronalaženje rješenja novonastale krize i kupnju zemljišta na Mjesecu (zemljište je kupljeno zajedničkim novcem). Dobar primjer zajedničkog djelovanja ubrzo slijede i ostale životinjske vrste, pa se pripreme za put u svemir, odnosno samo putovanje, odvijaju u znaku suradnje i kombiniranja specifičnih talenata i snaga svake pojedine vrste: pauzi predu čvrstu paučinu po kojoj će životinje *putovati do svog novog doma*, kukmasti kakadui spravljaju čajne kolačiće, itd. Svatko, dakle, (od sitnih paukova do golemih medvjeda) na neki način može – i mora! – pomoći u očuvanju okoliša.

Iako slikovnica ne završava poslovičnim *happyendom* u vidu nekoga čudesnog, instant-rješenja koje bi pandama omogućilo napuštanje Mjeseca i povratak starom načinu života, ne znači da joj nedostaje optimizma i vjere u mogućnost pozitivne promjene individualnim i kolektivnim djelovanjem. Naprotiv, vjera u bolje sutra i neprepuštanje očaju odlike su koje krase same pande koje se, suočene s uznemiruju-

ćim vijestima o nestanku omiljene hrane i nadolazećem ledenom dobu, odbijaju *preпустiti očajanju i zloj sudbini*. Na posljednjim stranicama, kada *mirisna para* od bambusova čaja dopire do Zemlje, pripovijedanje prelazi iz prošloga u sadašnje vrijeme, odašiljući poruku optimizma i poziv na djelovanje čitateljima, odnosno *svima koji su ostali na zemlji* i koji se *nadaju da će para otopiti tanku koricu leda koja se već počela hvatati po jezeru na kojem se uređivala Manda prije puta*.

Atraktivne i zanimljive ilustracije koje potpisuje Tea Stražičić, pomalo su nekonvencionalne: pande tako nisu pahuljasti medvjedići kakve obično nalazimo u knjigama za djecu (i ne samo ondje), već su ocrtni oštrim i pravilnim linijama. Isto vrijedi i za ostale životinjske vrste koje se spominju u knjizi, kao i za neobičnu stvoru Milizbora. Takvo likovno rješenje dobrodošlo je osvježenje u poplavi antropomorfnih slatkih (da ne kažem sladunjavih) disneyjevskih životinja i inih izmišljenih bića što preplavljaju stranice slikovnica i ilustriranih knjiga za djecu. Kontrasti svjetlo-tama koji reflektiraju crno-bijelu kombinaciju prisutnu na krznu panda središnja su odlika prikaza prostora (napose svemira). Ilustracije Tee Stražičić ne samo da prate tekst, već ga na razne zanimljive i

dosjetljive načine proširuju i interpretiraju. U tom su smislu osobito dojmpljivi realistični elementi koji komplementiraju fantastične situacije, poput putovanja na Mjesec po stazi od paukove mreže (zbog specifičnih uvjeta u svemiru pande moraju nositi svemirska odijela). Ilustracije obiluju duhovitim i privlačnim detaljima koji će osim djece kao ciljane čitateljske publike (dob od tri do sedam godina) zacijelo zaintrigirati i odrasle. Uobičajene biografsko-bibliografske crtice o autorima i ilustratorima koje zaključuju knjige zamijenjene su zanimljivostima (tako, primjerice, doznajemo da autorica *u svom prirodnom vrtu uzgaja povrće i cvijeće koje bi i pande rado pojele*) i crtežima autorice i ilustratorice u prigodnom „panda-izdanju“.

Gradeći svoju priču Gordana Lukačić koristi jasne, kratke i

duhovite rečenice, ispisane masno otisnutim tiskanim slovima koja pozivaju i ohrabruju mlađahna čitatelja da se i sam okuša u čitanju. Dok je tekst slikovnice prvenstveno namijenjen mlađim čitateljima, tekst koji nalazimo unutar ilustracija bit će zanimljiviji i (s obzirom na to da je najvećim dijelom na engleskom jeziku) razumljiviji nešto starijima (natpis na televizoru *Winter is coming* koji upozorava na novo ledeno doba, ali i vjerojatno aludira na popularnu televizijsku seriju *Igra prijestolja*; potpis na slici Panda Pablo; kornjača koja se zamislila nad romanom Marcela Prousta).

Zanimljiva i duhovita, edukativna i poticajna, *Čajana na Mjesecu* i njoj slične ekološke slikovnice mogle bi se pokazati kao važan faktor u ranome buđenju ekološke svijesti i izgradnji pozitivna stava prema okolišu.

KAZALIŠNE SLIKOVNICE

Crvenkapica: istinita priča, prema predstavi Tanje Kirhmajer u režiji Zorana Mužića i izvedbi Gradskoga kazališta lutaka Rijeka, Adamić, Rijeka, 2012.

Tri prašćića: prašćići se vuka ne boje, prema predstavi Jirija Jaroša u režiji Želimira Prijića i izvedbi Gradskoga kazališta lutaka Rijeka, Adamić, Rijeka, 2012.

Ivica i Marica: izgubljena priča, prema predstavi Vedrane Balen Spinčić, u režiji Serđa Dlačića i izvedbi Gradskoga kazališta lutaka Rijeka, Adamić, Rijeka, 2012.

Pale, prema predstavi Vjeka Alilovića u režiji Serđa Dlačića i izvedbi Gradskoga kazališta lutaka Rijeka, Adamić, Rijeka, 2012.

Maca Papučarica, prema predstavi Lede Festini Jensen u režiji Zvonka Festinija i izvedbi Gradskoga kazališta lutaka Rijeka, Adamić, Rijeka, 2012.

Ježeva kućica, na stihove Branka Ćopića u režiji Sande Miladinov Langerholz, glazbi Hrvoja Hegedušića i izvedbi Gradskoga kazališta lutaka Rijeka, Adamić, Rijeka, 2012.

U svibnju 2012. godine izdavačka kuća Adamić pokrenula je seriju knjižica za djecu nazvanu jednostavno Slikovnice. Prvih šest naslova iz spomenute serije – *Crvenkapica: istinita priča*, *Tri prašćića: prašćići se vuka ne boje*, *Ivica i Marica: izgubljena priča*, *Pale*, *Maca Papučarica* te *Ježeva kućica* – svojevrsne su „kazališne slikovnice“ budući da slikom (fotografije Željka Jerenića i Petra Fabijana) i tekstem (djelo Vedrane Balen Spinčić) prate recentne predstave i nešto starije uspješnice Gradskoga kazališta lutaka Rijeka. Svaka slikovnica se, dakle, temelji na predstavi (prevladavaju lutkarske predstave, iako ima i igrano-lutkarskih [npr. *Crvenkapica*], kao i igranih [*Ježeva kućica*]) nadahnuтой bajkom ili kojom drugom fantastičnom pripovijesti za djecu, i u tom je smislu zamišljena kao svojevrsna programska knjižica i uspomena na predstavu koja će gledatelju omogućiti nastavak druženja s junacima i junakinjama s kazališnih dasaka i nakon spuštanja zastora.

Osim toga, kako doznajemo iz kratkog predgovora kojim započinje svaka od šest slikovnica, cilj je ovih knjižica i promicanje čitanja, odnosno poticanje djece (uglavnom predškolske i mlađe osnovnoškolske dobi) da internetske stranice barem nakratko zamijene onima koje su *prave, papirnat, opipljive i stvarne*.

Dramatizacija književnih djela, odnosno premještanje književnih likova na poslovične daske koje život znače nije ništa novo, no njihov povratak sa spomenutih dasaka (i to u novom, kazališnom ruhu) među korice knjiga, praksa je koju na ovim prostorima nismo prečesto imali prilike vidjeti. No ako već postoje filmske slikovnice napućene animiranim miševima, princezama i rasplesanim životinjama, zašto ne i – kazališne slikovnice? Fotografije glumaca i glumica, ginjola i lutaka na štapu umjesto rukom crtanih i slikanih prizora, svakako su nešto novo i zanimljivo na domaćoj književnoj sceni (iako bi, s obzirom na to da

fotografije djeluju prije kao ukras teksta nego kao njegova nadopuna, možda bilo uputnije i točnije govoriti o ilustriranim knjižicama nego o slikovnicama u punom smislu riječi).

Radnju šest predstava riječkoga kazališta lutaka Vedrana Balen Spinčić pretočila je u duhovit i dinamičan tekst, služeći se pritom uglavnom kratkim i jednostavnim rečenicama koje obiluju onomatopelijom i jezičnom dosjetkom, a često se i izravno obraćaju čitatelju (*Zamislite; Naš je vuk...; Sjećate li se onog vuka što je nanjušio naše prasce?*). Pojedinačni naslovi unutar serije razlikuju se (između ostaloga) s obzirom na pristup tekstualnom predlošku. *Ivica i Marica* i *Ježeva kućica*, primjerice, uglavnom vjerno slijede Grimmov, odnosno Čopićev izvornik, dok će *Pale*, *Maca Papučarica* i *Crvenkapica* zauzeti ponešto slobodniji i zaigraniji pristup prema tekstovima Jensa Sigsgaarda, Ele Peroci, odnosno braće Grimm, i njihove priče smjestiti u suvremeni kontekst. Dječak *Pale* tako ne ostaje sam na svijetu već u trgovačkom centru, *Maca Papučarica* ima osobnog pomoćnika koji odgovara na brojne telefonske pozive i organizira njezin dnevni raspored, dok *Crvenkapica* nosi crvenu šiltericu i bakici kupuje pizzu s feferonima (umjesto kolača) i kak-tus (umjesto kitice cvijeća).

Spomenutim pokušajima osuvremenjivanja i osvježavanja izvornoga teksta koji se na taj način želi učiniti bliskijim i zanimljivijim suvremenom gledatelju, odnosno čitatelju, ne može se prigovoriti nedostatak humora ili maštovitosti, no ta inventivnost rijetko nadilazi razinu puke dosjetke. Poznati likovi izgledaju, govore i ponašaju se drugačije, što može biti silno simpatično i dopadljivo, no često ne nudi ništa novo u smislu interpretacije izvornika. K tome se pri skoku iz dosadne prošlosti izvornoga teksta u otkvačenu sadašnjost, često gube dublji, problemski slojevi priče, pa je rezultat nerijetko površinska zabava bez previše sadržaja. Najuspjelija u premještanju osnovne problematike izvorne pripovijesti u suvremeni kontekst slikovnica je *Pale*, nastala prema motivima priče Jensa Sigsgaarda *Pale sam na svijetu*. Nakon što ga roditelji, zaslijepljeni šarenim artiklima i blještavim reklamama, ostave sama u golemu trgovačkom centru, *Pale* tijekom jedne noći uči važnu lekciju o konzumerizmu i općeljudskim vrijednostima. Istražujući novu okolinu, *Pale* susreće SuperSenzejšnlSpejsStar igricu, šareni aparat za kockanje koji obećava hrpe novaca, ali se otkriva kao *najobičnija varalica*, nasrtljive mobilne telefone, a na koncu i strašnog Grabića, zloduha trgovačkog

centra, koji sve koji uđu tjera na sumanuto trošenje. Porazivši Gra-bića (umjesto da bezglavo troši, Pale svoj novac odlučuje štedjeti) naslovni će junak naučiti važnu lekciju: *da mu je kod kuće najljepše, da su prijatelji i roditelji važniji od novaca i zabave i da više nikad ne želi biti sam*. Takva antikonzumeristička poruka i više je nego dobro došla u vrijeme kada se djecu od najranije dobi odgaja u duhu potrošnje i akumulacije materijalnih dobara. Pale je prikazan kao dječak kojeg vršnjačka okolina ne prihvaća jer ima drugačiju frizuru i jer ne posjeduje najnoviji mobitel i brdo video igara, pa slikovnica potiče na razmišljanje i dijalog o važnosti koju suvremeno društvo pridaje materijalnim dobrima kao pokazateljima uspješnosti i sredstvima privlačenja i zadržavanja kruga prijatelja, kao i o nevidljivosti onih koji ne mogu (ili jednostavno ne žele) držati korak s modnim, tehnološkim i inim novitetima.

Djelomičan komentar suvremenoga društva nudi i naslovna junakinja slikovnice *Maca Papučarica*, koja rad pretpostavlja dodjelama nagrada i pojavljivanju u medijima: *Nagrade su lijepa stvar, ali ovo [pomaganje roditeljima čija djeca ne pospremaju obuću] je puno važnije. Uostalom, nagradu smo i dobili zato što dobro obavljamo svoj posao*. To i opet može biti poticaj

za promišljanje o važnosti medija u kreiranju i potvrđivanju identiteta, o kulturi hedonizma općenito, kao i o raznim (takozvanim/samoprozvanim) *celebrityjima* koji svoj medijski status ne stječu radom i zalaganjem, već spremnošću na skandalozno ponašanje i inim javnim ispadima.

I dok su *Pale* i *Maca Papučarica* (koja se već na stražnjim koricama identificira kao priča namijenjena djeci koja ne pospremaju svoju obuću) eksplicitno didaktične, drugi naslovi iz serije svoje po(r)uke upliću u priče u kojima maleni i naoko bespomoćni (dječji) protagonisti nadvladavaju veće i snažnije protivnike (prašćići i vuk, Ivica i Marica nasuprot vještice). Prijateljstvo, obitelj, vjera u sebe i suradnja s drugima vrijednosti su koje promiče svaki od naslova u seriji.

Na koncu manja zamjerka, uglavnom tehničke prirode. Naime, i *Maca Papučarica* i *Pale* označene su kao četvrta slikovnica u seriji, dok brojka pet nedostaje.

Svih šest spomenutih kazališnih slikovnica svjetlo dana ugledalo je u svibnju prošle godine. Međutim, nakon obećavajućeg i entuzijastičnog početka uslijedilo je zatišje (biblioteka Slikovnice, doduše, sadrži još dva naslova – *Trsatskog zmaja* Velida Đekića i *Zvijezde Europske unije* Mladena Kušeca, no oni se ne temelje na

kazališnim predstavama). Budući da je od posljednjeg naslova proteklo više od godine dana, pitamo se što se zbiva s kazališnim slikovnicama? Letimičan pregled aktualne sezone knjižice Gradskoga kazališta lutaka Rijeka otkriva da inspiracije za nove naslove nipošto

ne nedostaje. Tko zna, možda nas ipak u bližoj budućnosti s naslovnih stranica knjiga pozdrave Peperljuga, Malik Tintilinić (predstava *Šuma Striborova*) ili nasmiješeni kozlići (predstava *Sedan kozlini i samo jedan bedni vuk*).

KAD NAM JE DO NEČEGA JAKO, JAKO STALO...

Ana Đokić: *O Djevojčici koja nije znala crtati, Velikom Čarobnjaku i zaljubljenom krokodilu*. Ilustrirao Darko Macan. Zagreb: Knjiga u centru, 2012.

Ma koliko se trudili, pronaći zamjerku ovoj šarenoj, šarmantnoj, duhovitoj, poučnoj i pametnoj slikovnici doista je nemoguća misija. Udruživanje pera djeci omiljene spisateljice Ane Đokić (*Zoe, djevojčica s vrha nebodera*, 2001.; *Nemaš pojma, Grizljivane!*, 2003. i dr.), te olovaka i bojica popularnog stripaša i pisca Darka Macana (strip *Borovnica*, romani *Knjige lažu!*, 1997.; *Dlakovuk*, 2007. i dr.) i opet se pokazalo kao dobitna kombinacija (literarno-likovni tandem ranije je surađivao na tinejdžerskom romanu *Šempi ti smopi da limvo te*, 2004.) rezultirajući jednom od najoriginalnijih i najzanimljivijih slikovnica koje smo imali prilike vidjeti u posljednje vrijeme. *O Djevojčici koja nije znala crtati, Velikom Čarobnjaku i zaljubljenom kro-*

kodilu (koja se na Facebook stranici Knjige u centru diči titulom hrvatske slikovnice s najduljim naslovom) sjajan je spoj stripa i slikovnice, zapravo strip-slikovnica, u kojoj se pripovijedanje izmjenjuje s govorenim tekstom likova (u dijalozima sva su slova tiskana, pa je razlika među dvama tipovima diskursa razvidna i na vizualnom planu).

Zacijelo se pitate kakve veze imaju Djevojčica koja nije znala crtati, Veliki Čarobnjak i zaljubljeni krokodil, te kako su se uopće našli unutar korica iste knjige! U želji da nauči crtati eponimska se junakinja obraća vodećem autoritetu na tom području, Velikom Čarobnjaku. Čarobnjak joj, međutim, nije voljan pomoći, uglavnom iz straha da će dijeleći svoje znanje i vještinu izgu-

biti vlastitu privilegiranu poziciju ("Ne želim da itko zna crtati osim mene!" (14)). Ipak, kako ne bi pao u očima javnosti (koja ga, u vidu fotoreportera i znatiželjnika prati na svakom koraku – čak i kad se kupal!) dovija se elegantnom načinu kako da se riješi male napasnice: traži od nje da nacrti dabra u kolicima, "ali da izgleda kao pravi!" (7). Ono s čime samodopadni umjetnik ne računa jest činjenica da Djevojčica može bitni manjak talenta kompenzira upornošću i odlučnošću. Nema lo iznenađen kada Djevojčica ponovo osvane pred njim, i to s traženim crtežom u rukama, Čarobnjak joj nastavlja zadavati još teže modele za crtanje: kuću na oblacima i – ono što nitko nikada nije uspio narisati – zaljubljenoga krokodila! No, kao što smo već spomenuli, naša Djevojčica odlučna je u namjeri da ostvari svoje ambicije i vrlo, vrlo uporna, "[o]nako kako to samo znaju biti oni kojima je do nečega jako, jako stalo!" (8). Kako je to davnih dana primijetio Thomas Edison, genij je 1% talenta, a 99% znoja, pa tako zahvaljujući upravo znoju, odnosno radu i upornosti, Djevojčica uči crtati i bez pomoći naprasitog Čarobnjaka. Štoviše, što je on uporniji u svom odbijanju i omalovažavanju, to je ona upornija u svom nastojanju da uspije. No možda ipak nije posve ispravno tvrditi da Djevojčica uspijeva *bez* Čarobnjakove pomoći: na kraju kra-

jeva, ne postiže li ona svoj cilj upravo zbog njegovih postupaka i reakcija? Možda se njegova pomoć sastoji upravo u tome što (nehotice) Djevojčici pokazuje da vlastite ambicije može realizirati oslanjajući se na samu sebe? Knjiga u tom smislu otvara zanimljivo i kompleksno pitanje (kontra)produktivnosti pomaganja: kada i u kojoj mjeri drugima valja ponuditi konkretnu pomoć, a kada ih treba pustiti da se sami izборе za sebe? Na koncu, nije li ključna lekcija koju je naučila naša Djevojčica ona životna (za ono što želimo treba se izboriti), a tek onda ona umjetnička (svladavanje vještine crtanja)?

Pohvaljena među nominiranimima za nagradu "Grigor Vitez" 2013. "za savršen sklad i sinergiju teksta i duhovitoga stripovskog izričaja spojenih u jedinstvenu cjelinu, te umjetničku poruku", slikovnica Ane Đokić i Darka Macana klasičnu priču o borbi Davida i Golijata u kojoj maleno i naizgled slabo (bilo fizički, bilo intelektualno) nadjačava većega i jačega protivnika, smješta u bajkoviti, a opet izuzetno aktualan kontekst. U tom se smislu slikovnica u podjednakoj mjeri obraća i odraslima i dječjem čitatelju ili čitateljici: mlađi će čitatelji i čitateljice zacijelo uživati u bajkovitoj narativnoj potki koja prati borbu junakinje za vlastito mjesto pod suncem, dok će oni malo stariji u junakinjinoj borbi možda prepoznati i vlastite sukobe

s "Čarobnjacima" kojima manjka sluha i razumijevanja (pa čak i volje za razumijevanjem) za druge, kao i spremnosti na dijalog, kompromis i pomoć. Šarmantni i duhoviti crteži savršeno komplementiraju tekst, pa *O Djevojčici koja nije znala crtati, Velikom Čarobnjaku i zaljubljenom krokodilu* predstavlja pravu pravcatu vizualno-tekstualnu poslasticu za sve generacije čitatelja i čitateljica.

Poznata po poigravanju narativnim obrascima i motivima bajke (npr. zbirka dramskih tekstova, odnosno tzv. kazališnih bajki *Ana i Andersen*, 2005.; roman za djecu *O zmaju koji je kokice jeo i jednu lažnu princezu sreo*, 2008.), Ana Đokić i priču o Djevojčici koja nije znala crtati gradi na bajkovitim temeljima: uz prepoznatljive likove iz bajke (u prvom redu Čarobnjak) i fantastičan pripovjedni modus (nacrtani krokodil – pardon, krokodilica! – oživi), tu je i zaplet koji prati uspon protagonistice i završava njezinim trijumfom. Intertekstualni dijalog s bajkom uspostavlja se već u prvoj rečenici: "Bila jednom jedna Djevojčica koja nije znala crtati..." (3). Veliki Čarobnjak, u ponešto ambivalentnoj ulozi protivnika i (nevoljkog) pomagača, u najboljoj maniri bajke protagonistici postavlja tri teška, naizgled nerješiva zadatka. No razliku od klasične bajke u kojoj bi junakinji u izvršavanju tih zadataka nužno bila potrebna pomoć

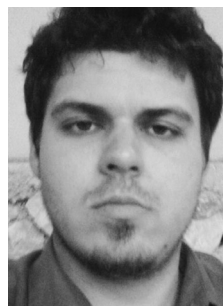
kakva čudesnog bića i/ili čarobnog predmeta, ova se Djevojčica umjesto na (čudesnu) izvanjsku pomoć, oslanja isključivo na samu sebe.

Hvalospjeve bismo mogli niza-
ti i dalje, sve dok ne popunimo
čitavu rubriku, a možda i časopis!
No kako ne bismo razljutili dra-
go nam uredništvo, recimo tek da
ova atraktivna slikovnica pred-
stavlja optimističan i ohrabrujući
primjer toga da i iz borbe s pravim
ili umišljenim veličinama (bilo da
se radi o pojedincima ili instituci-
jama) koje se brinu jedino za vlas-
tite interese i položaje, a za malenog
čovjeka (poput naše Djevojčice)
nemaju strpljenja niti sluha, možemo
izaći kao pobjednici. Ali samo ako
smo jako, jako uporni i ako nam je
jako, jako stalo. Ovu duhovitu, in-
vencioznu i nadasve poučnu knjigu
koja progovara o važnosti upornosti,
(samo)inicijative i samostalnosti, bez
ikakve zadržke možemo preporučiti
i malima i velikima, i Djevojčicama i
Čarobnjacima (koji se u njoj možda
i prepoznaju te posljedično preispi-
taju svoje stavove i postupke).

Za kraj, nadamo se da će čitatelj
ili čitateljica "djevojčici" koja pot-
pisuje ove retke (a koja je i sama svo-
jedobno učila crtati) dopustiti jednu
osobnu opasku – posvetu istih njezi-
nom dragom i strpljivom tati koji je
i dan-danas neumorno podsjeća na
važnost rada, truda i upornosti.

Gordan Bezjak

POTENCIJAL UNIŠTEN FORMOM

Stjepan Lice: *Bubekovo gnijezdo*, Alfa, Zagreb, 2012.

Unatoč čvrstoj nakani da se bilo u pisanju, bilo u razmatranju ovoga teksta izbjegnu poslovični izrazi, opći je dojam o ovoj knjiži naposljetku najbolje sažeti parafraziranim iskazom „najbolje je ne očekivati ništa“. Početni je dojam o zbirci pozitivan, prve priče naprosto oduševljavaju čitatelja, koji se lako uvlači u dubine riječi, smisla, misli i pripovijedanja. No, kako nam se čini, početak je ujedno i vrhunac ove knjige.

Naime, Stjepan Lice napisao je izrazito nekoherentnu zbirku priča, koje teško mogu stajati jedna uz drugu. Na ponekim mjestima podsjećajući na zbirku poezije, ove su priče grupirane u osam cjelina, te su u njih uvrštene priče nalik basnama, memoarima, kratkim dosjetkama, lirici, uz nekoliko dužih priča razgranatije kompozicije, koje međusobno nemaju nikakve poveznice niti tematske odrednice koje bi ih ujedinjavale. Prve četiri cjeline uglavnom se tvore od pri-

ča nalik basnama, iako su unutar njih nepromišljeno umetnute priče lirskog izričaja čiji se smisao doima neproničnim. Već spomenuti početak zbirke, odnosno sve priče do početka treće cjeline, na misaonom su planu najznačajniji dio djela, budući da donose najdublje misli, pouke i usporedbe prikladne ne samo za dijete, već i odraslog čitatelja. No opet, bez obzira na to što se priče mogu čitati i iskustvom djeteta i iskustvom odraslog čitatelja, Lice većinu pouka temelji na dubokoj zrelosti iskustva, čineći te poruke ne posve razumljivim onima koji ne dijele spomenuta iskustva. Da je Lice napisao zbirku ne-dječjih priča ne bi bilo nikakvog problema, ali iščitavajući zbirku nameće se dojam kako je on ovo djelo pisao više za sebe, nego za čitatelja, a kamoli za neku određenu dobnu skupinu, što dovodi do kaotične zbrke priča za djecu te priča za odrasle, ali i priča za njegove znance.

Glavninu djela čine priče koje programski odgojno djeluju na dijete. Glavni protagonisti priča su personificirani likovi biljnog i životinjskog svijeta, naivnošću i nevinošću svedeni na razine razmišljanja pogodne za djetetovo poistovjećivanje u uloge koje igraju unutar priča. Okosnicu radnje čini poduka, koja je iznijeta mentorskim utjecajem iskusnijeg lika, kao svojevrsno upozorenje ili savjet nakon postupka protagonista, ili pak, prije ikakve poduzete radnje. Tako, primjerice, priče predstavljaju ribicu koju upozoravaju da se pazi zlatne niti udice, mišića koji promatrajući plamen svijeće saznaje da je siguran kod ljudi koji imaju sličan žar u očima, dugu koja, odabrana kao kraljica svijeta, prvotno zabranjuje ikakve različitosti koje ona ne može raditi, da bi zatim shvatila kako je odabrana da pomaže drugima da baš budu najljepši u onome u čemu jesu različiti od drugih. Također, tu je i priča o obeshrabrenoj ševi, koja, čuvši pjesmu jesenjeg lišća i kiše, odlučila da nema više potrebe za njenim pjevom, jer joj se čini da pjevom ne može dostići prirodne zvukove, ili, pak, priča o školjci koja je, želeći biti prihvaćena među drugim školjkama, progutala kamen nalik biseru. Jedan od problema ove zbirke ne leži u tome što su alegorije ovih pouka veoma duboke,

jer, zlatna nit kod ribice je neposredna aluzija ovisnosti, gdje se još u priči naglašava da jedan ishitren trenutak nepromišljenosti može zauvijek uništiti nečiji život, i gdje jedna riba zagrije udicu premda zna za opasnosti, ali ne uspijeva odoljeti mamcu. Te priče djeca još uvijek mogu čitati i mogu razumjeti „površniju“ pouku. Problem leži u onim pričama u koje djeca ne mogu proknuti, poput priče o dva kamena na stijeni, dvije srodne duše kojima stijena govori neka se vole i neka se daju, ali neka se i ne zanašaju, jer doći će val promjene o kojem oni ne mogu odlučivati, ali, također, i u onim pričama u kojima nema ničega u što bi se proknulo.

Kao središnji problem ove zbirke nameće se njezina strukturna i kompozicijska nejedinstvenost. Općenito, cjeline nisu oblikovane tematski, jedino što formom neke cjeline razdvajaju memoare i duže priče od ostalih priča, koje su bez ikakvog reda raspoređene po zbirci. Priče su u knjizi protivne jedne drugima, čak i unutar iste cjeline; tako da, ili zbog lošeg pozicioniranja ili zbog nepromišljanja svih dubljih aspekata, neke priče u prvim cjelinama govore o jednakosti, o važnosti svakog živog bića i njihove uloge u životu, dok s druge strane, neki likovi nemaju pravo na egzistenciju i segregirani su

nauštrb drugih u drugim pričama. Tako je primjerice ševa shvatila da svatko od nas ima svoj pjev i kako je ljepota u svima nama upravo zbog nas samih, dok jedna mlakica, koja je napokon uspjela dobiti svoje obale, na kraju biva vraćena u more. Bršljan je otvoreno obilježen kao biljka koja će uvijek puziti po podu i po drugim stablima, jer je, kao i mlakica, u neznanju bio odrešit i svojeglav. Najgrotesknija priča jest ona koja prati doživljaje zrna žita od žetve do krušne peći, opisujući strah od neizbježne smrti te neizmjernu sreću kad ga je dijete pojelo, čime je autor vjerojatno želio uprizoriti svojevrsnu predanost i požrtvornost prema drugom biću. Prvotni zanos i gomilanje razumijevanja u ispravnost ovih pouka, uvršteno u mjestimice uistinu dojmljiv poetski izričaj, koji svojim krotkim stilom pisanja doslovno uvlači u svijet mašte, tijekom čitanja ove knjige ubrzo se ruši upravo zbog takvih neoprostivih grešaka, štoviše već kod pete i šeste priče prekida se čitanje i preispituje zaljubljeni, dotad stvoreni, koncept.

Kako čitanje odmiče, shvaća se razlika između priča kod treće cjeline, gdje sav potencijal, koja je ova zbirka mogla ostvariti, pada u vodu. Lice je postao slugom vlastite kreacije. Naprosto, vidljiv je gubitak ideja uzrokovan forsiranim nastavkom pisanja stilom dotad

napisanih priča, odnosno, pisanja forme radi, i to najviše vidljiv u naglom razvodnjavanju promišljanja, pouka, usporedbi i poveznica unutar priča, s izuzetkom priča koje govore o personificiranim likovima koji svojim ljudskim promišljanjima i konkretnim djelima vode do određene poante. No postupnim miješanjem s pričama drugih vrsta, recikliranjem i izostavljanjem tema, povezivanjem poante s gomilom lirskih opisa jednom rečenicom „Ako vidite..., sada znate...“, čak i ubacivanjem vica te priče s kršćanskim motivima, čini se da zbirka vidljivo gubi na koherentnosti. U završnom je dijelu zbirke autor ubacio kratke i plitke anegdote o sebi i svojoj baki, te kratke dosjetke (pretpostavljamo) svoje djece. Veću književnu vrijednost te priče nemaju, naravno ne ulazeći u vrijednost međuljudskih odnosa samog autora, već za šire čitateljstvo. Kad se svemu pridoda i zadnja cjelina, gdje se opet tematski priče vraćaju u prirodu s ljudskim i personificiranim likovima, ali bez konkretnih ideja i izlazom u mistici, koju je povremeno već i prije naznačio, sve, zaočruženo, ostavlja mlak dojam.

Bubekovo gnijezdo bilo bi remek-djelo hrvatske dječje književnosti da je Stjepan Lice bio u stanju produljiti početak do kraja knjige. Ovako, ostala nam je zbir-

ka koja kao da je sazdana od četiri djela, koja samostalno ne bi mogla biti objavljena. Lako moguće da bi i drugačiji raspored, tempirano uključivanje najjačih priča nakon triju od svakog dijela ostavilo bo-

lji utisak na čitatelja, dopustivši mu prilagodbu na svaki stil i svaki dio zbirke. Ispucavši najjače adute, ono što je preostalo čitatelja umara bezidejnošću i previše osjećajnim stilom za sitnice.

Nada Mihoković-Kumrić

TOPLA OBITELJSKA PRIČA IZ PRAPOVIJESTI, ALI...

Snježana Babić Višnjić: *Mali krapinski pračovjek Babu*,
Mozaik knjiga, Zagreb, 2012.

Krapinski pračovjek i Dragutin Gorjanović Kramberger svjetski su poznati i priznati kulturno-povijesno-turistički kapital Hrvatske još od prijelaza devetnaestoga u dvadeseto stoljeće, a ta je slava zasluženo institucionalizirana otvaranjem Muzeja krapinskih neandertalaca 2010. godine.

Pračovjek, odnosno neandertalac, živio je pred više od sto tisuća godina, a to davno doba gotovo i nije u užem smislu povijest, nego prapovijest. Prapovijest u širem smislu obuhvaća sva vremena i sve narode i plemena koji nemaju pisa-

nih spomenika, ali su ostavili spomenike materijalne kulture društva (grobove, oruđa, novac, nakit, kipeve, građevine). Njima se bavi arheologija, ali bez etnologije i antropologije koje proučavaju život i kulturu svih naroda i plemena malo bismo spoznali o prapovijesnim prilikama. Književna pak djela o prapovijesti fiktivni su svjetovi i uvijek entuzijastički plod autorove mašte te ne iznenađuje što je krapinski pračovjek osnovna tema djela za djecu i mladež dviju hrvatskih autorica. Tu temu donosi jedna slikovnica i jedan roman, objavljeni u razmaku

od jedanaest godina. Kad vam, dakle, kod dvije knjige u oči upadne naslov s velikim i značajnim antropološkim pojmom iz prapovijesti, kao što je pračovjek – čovjekov davi predak (pod pretpostavkom da se postanku čovjeka prema Bibliji pripisuje isključivo duhovno-simbolična vrijednost), za čitanje ste istodobno nabrijani i povijesnim predrasudama i znatiželjom.

Godine 2001. u izdanju Pučkoga otvorenog učilišta Velika Gorica i sunakladnika Pučkoga otvorenog učilišta Krapina izašla je slikovnica Dubravke Bauernfreund (1937. – 2012.) *Radni dan krapinskog pračovjeka* koju je uredio Božidar Prosenjak. Uz vrlo vješte i uvjerljive ilustracije Drage Trumbetaša jedan radni dan krapinskog pračovjeka prikazan u slikovnici jednostavan je, gotovo faktografski slikopisni umišljaj života našega dalekog pretka.

Nema sumnje da je mašta profesorice biologije Dubravke Bauernfreund, zbog njezina višegodišnjeg prenošenja spoznaja o krapinskom pračovjeku generacijama učenika, u opisu jednoga radnog dana malog „Kajbumščaka“ Kaja i njegova plemena više u službi arheoloških i antropoloških činjenica, a manje u službi književnosti. Takav pristup temi sasvim je opravdan čak poželjan, a k tome, u uvodu i sama autorica objašnjava zašto nakon dugogodišnjeg rada s učenicima

misli da je bilo potrebno osmisлити ovakvu slikovnicu. U pogovoru pak jednostavnim ali stručnim rječnikom najprije paleontolog Jakov Radović, tvorac krapinskog neandertalca, a zatim i muzejska savjetnica Vlasta Krklec-Švaljek, čitatelja upoznaju s potrebnim povijesnim i arheološkim spoznajama krapinskog nalazišta. Pogovor je preveden na engleski i njemački jezik.

Jedanaest godina poslije izdavanja slikovnice, u izdanju Mozaike knjiga pod uredništvom Zorana Maljkovića izlazi roman Snježane Babić Višnjić (r. 1969.) *Mali krapinski pračovjek Babu*. To je također priča o elementarnim potrebama jedne praobitelji, ali je pristup temi romantičan, gotovo lirski, a autoričina mašta više je u službi književne fikcije o prazajednici, nego u oponašanju zbilje zasnovane na znanstvenim činjenicama. Osim iz naslova, ni iz jednog retka romana ne može se iščitati da je riječ isključivo o prazajednici s Hušnjakova brda u Krapini, pa ne bi bilo naodmet da je budući mladi čitatelj predgovorom ili pogovorom romanu upoznat s osnovnim povijesnim, arheološkim, etnološkim i biologijskim činjenicama o pračovjeku.

Zbog žanrovske različitosti u pristupu temi, literarnost slikovnice Dubravke Bauernfreund i roman Snježane Babić Višnjić ne mogu se uspoređivati, ali je zanimljivo roman

i slikovnicu o pračovjeku analizirati iz rakursa dviju autorica različitih generacija, jedne društvenoga, a druge prirodnoga obrazovanja. No upravo zbog stručno popraćene književno-povijesno-arheološki osmišljene teme prije i poslije autorskog teksta, slikovnica Dubravke Bauernfreund *Radni dan krapinskog pračovjeka* dragocjeniji je edukativni materijal za upoznavanje s evolucijom u nastavi povijesti i biologije učenika sedmih razreda osnovne škole, iako se u samom tekstu slikovnice također ne spominje prazajednica s Hušnjakova u Krapini.

No mladom čitatelju sigurno će se u romanu Snježane Babić Višnjić dopasti suvremenije ilustracije Nike Baruna koji je vrlo izražajno uspio izrazom i pokretom zabilježiti pojedina raspoloženja praljudskih likova (strah, privrženost, bol, dvoumljenje). U slikovnici Dubravke Bauernfreund Trubetaševi su prikazi pojedinih pračovjekovih dnevnih trenutaka realističniji, premda ne i bez emocija. Međutim, oba su ilustratora uspješno svoj pokret rukom stavila u službu teksta.

Glavni lik romana dječak je Babu koji sa svojom obitelji, Majkom i Ocem, živi u maloj plemenskoj zajednici. Roman se prvenstveno bavi obiteljskim odnosima malog protagonista i međuovisnošću članova plemenske zajednice

zaokupljenih preživljavanjem.

Babuova je Majka pretjerano skrbna, skrb joj je i opravdana, ali na trenutke djeluje prezaštitnički što bi današnji populopsiholozi protumačili kao gušenje sinovljeve osobnosti, a i mnogim današnjim djevojkama takav odnos majke i sina neće se sviđati. Ispada da je majčinsko paženje i maženje sinova jedinaca nasljedni i nagonski, a ne samo usvojeni i naučeni odgojni obrazac, pa čemu uopće toliko gundanje na suvremene svekrve?!

Babuov Otac lovac rijetko je s obitelji. Također prepoznatljiv obrazac mnogih suvremenih očeva koji, umjesto na cjelodnevan boravak u prirodu zbog lova na mamuta ili jelena kamenim kopljem ili lukom i strijelom, odlaze u zagušljive zgrade u osmosatni lov na „normu“. Taj će posao, pretvoren u novac, u velikom trgovačkom centru razmijeniti za hranu od životinje (uglavnom ne mamuta ili jelena) koju je netko drugi ulovio ili polupripremio. Iako Babu teško podnosi zatamljivanje Očevih osjećaja prema njemu, odnos se ipak uspostavlja kad Otac sinu iz lova donese mladunče vuka kojemu Babu daje ime Giro, po stricu kojega je u lovu usmrtio medvjed, a koji ga je mnogočemu naučio. No na pragu odraslosti Otac ipak ohrabruje sina i ulijeva mu potrebno samopouzdanje da bude ono

što jest na ponos zajednici. Naime, mali Babu svojim interesima ne nagovještava da će biti vješt lovac kako zajednica očekuje, već čovjek znatiželjna i istraživačkog duha. Plemenska zajednica u kojoj živi Babu deskriptivno je manje-više slična ostalim prazajednicama jer su gotovo sve živjele dan za dan i ustajale s mišlju kako ga preživjeti. Nesporno je da se, prema spoznajama 21. stoljeća, u pravrijeme preživljavalo uz puno više drame i patnje, koje se u romanu ne osjećaju u punijoj mjeri, a možda bi prikivale mladog čitatelja uz knjigu. Tek kad su u plemenskoj zajednici članovi zadovoljili fizičko-fiziološke potrebe, mogli su razmišljati i o duhovnima. Te više potrebe autoričine likove posebno zaokupljaju, za radnju je upravo i odabran trenutak napretka prazajednice i otkriće nečega novog u likovima samim i oko njih (dječak Babu otkriva sklonost za slikanje, najprije u prašini a onda i na zidovima spilje, Majku zanima ljekovitost trava).

Babu upoznaje djevojčicu Žutokosu iz drugoga naprednijeg plemena, ali se njihova veza razvija vrlo sporo i u trenutku kad treba planuti jednostavno se odgađa, premda se naslućuje mogućnost ponovnoga susreta djevojčice i dječaka jer kraj romana ostaje otvoren. Naime, Žutokosa, koja i sama crta, ostavila je trag crtežom u spilji,

kako bi je Babu uz pomoć ljubimca vučica Gire mogao slijediti ako je želi pronaći. Šteta što Žutokosina i Babuova veza nije bila burnija jer bi njihova ljubav možda čitatelje adolescentne držala budnijima u čitanju.

Zajedništvu mjesta i radnje, kojim roman dočarava atmosferu pravremena, doprinosi narativna prilagođenost i škrti dijalozi. Komunikacija ne počiva na govoru već na gledanju, promatranju, govoru tijela, bezglasnim sudoživljavanjem s emotivnim stanjima drugoga. Likovi komuniciraju gestama i mimikom, dijalog se pretpostavlja pokretom tijela ili raspoloženjem lika.

Nesporno je da je *Mali krapinski pračovjek Babu* stilom začudan i da će u prvi tren kod mladih čitatelja u očekivanju pustolovne radnje pobuditi znatiželju za čitanjem. Ali da bi mladi čitatelj uživao u mnogobrojnim, literano vrijednim opisima prirode, poslova i osjećaja, treba u mentalnom sklopu imati zavidan popis pročitanih knjiga. Iako mu se svijet pravremena nastoji približiti na idiličan i poetski način te kroz vrlo pozitivnu i pohvalnu međusobnu obiteljsko-plemensku privrženost i poštovanje, samo će najpasioniraniji mladi čitatelji s čvrstom navikom čitanja ustrajati do posljednje stranice knjige. A bez obzira na literarne alate kojima roman obiluje i discipliniraniji odrasli čitatelj mo-

gao bi imati problema probijajući se kroz 196 stranica romana pres-pore i prenaplašeno opisne radnje. Jer, prosječni i mlađi i odrasli čitatelj moraju biti naoružani planinom čitateljskog zanosa da bi se uhvatili u koštac s rečenicama koje imaju i više od dvjestotinjak slovnih mjesta (la-ičkim rječnikom pet i više redaka).

Rijetke su stranice na kojima nema tako dugačkih rečenica. Bo-jim se da se suvremeni adolescent zbog izazova „lakše“ (čitaj nažalost: površnije) zabave, naprosto nije spreman oduševljivati deskriptiv-

nom idilom suživota s prirodom.

Najljepše i najbolje što se jed-nom književnom djelu može do-goditi jest da se čitatelji i kritičari ne razilaze u mišljenjima. Književ-ni znalci već su dodjelom nagrade Mato Lovrak za najbolji roman za djecu i mlade u 2012. godini *Malog krapinskog pračovjeka Babua* svrstali u književnu povijest. Može mu se samo poželjeti da i od inače nemilosrdnih mladih čitatelja ko-jima je namijenjen, prvenstveno po opremi i biblioteci u kojoj je izašao, dobije jednake hvalospjeve.

MALI IVICA U NAMA I OKO NAS

Marin Vučić: *Priča*, Modernist, Varaždin, 2012.

Svakoga koga je iskrenost sta-jala glave mogao bi zanimati ovaj roman čija je radnja smještena u imaginarne ambijente Velikoga Kraljevstva i šume Strašnare. Do-duše, Veliko Kraljevstvo je veliko samo po opisnom pridjevu a ne po veličini kraljevskog duha i odluka, a šuma Strašnara također je straš-na samo po deskriptivnom pridje-vu. Još manje su strašni stanovnici šume Strašnare. To su zapravo Bića s neobičnim sposobnostima, čud-nom naravi, ponašanjem i izgledom. Glavno Biće je Panski, malo hoda,

malo lebdi, malo nestaje. Pomagači su mu leteća bića – Krileni i Vile-ni, Borke – bor koji hoda, Tojnks i Bojnks – leteće kamenje koje govo-ri, Vjetrus i Vjetruni – proizvođači vjetra, Buško, ili pjevajuća vreća, koji događaje u Strašnari obiljež-a-pjesmom, Čupodlak koji straši režanjem i urlanjem, sličan vukod-laku, ali s vukodlacima ima samo zajedničkog pretka. U Strašnari se živi složno, zaigrano i odgovorno, međutim život u Velikom Kraljev-stvu kojim vladaju kralj Zloslav i kraljica Zlababa druga je priča. Iz

imena kralja i kraljice naslućujemo da je riječ o zločestim, čangrizavim i osvetoljubivo raspoloženim karaktera koji uživaju u demonstraciji moći i tlačenju podređenih zahvaljujući naslijeđenoj, a ne stečenoj vladarskoj poziciji. Deskriptivno imenovanje šume, Bića i kraljevskog para daje naslutiti da je riječ o bajci. Mali Ivica, lik suprotsavljen zločestom kraljevskom paru iskren je, pravičan i pravdoljubiv karakter koji mnoge generacije podsjeća na maloga Ivicu, dječaka iz viceva kojega svi ismijavaju, ali se on ne obazire na mišljenje okoline i ne mijenja svoj stav. Dakle, Mali Ivica, iz objektivnih okolnosti (zbog kraljeva škrtarenja na drvima za loženje peći), kralju Zloslavu ne skuha ručak po volji i kraljici Zlababi odbrusi da nije u pravu, te biva bačen u tamnicu. Nakon toga protjeran je u šumu Strašnaru, kamo inače kraljevski par protjeruje neposlušne i nepodobne iz svojega kraljevstva.

Strašnarska Bića socijalno su i emotivno vrlo osjetljiva prema protjeranim ljudskim bićima. Iako egzilante doživljavaju vrlo različitima po ponašanju, razmišljanju i djelovanju, dočekuju ih prijateljski i pomažu im da se snađu i organiziraju normalan život, no ne miješaju se u njihov život, već miroljubivo jedni pored drugih supostoje. Suživot između prognanika i Bića lekcija je modernim društvima u kojima ra-

ste nesnošljivost prema različitima, jer supostojanje u Strašnari podsjeća da različitost obogaćuje i nadopunjuje i nimalo ne ugrožava način života bilo koje skupine.

Mali Ivica, lik izgrađen u *Priči* Mladena Vučića kao izdanak ili nasljednik lika malog Ivica iz viceva, osim specifične duhovitosti i nema puno zajedničkog s tim Ivicom. Stariji je, zreliji, svjesniji i odlučniji, jednom riječju lik koji djeluje za dobrobit zajednice, a strašnarska Bića u njemu naslućuju karizmu vođe što on i postaje, te kao karakter sasvim izlazi iz okvira tradicijske folkloristike maloga Ivica. Glasno i bez razmišljanja odlučio se za iskrenost, danas nažalost, više ismijavanu nego cijenjenu vrlinu. Iako premlaćen i nevin kažnjen, on ne klone duhom nego se i dalje spreman boriti i stati na kraj kraljičinoj i kraljevoj zločestoći. No zanimanje moćnoga kraljevskog para za nepodobne i neposlušne ne prestaje njihovim protjerivanjem. Grize ih zašto, prema pričanjima zatvorskih stražara, kod ulaza u Strašnaru izopćenima ne zaleluja ni čuperak na glavi, a represivno-podaničkim strukturama njihova kraljevstva grane drveća nemilosrdnim mlatarenjem sprječavaju ulaz i silovit vjetar samo što ih ne otpuše s ruba šume! Bez ikakve strategije i plana, ne pitajući zapovjednike o stanju i uvježbanosti, Zloslav i Zlababa

dižu na noge svoju Zlavojsku i naređuju napad na Strašnaru.

No teško je razularene i nedisciplinirane vojnike organizirati za borbu. Većina je umislila da poput gospodara smiju omalovažavati i ugnjetavati puk i tako lakše zadržati povlašten status podanika (na primjer: neplaćanje pića u krčmi), no u nekima se budi savjest i stat će na stranu Protjeranih (vojnik Je-Je).

Najgore je što kraljevski par Zloslav i Zlababa nisu svjesni da uopće nemaju vojsku i da se borba ne dobiva diktatorskim ponašanjem. Zato pod punom ratnom opremom i u obraćanju vojsci djeluju smiješno i karikirano. Protjerani stanovnici Velikoga Kraljevstva u obrani Strašnare organiziraju se puno bolje, dijelom zahvaljujući i posebnim moćima kojih nisu ni svjesni, a na to im pozornost skreću Bića.

Kralj je svjestan razloga izgubljene bitke i utjehu traži u jelu i piću, no u kraljičinoj glavi ne dogodi se preispitivanje, nego za izgubljenu borbu okrivljuje Maloga Ivicu i u njoj vrije želja za osvetom. Budući da se ne može osvetiti direktno Ivici, osvećuje se njegovoj majci, rođacima, prijateljima i cijelom kraju protjerivanjem u šumu Strašnaru. No novi i stari Protjerani u Strašnari se vrlo brzo snađu i udruže. Shvaćaju da u Strašnari ne žive loše, ali i da ona nije njihov

dom. Uz pomoć Bića koja razumiju njihovu čežnju za domom počinju planirati napad na dvor kraljevskoga para i povratak. Zlababu zarobe i prisile da na koljenima traži milost te je zatoče u Crnoj kuli gdje su bili zatvoreni svi nepodobni prije protjerivanja u Strašnaru. Zloslav je s dijelom stražara pobjegao. Toliko je bio očajan zbog gubitka svojih dvorskih odaja i moći da nije ni primijetio kako je za bijeg odabrao pogrešan smjer. Umjesto da odjaše u slobodu, ujahao je u šumu Strašnaru. Vrlo je brzo bio pod prisмотрom Panskovog Dugog oka, stražarskog *Big brothera*, a da toga ne bijaše svjestan. U jednom trenutku svega mu je bilo dosta. Za odmor i razmišljanje odabire sjenu velikoga drveta, zvanog Drvo Želja, koje je do tada ispunjavalo želje samo Bićima i isključivo dobre želje. Umoran i iscrpljen liježući pod stablo, kralj je imao samo jednu želju – želju da svi zločesti ljudi nestanu! Da je to izgovorio pod bilo kojim drugim drvetom zvučalo bi kao samosažaljenje i omalovažavanje samoga sebe. No on je to zaželio ispod Drva Želja koje nikad nije ispunilo želju ljudima, ali zločestom Zloslavu dobru želju – „da svi zločesti ljudi nestanu“ – u hipu je ispunilo! Nastao je velik oblak dima, a kad se dim razišao, stražari ugledaše čudom se čudeći samo njegove pozlaćene čizmice. Mlađi

recipijenti ovoga bajkovitog štiva očekivat će da se autor pozabavi i nestajanjem ostalih zločestih ljudi iz Velikoga Kraljevstva, naročito Zlababe. Šteta što barem jednom rečenicom nije napomenuto kako su istodobno nakon dimnog oblaka i od Zlababe u tamnici ostale samo zlaćane cipelice. Ali *Priča* bi tada završila u stilu klasične bajke, a nedorečen, odnosno otvoren ili naslućen kraj zle kraljice pohvalna je inačica postmodernističkog štiva.

Šteta što u ovoj priči Drvo Želja nije kao lik, jedno od Bića, bolje razrađeno ili što nije dobilo prostora u još kojem motivu, kad je već na završetku odigralo ključnu ulogu u pobjedi dobra nad zlom. Završetak može izgledati kao neočekivano iznenađenje za kraj jer čitatelj tijekom cijelog romana naslućuje da Zloslav i Zlababa zaslužuju kaznu i da ih ona čeka, ali ne naslućuju tko bi osim Malog Ivica mogao biti moderator kazne.

U ovoj bajkovitoj priči razrađena su i dva muško-ženska odnosa, ne sasvim tipična za klasične bajke. Riječ je o već institucionalnom (bračnom) odnosu kralja i kraljice i odnosu Malog Ivica i Ruške koji se tek razvija i sprema se u budućnosti postati institucionalnom (bračnom) vezom.

Pozabavimo se najprije budućim parom. Mali Ivica na trenutke je vrlo suvremen i moderan mladi

čovjek. Na rečenicu Panskog, koja zvuči i kao naređenje, da će u svojem strašnarskom domu sve morati raditi sam „jer previše tuđe pomoći može ulijeniti čovjeka“, Ivica odgovora „da je puno pomagao mami i da mu od kućanskih poslova ništa neće biti teško napraviti“ (str. 32). Klasična bajka u kojoj djevojke i žene skrušeno, ponizno i bez pogovora služe sve muške oko sebe, nadajući se da će tako lakše zaslužiti ili dočekati viteza na bijelom konju i s njim živjeti sretno do kraja života, nažalost, promovira i zagovara takav odnos. Zato je dobro da mladima suvremena bajka baci bubu u uho o potrebi preuzimanja obveza u partnerskom prostoru za život za razliku od generacija njihovih očeva i djedova koji su znali samo da se žlicom jede, a iz šalice pije, ne misleći kako bi ih prije negoli sjednu za stol, mogli sami uzeti iz ladice ili ormara, te kako ih isključivo njihove majke, žene, kćeri i snahe moraju nakon svakog jela prati!

Nakon naprednih elemenata u prikazu muško-ženskog odnosa samo stranicu poslije dolazi razočaranje! Mali Ivica upoznaje jednu vrijednu i milu djevojčicu Rušku koju je nažalost ilustratorica prikazala kao stereotipno žensko biće, sramežljiva pogleda s pregačom i grabljama u ruci, a Mali Ivica smiješi joj se kao mlad odvažan muškić koji se tipično muški, otvorenih

usta, zabulji u njezin „osmijeh koji uistinu nikada nigdje nije vidio“ jer „nije ni slutio da će imati nešto ovako lijepo pored sebe“ (str. 35). Naravno da bi me u 21. stoljeću takvo viđenje Ruške i Maloga Ivice manje iznenadilo od ilustratora, nego ilustratorice, ali valjda su to oni neizbježni romantični treptaji oko srca kad se dvoje prvi put sretnu bilo gdje na kugli zemaljskoj, a koje žene romantičnije i emotivnije prožiljavaju i doživljavaju! Čak i bajkovita, demokratski nastrojena strašnarska Bića „očekuju da se Ruška dobro brine o Malom Ivici“, ali on kao da je zeru napredniji u poimanju svoje uloge u vezi i vješto ublažava Ruškinu zbunjenost tvrdnjom „da se nada da će mu se uvijek naći pri ruci“ (str. 36).

Komunikacija pak velikokraljevskog para obilno je začinjena tipičnom muško-ženskom folkloristikom verbalnog nadmudrivanja i na trenutke čitatelj poželi da jezičavu kraljicu, nekraljevskih gena i manira, vrag nosi i sažaljeva kralja koji više uživa u jelu i piću nego u vođenju i uređivanju kraljevstva. Kralj Zloslav je zapravo papučar i pred kraljicom Zlababom, ženom koju su mu jedva pronašli, tresu mu se gaće. U ime mira u kući kralj popušta kraljici do mjere da čitateljstvo na trenutke suosjeća s njim i žali ga, jer što je popustljiviji kraljica ga više ponižava i omalovažava,

a počinje ga cijeniti tek u trenutku kad pokaže zube i odlučuje se za rat.

Izrazito ekstremna prepucavanja kraljevskoga para u *Priči* Marina Vučića, za priče i bajke s kraljevima i kraljicama nisu tipična.

Za kraj se nameće pitanje za koga je autor pisao roman. Da je *Priča* ispričana na malo manje stranica, mogla bi biti namijenjena starijoj djeci ili mlađoj mladeži, kao priča o dobru i zlu. Ali zagrebe li se ispod površine teksta i počne o njemu dublje razmišljati, onda tekst ima vrlo naglašenu dimenziju suvremenosti, odnosno u bajku zakukuljene i zamumuljene globalne društvene stvarnosti. Pripiše li mu se ta dimenzija, roman mogu čitati samo odrasli. Zlababa i Zloslav iz Vučićeve *Priče*, varijanta su klasičnih zlikovaca, začinjeni suvremenim duhom pohlepe i bahatosti, pa i njihov kraj podsjeća na varijantu kraja svih diktatora – završavaju u istoj tamnici u kojoj su zlostavljali neistomišljenike svojega režima. Svakoj strahovlasti mora doći kraj, odnosno svakoj vladajućoj strukturi koja strahovladu provodi često je namijenjen završetak kakav su primjenjivali na svojim žrtvama.

Sve u svemu, *Priča* Marina Vučića alegorijska je priča o borbi malog čovjeka za slobodan i miran život po mjeri čovjeka. Ako mu ga strukture društva, čija je zadaća osi-

gurati takav život a ne samo tražiti bespogovorno služenje, ne mogu osigurati, onda se mali čovjek za to mora usuditi izboriti. Ni u jednom sustavu pojedincu ili zviždaču, odnosno osobi s osjećajem za opće dobro, nije lako ustati protiv vlastodržaca koji često u brizi za vlastitu kožu pretjeruju u okrutnostima i demonstraciji sile prema onima od kojih žive i uvjeravaju se da su uvjerljiviji, vječitiji i cjenjeniji vladari ako onima koje su obećali voditi utjeruju strah u kosti. Ali podanik, građanin ili državljanin, odnosno punitelj državne blagajne ili porezni obveznik ima granicu svojega strpljenja i trpljenja. Iteka-

ko primjenjivo na suvremena demokratska društva!

No usprkos zanimljivoj priči, ovoj *Priči* nedostaje malo više profesionalnosti u pretvaranju rukopisa u knjigu. Neobično je da je tako pretenciozan roman nakladnik ukoričio bez imena urednika. Možda je ono nenamjerno izostavljeno jer nemoguće je napraviti knjigu bez pogreške, ma koliko se tim zadužen oko nastajanja knjige trudio. Ako pak nije slučajno, hm, autorima ne bi trebalo biti samo bitno pošto-poto ostaviti još jedan novi naslov iza sebe. Važnije je ostaviti profesionalno napravljen uradak koji se i ne mora svima sviđati.

Biserka Goleš Glasnović

VJEČNO PLAVA ZVIJEZDA VODILJA

I. B. Mažuranić, *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*,
Nova stvarnost, Zagreb, 2013.

*Bože moj, kako bi djeci lijepo
bilo da uvijek ostanu tako malena*
I. B. Mažuranić

U rukama nam je čudnovata knjiga *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. Lijepo ukoričena, pre-

glednoga sadržaja pa potom i podijele na poglavlja i glave s naglašenim naslovima i podnaslovima. Riječ je o neobjavljenome izvornome tekstu. Iako je knjiga doživjela 130 izdanja u kojima je prilagođavana različitim umjetničkim

pa i ideološkim svjetonazorima, prvi put je pred nama originalni tekst Ivane Brlić-Mažuranić. Priređivačica ovoga vrijednoga izdanja Jelena je Vignjević. Roman je prvi put objavljen 1913., a uredio ga je Josip Škavić. Zatraživši da se u tekstu učini 1500 izmjena, temeljito je cenzurirao tekst. Roman je ilustrirala slikarica Nasta Šenoa Rojc.

Jedan od najobjavljivanijih romana hrvatske književnosti – kojeg li paradoksa – dosada nije objavljen onako kako je autorica zahtijevala od urednika: *...ako i učini neke leksičke i stilistične promjene da ih svede na minimum jer bi i kod takovih promjena mogao odpaсти onaj intimni smisao koji je svakome najmiliji na njegovih radnjah.*

Čitajući ponovno i pomno *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, taj intimni smisao opet se uspostavlja. Na razini leksika prepoznajemo riječi čiji se odjek još čuje u građanskim obiteljima gdje je pričanje priča dio druženja (sjetimo se *Starinskih priča* Mirne Flögel).

Usporedimo li ovo izdanje sa suvremenim, nasumce izabranih (Mladost, Zagreb, 1967., Alfa, Zagreb, 1995., Školska knjiga, Zagreb, 1999., Znanje, Zagreb, 2009.), uočavamo razlike: majstorica je *imala* Hlapića *jako rado*, Mrkonja se *popravdao* s gospodinom koji nije htio platiti čizme, tako je tamno kao u *škatulji*, Hla-

pić je *utekao* od Mrkonje, Marko i Hlapić veseli su kao *kosi*, na *kolo-baru* se njiše Gitina papiga, seljaci su se *začeli* smijati, u selu *ima tat*, seljaci su prilikom požara davali *žurno* jedan drugome *škaf*, Hlapić *izgine* s krova, seljaci su se *grozili* Grgi, Gita često moli Hlapića da malo *počinu* na putu. Iz zaborava se pojavljuju frazemi: *vrtila se kao piškor u loncu*, *kao miš u posijama i ima ih malo kao pušivoga boba*. Arhaični suprotni veznik *nu* dosljedno je zamijenjen sa suvremenom mu inačicom *no*. U ovome izdanju dosljedno se poštuje uporaba potpunoga perfekta uz povratne glagole i rastavljeno pisanje zanijekanog prezenta pomoćnog glagola htjeti (što je bio jedan od prijedora suvremenog pravopisanja).

U jednom od suvremenijih izdanja promijenjen je i naslov u *Zgode i nezgode šegrta Hlapića!* Stilske pak intervencije uglavnom se odnose na uvođenje gramatičkog poretka čime nestaje razigrani poetski poredak spisateljčin, ozvučen aliteracijama i asonancama. Poslušajmo izvornik: *Ništa nije govorio Hlapić. Njegove čizmice žurno su udarale po kamenju dugačke ulice gradske. Za njim su isto tako žurno udarale cipelice Gitine. A najbrže su pak tapkale tihe noge Bundaševe.* Zastarjelu sintagmu *otvorene kose* priređivači izvornoga teksta tumače kao nevezanu, ras-

puštenu – a možda je riječ o tome da je Gitina kosa bila nepokrivena, nesputana jer slobodna je Gita, za razliku od svojih vršnjakinja, nosila papigu na ramenu, umjesto pokrivke na glavi.

Mali odrasli dječak, obuveni mačak, kako ga pogrdno naziva Crni čovjek, bio je nadahnuće mnogim ilustratorima: Ferdinandu Kulmeru, Vladimiru Kirinu, Đuri Sederu, Josipu Vaništi, Piki Vončini i mnogim drugima.

Plemenitog stogodišnjaka vidjeli smo 2013. (prigodom njegova rođendana) i na poštanskoj marki u prepoznatljivoj Antolčićevskoj izvedbi koja svojom jedinstvenom gestom posve individualizira općepoznati lik. Hlapić Ivice Antolčića golobradi je dječak sa šiltericom, i moderan i staromodan – zamišljen i zanesen nad svojim postolarskim stolićem – dok na stalku s alatom i predmetima – oblikovanom kao stablo života – više čudotvorne čizmice.

Izvornome tekstu, knjige o kojoj je riječ, pridružene su ilustracije češkog slikara, ilustratora, karikaturista, scenografa i pisca Jozefa Lade – jer je autorica – kako navode priređivači – bila vrlo zadovoljna njegovom interpretacijom u češkom izdanju iz 1930.

Slijedeći spisateljčinu kostimografiju, Lada prikazuje Hlapića u zelenim hlačama i crvenoj košulji s torbom preko ramena i sjajnim

čizmama, a Gitu u plavoj opravi sa zelenom papigom na vratu. Ekspresionistički komplementarnim bojama: crvenom i zelenom, plavom i žutom, secesijskom figurativnošću i dekorativnošću i naslijeđenim nam motivima slavenskog folklora, pokrenuti su čudnovato stvarni likovi njezina romana. Ladin Hlapić kretnjom je poput zapadnoslavenskoga drvenoga lutka *možičeka kopitaljčeka*. Više muž, no dječak. Fizionomijom i blago humornim izrazom lica sličan dobrom vojaku Švejku (treba li napomenuti da je Lada likovni otac Hašekovog popularnoga lika!).

I. Brlić-Mažuranić majstorica je portretiranja životinja, prikaza njihove čudi i ponašanja. Bundaš je pas kuštrave žute glave i crvenoga jezika koji veselo trčkara *sad uz lijevi a sad uz desni kotač, kako to uvijek biva otkad ima pasa i kotača*. A što se događa u njegovoj pasjoj glavi za vrijeme jedne od čudesnih koincidencija? *Bundaš je naime bio uvjeren da su se Hlapić i majstor Mrkonja ovdje sastali da kroje čizme i cipele i sve je čekao da će majstor izvaditi škare i donijeti kožu. Psi ne mogu nikad ništa nova pomisliti – nego misle samo ono, što je već više puta bilo*.

Likovi ovoga romana su stvarni: šegrt, cirkuska plesačica, pastiri, lopovi, težaci, mljekar, košarač, majstor, majstorica, prosjakinja, a čuda koja se događaju motivira-

na su realnim, mogućim koincidencijama. A zašto te slučajnosti (a slučaj je korijen slobode kaže nam Unamuno) ne bi bile sretne, vrijeme je da se zamislimo! I zašto nam danas imponiraju antijunaci, gubitnici i očajnici kojih je prepuna literatura za odrasle? Čudo je u dječjem umu, u spisateljičinom umu, stoga ova lijepa knjiga nije bajka, već stvarni dječji roman o djeci koja noću putuju po mjesecini, a danju pomažu siromasima. U *Sedmoj noći Putovanja Hlapićevog* pripovjedačica naglašava da nije bilo nikakvo čudo što se košarač vozio upravo tamo i tada kad su, usred noći, Gita i Hlapić trebali pomoć jer se on ovuda često vozio i kada njih nije bilo.

Zaplet, vrhunac i rasplet, kako i upozorava pripovjedačica, odvijat će se u skromnoj, ali ljupkoj kućici koja se, svojom naslikanom plavom zvijezdom na zidu, smiješi kao mudrica. Ona je početak i kraj putovanja, zrači poput svjetla u tami profanoga svijeta i privlači likove romana – pozitivce da bi zablistali vlastitim sjajem, a negativce da bi nestali u tami – vječno plava zvijezda vodilja. A koliko krakova ima, što je intrigiralo mnoge interpretatore, nevažno je, jer nebeskim zvijezdama ionako ne možemo izbrojiti krakove.

Vrijeme je u romanu sveltremeno i teče u sedam putovanja kroz

vrijeme: Gita i Hlapić istodobno su i dječak i djevojčica, i momak i djevojka, i mudrac i mudrica. A prostor je srednje europski: neke od svojih mudrolija Hlapić crpi iz *šoštarskog kalendara*, a Gita zna da nisu daleko od Beča. Svakdašnjost događanja podupire i učestala uporaba perfekta dok su imperfekti i aoristi u svojoj svrsishodnoj uporabi samo dodatak čudesnoj stvarnosti.

Tijekom romana spisateljica se povremeno odvaja od likova i obraća čitatelju – pazeći da ga ne bi povrijedila, suosjećajući s njim, upozorava ga na opasnosti koje slijede, pri tom ublažavajući napetost ostvarenu vješto brzim i jasnim prizorima bez suvišnog ukrašavanja i izdvaja motiv koji vodi razrješnju: kućicu s plavom zvijezdom. Znajući da je roman namijenila djeci, zapravo svome nećaku Ristiću (odmila Hristi, sinu bugarskog ambasadora sestre joj Alke), obratit će se malim čitateljima na samome početku savjetujući im da *nitko ne uteče iz svoje kuće jer bogzna bi li svatko bio na svome putu takove sreće kao Hlapić*. Ovi arhaični postupci komponirani sa sasvim modernima, retrospekcijom, umećanjem bajke u priču (bajka o *zabludjeloj* kraljevni na zrnju graška) i unutarnjim monolozima, gipkom i poetskom rečenicom oslobode-nom gramatičke stege, navode nas na ponovno čitanje jer sugestivna

pripovjedačica zna da nam je žao što je *pripovijest* završila i da bismo mogli ponovno uživati u brojnim dobrim djelima glavnog lika. Portret Hlapića ostvaren lirskim usporedbama kojim započinje roman, bit će i njegov završetak: veseo kao ptica, mudar kao knjiga, dobar kao sunce...

Glavni lik romana o čudesnoj stvarnosti ili o stvarnim čudima jest šegrt Hlapić. Njegova raskošna jednostavnost ponekad je nepravедno svedena na banalnost. Površna recepcija i neke od medijskih praksi, nažalost, sugeriraju nam upravo takvo tumačenje – pa je jedan od popularnijih suvremenijih književnika, u neugodnoj polemici svoga protivnika, da bi ga povrijedio, nazvao imenom ovoga nevinog djeteta mudraca – šegrtom Hlapićem!

Hlapić zna profinjene i posve ostvarive postupke kako Ljubav i Dobrota mogu pobijediti žalost i nesreću. On nije zlopamtilo i nikad se ne dosađuje, a na odgovoru Crnom čovjeku, koji mu je ukrao čizme, a kojem uzvraća dobrotom, pozavidjeli bi mu i zen majstori: *No, mali, dobar si ti. Krpaj samo brzo, pak ćemo izbrisati iz pameti, što je bilo s čizmama. – Ja ionako volim nositi čizme na nogama, negoli u pameti.*

Događaji romana diskretno su obavijeni duhovnošću neopтереćenom institucionalnošću. Ljupki ožiljak na Gitinu palčicu

u obliku je križa – i po njemu će biti prepoznata kao izgubljeno i ponovno pronađeno dijete. Hlapić voli ljepotu svijeta jer osjeća da je analogna mudrosti koja je žed za dobrim. I stoga je zadivljen razmišljanjem malih pastira: *Mi svaki dan idemo poljem i livadama, pa vidimo, da je trava svaki dan veća i kukuruz svaki dan gušći. Po tom onda znamo, da to nitko drugi ne bi mogao načiniti nego Bog.* I bilo bi vrlo poželjno da djeca čuju ili pročitaju roman prije no odgledaju istoimeni crtić u kojem paradira raznobojna menažerija glodavaca.

Ali – Hlapić je i muško (onako kako ga vidi i Lada) jer – tako prirodno – razumije i žensku psihu: svoju pomalo razmaženu, ponekad objesnu, hirovitu i zanesenu prijateljicu Gitu. Stoga će joj pružiti sigurnost i zaštitu, a ona će mu uzvratiti (ne samo njemu) igrom i radošću. U njezinu liku krije se i arhetipsko umjetničko. Ona je kreativka – ni od čega stvara čudo – predstava za umorne težake: Gita je redateljica, kostimografkinja i glumica. Ali i posve je praktična i vješta: nenadmašna u snalažljivosti kad treba osigurati prenočište, hranu ili odobrenje za neplanirani odmor na velevažnom putovanju.

Hlapićeva pak odanost Giti dovodi nas do ganutljivosti – jer toliko je moguća i istinita da možemo samo sa žalošću zaključiti

da u našem svijetu *buke i bijesa* iščezava poput rijetkih biljnih i životinjskih vrsta.

Ljepota i vrijednost ove, nazgled jednostavne knjige, gotovo je beznadna. Ali ponovnim čitanjem i povratkom autoričinom izvornome tekstu, otvaramo zaboravljenu škatuljicu naše svijesti u kojoj je moguća čudnovata stvarnost oživljena u *Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića* I. B. Mažuranić.

Hlapićeva pak osobnost toliko je razigrana da, uz jedan nebučan smisao za humor, prepoznamo i autoironiju, u dijalozima lucidnost bez erudicije, ali osobite kreativnosti, a povrh svega jednu divnu mudru plemenitu naivnost.

Bez preuzetnosti da bude ozbiljan, ovaj roman svojom šarmanom naivnošću postiže ozbiljnost, znajući da čovjek ne može izosta-

viti zlo koje postoji na svijetu savjetuje nas kako se njime nositi. U sedam putovanja Hlapić ostvaruje samog sebe, nadilazi okolnosti, od običnog bića – postaje osoba. To je put inicijacije, nemoguć bez Ti. Poetska osobnost i Hlapićeva i Gitina pobijedila je – i njihovu i općevažeću običnu egzistenciju.

I za kraj – iz niza pršućih poruka, zahvaljujući i ovome najstarijem novom rukopisu kojega ponovno i ponovno otkrivamo – ispišimo još poneku: zlo treba prepoznati kao i dobro, čovjek je nada Božja i nikad nije oslobođen činjenja dobra. I poput dobre spisateljice molimo velike čitatelje da ponovno pročitaju roman i ponavljaju priču o dobrim djelima malim i velikim čitateljima jer zlo je pretvrdokorno da bismo ga – toliko o njemu govoreći – poticali.

OBRAZLOŽENJA NAGRADE „GRIGOR VITEZ“ ZA 2013. GODINU

Obrazloženje Nagrade „Grigor Vitez“ za 2013. godinu za književni tekst

Na ovogodišnji Natječaj za Nagradu „Grigor Vitez“ u kategorijama ilustracije i teksta prispjelo je ukupno 60 knjiga iz produkcije 23 nakladnika. Od toga je 19 knjiga prijavljeno za tekst, 9 za ilustraciju, a 32 i za tekst i za ilustraciju. Povjerenstvo za prosudbu pažljivo je proučilo dvadesetak romana, osam zbirki priča, sedamnaest slikovnica ispričanih slikom i pričom, desetak slikovnica ispričanih slikom i stihom, ili samo slikom, tri zbirke pjesama, nekoliko knjiga igrokaza. Već iz ovoga dijela izvješća jasno je da se produkcija za najmanju djecu i ona za mlade koji već stasaju prema populaciji odraslih kvantitativno izjednačila. Tako je i u kvalitativnom smislu. Kako je izuzetno teško vrednovati tako raznorodna književna djela, već i zbog toga što su namijenjena posve drugačijim dobnim skupinama, Povjerenstvo je kao svoj prvi zaključak odlučilo uputiti zamolbu Upravnom odboru Nagrade da se ubuduće Nagrada „Grigor Vitez“ za književni tekst dodjeljuje u dva dijela: za književni tekst namijenjen djeci i za književni tekst namijenjen mladima (tinejdžerima).

Naime, Povjerenstvo uvažava činjenicu da Nagrada „Grigor Vitez“ ima veliku tradiciju i veliku popularnost, te da je djeca i mladi također smatraju svojom i vesele se kad njihovi najdraži pisci i spisateljice dobivaju nagrade. Za tinejdžera je često neprihvatljivo kad nagradu dobije slikovnica, kao što je djetetu neobjašnjivo kad nagradu dobije roman namijenjen odraslijoj populaciji, koji ne može razumjeti. Osim toga, na ovaj način bi se ublažila i činjenica da je teško donijeti odluku između slikovnice i romana, ili romana i knjige pjesama.

Kad je riječ o književnim tekstovima, cjelokupna produkcija obiluje zanimljivim i suvremenim temama – od svakodnevnoga života, preko uspostavljanja veza s drugim povijesnim razdobljima, pa i drugim dimenzijama svijesti. U jednom dijelu produkcije slikovnica osjeća se kvalitativan pomak. Neke od slikovnica obiluju vizualnim detaljima koji nadopunjuju, komentiraju ili čak mijenjaju smisao priče ili pjesme; duhovitom i intrigantnom komunikacijom slika – tekst; mogućnostima za

maštanje na osnovi ponuđenoga. Autori takovih slikovnica istražuju mogućnosti žanra, pa nastaju slikovnice s maštovitim iznenađenjima, cjelovita umjetnička djela.

Među proznim piscima koji pišu romane i zbirke pripovijedaka razvidna je sve veća raznolikost spisateljskih poetika. To je činjenica koja rečenoj produkciji daje još jednu zanimljivu dimenziju. Problem nastaje onda kad se dobra ideja i početno uvjerljivo fabuliranje izgube negdje po sredini knjige u neuvjerljivim zapletima i nemotiviranim postupcima likova. Još veći problem nastaje kad kvalitetan književni rad ne popratí adekvatna lektura i korektura, odnosno cjeloviti urednički posao. Ova situacija rezultira žalosnom činjenicom da bi talentiranim i izuzetnim autorima koji znaju da ne vladaju besprijeekorno pravopisom i gramatikom trebalo valjda savjetovati da privatno angažiraju lektora za svoj rukopis, jer to ne mogu očekivati od svog izdavača. Kad je riječ o poeziji, ima je malo u prošlogodišnjoj produkciji, ali nije zanemariva. U tom segmentu treba potaknuti izdavače da se usude tiskati zbirke poezije, jer su Povjerenstvu poznati slučajevi kvalitetnih rukopisa koji nikako ne mogu naći hrabrije izdavača.

Nakon pažljiva čitanja i razmatranja književnih djela, u užu izbor za nagradu za književni tekst

Povjerenstvo je uvrstilo dvanaest djela (abecednim redom autora):

Ana Benačić: *Negdje između*, Matica hrvatska – Ogranak Vinkovci, Vinkovci

Ana Đokić – Darko Macan: *O djevojčici koja nije znala crtati, velikom čarobnjaku i zaljubljenom krokodilu*, Knjiga u centru, Zagreb

Marijana Jelić: *Coprnica Dragica*, Knjiga u centru, Zagreb

Ksenija Kušec: *Janko i stroj za vrijeme*, Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, Zagreb

Borna Lulić: *Povratak vitezova, Uzbudljiva priča o viteštvu za cure i dečke*, Planetopija d.o.o., Zagreb

Nada Mihaljević: *Anđeo plisanih igračaka*, Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, Zagreb

Sanja Polak: *Morski dnevnik Pauline P.*, Mozaik knjiga, Zagreb

Zoran Pongrašić – Marijana Jelić: *Zabrinuta Jasenka*, Knjiga u centru, Zagreb

Vlado Rajić: *Ljetovanje s čovjekom koji nije moj tata*, Alfa d.o.o., Zagreb

Ivona Šajatović: *Jackpot*, Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, Zagreb

Jasminka Tihi-Stepanić: *Bacit ću ti kompjutor kroz prozor*, Alfa d.o.o., Zagreb

Aljoša Vuković: *Knjiga bijela*, Naklada Panda, Zagreb

Roman *Negdje između* mlade autorice **Ane Benačić** donosi vrlo intrigantnu temu zagrobnoga

života, nakon prometne nesreće mlade djevojke i njezinih roditelja. Roman spretno govori o više razina svijesti, pri čemu ljudska nije i jedina, a čitatelj doživljuje osjećaj nestajanja fizičkih i duševnih boli likova kad se nalaze u određenoj dimenziji. To je i najvažnija uloga ove proze, jer se u nju mogu uživjeti oni koji su doživjeli nestanak ili pogibiju svojih dragih. Autorica izbjegava patetičnost i zamku „happy enda“, jer njezini likovi ne dobivaju novi život na način koji ih vraća u početnu poziciju, već mogu izabrati kretanje u posve novom smjeru, ali tako da zaborave sva dotadašnja iskustva i sve što im je bilo poznato.

Ana Đokić i Darko Macan zajedno su ostvarili dojmljivo djelo, slikovnicu *O djevojčici koja nije znala crtati, Velikom Čarobnjaku i zaljubljenom krokodilu*. Riječ je o sjajnom spoju zanimljivog i poticajnog teksta i duhovite ilustracije koja govori tisuću riječi. Slikovnica je osmišljena u svakom svom dijelu – od dizajna, naslovnice, kompozicije, formata, raznolikih perspektiva, do poante koja naglašeno i odsječno otvara priču za daljnja maštanja. Veliki i neprijateljski svijet pred malenom djevojčicom u početku može djelovati zastrašujuće, no njezin predani rad pretvara se u dar kojim može postići zadovoljstvo.

Slikovnica *Coprnica Dragica* **Marijane Jelić** još je jedan izniman

spoj ilustracije i teksta, ali na način autorske slikovnice, što bi značilo da tekst i ilustracije potpisuje jedna te ista umjetnica. Zahtjevnost ideje sadržana je u povijesnom kontekstu koji je trebalo ostvariti slikom i riječju tako da postane djetetu blizak i razumljiv, a u koji je Marijana Jelić uspjela unijeti mnoštvo duhovitih detalja. Istovremeno, i odrasli će čitatelj doznati mnoštvo činjenica o vremenu kad nije bilo neobično ni neuobičajeno da se žene optuži da su vještice, kao i na koji način su se one znale tome pametno oduprijeti.

Ksenija Kušec uspjela je uvjerljivo progovoriti iz perspektive dječaka predškolske dobi u kraćem romanu *Janko i stroj za vrijeme*. Uzbudljivom tematikom o tome što bi bilo kad bismo svi mogli upravljati vremenskim prilikama i naručivati vrijeme po vlastitoj volji, spretno se poigrala i ostvarila niz duhovitih, ponekad urnebesnih detalja. Djeci će oni biti zanimljivi, maštoviti i poticajni za razmišljanje o tome koliko smo sami odgovorni za sve što se oko nas događa. Poigravanjem pojmom vremena i vremenskih prilika Ksenija Kušec ostvarila je izvrsnu gradaciju i hiperbolu zla koje čovjek čini ako dozvoli da njime ovlada tehnologija. Nije zanemarivo da su rečenice primjerene razmišljanju glavnog lika, što je za mnoge pisce zahtjevan zadatak.

Borna Lulić napisao je roman *Povratak vitezova, Uzbudljiva priča o viteštvu za cure i dečke* pri čemu podnaslov nije zanemariv jer je odnosu između dječaka i djevojčica dat poseban naglasak u ovoj knjizi. Čarobnjaka Merlina vjerojatno bi željeli jednom u životu sresti gotovo svaki dječak ili djevojčica. Dinamika se ne gradi na akciji koliko na sučeljavanju očekivanja dječaka i djevojčica o tome što su zamislili da će ih Merlin poučiti i onoga o čemu ih on stvarno poučava – o stjecanju samopouzdanja, dinamici životnih teškoća i zadovoljstava, uživanju i u onome što se mora i u onome što se radi iz ljubavi, važnosti osamljivanja i razmišljanja, važnosti bivanja u prirodi i poštivanju prirode, preuzimanju vlasti nad unutarnjim nagonima (pohlepom, požudom, ljutnjom, ljubomorom, mržnjom, zavisti i oholosti), o govoranju istine, razlikovanju stvarnoga od virtualnog svijeta, velikuodušnosti, gledanju na rat kao na zadnju opciju, ovladavanju osjetilima, vježbanju moći koncentracije, lijepom vladanju prema drugima, pretvaranju poraza u pobjede jer se iz njih uči, zbijanju šala na vlastiti račun, postizanju cilja. „Kad postaneš dobar, više se ne trebaš truditi činiti dobra djela, jer će tada svako djelo koje učiniš biti dobro.(...) u svakom se čovjeku nalazi Merlin“ – riječi su čarobnjaka perom autora.

Dvojac **Zoran Pongrašić – Marijana Jelić** zamislili su i ostvarili slikovnicu *Zabrinuta Jasenka* u kojoj je na originalan način prikazana česta pojava da djeca do u nedogled zapitkuju o svemu i svačemu. Ilustracija tekstu dodaje vlastite komentare, jer su gusjenice iz Jasenkine obitelji – iako u prirodi jedna posve nalik drugoj – individualizirane i takve se pružaju djeci na maštanje i daljnju dogradnju fantastičnoga svijeta.

Ljetovanje s čovjekom koji nije moj tata roman je vrlo intrigantne fabule, a **Vlado Rajić** se potrudio da ona ostane uvjerljiva do kraja priče. Naime, riječ je o događaju s ljetovanja kad majka djevojčice predškolske dobi iznenada bude otpremljena u bolnicu zbog trovanja hranom u restoranu. Slučajni poznanik koji je te večeri bio u društvu s njom i majkom odluči se pobrinuti za djevojčicu dok ne stigne rodbina. Činjenica da dijete ima način razmišljanja kao da je nekoliko godina starije malo čini nategnutom čitavu konstrukciju, no to se može opravdati okolnostima u kojima živi sa samohranom majkom. Najvrjedniji su u romanu razvoji odnosa između nepoznatih ljudi koji u početku nemaju povjerenja jedni u druge, da bi se prema kraju pokazalo da su svi dobronamjerni i spremni pomoći u ovoj neprilici, onoliko koliko im to dopušta situacija.

Jackpot Ivone Šajatović odlično je osmišljena tinejdžerska proza, s uvjerljivo iznijansiranim likovima. Počeci poglavlja imaju izvrsne, apelativne uvode. Autorica se sigurno kreće na skliskom terenu prvih seksualnih iskustava mladih ljudi, i svega što tim iskustvima prethodi i slijedi. Iako je suvremena pripovjedačica i govori o realističnom svijetu mladih srednjoškolaca (u ranije objavljenim knjigama ne bježi ni od najtežih tema, primjerice o zlostavljanju unutar obitelji, udomljavanju mladih koji nemaju roditelje), u ovom romanu progovorila je i o vrlo neobičnoj temi – koliki utjecaj može imati novac na ljudsku sreću i koliko je on zapravo daleko od nekih drugih ljudskih potreba. Međutim, dobitak na lutriji zapravo pokazuje još nešto: on je okidač za postupke oca, majke i drugih koji se nađu na dohvat novcu, i jasno zrcalo njihovih karaktera. U tom smislu ovo je roman o duhovnim vrijednostima, intimnim iskušenjima u ranom mladalaštvu, roman pametne utjehe i putokaz mladima da se okrenu svome srcu usprkos tome što im dnevno okruženje diktira drukčije.

Roman **Bacit ću ti kompjutor kroz prozor Jasminke Tihi-Stepanić** tečna je proza o svijetu dječaka-mladića čiji se svijet srušio rastavom roditelja i posve novim okolnostima življenja na potezu novi dom s majkom –

očeva nova obitelj. Zaborav i potvrdu vlastitih vrijednosti nalazi u sve dubljem poniranju u virtualne borbe za osvajanje novih i novih razina igrice na kompjutoru. Uslijed zanemarivanja nastave i obveza, dolazi do ozbiljnih teškoća. Autorica vrlo motivirano vodi likove kroz zbivanja, a karakterizacije su uvjerljive. Mladi će čitajući vidjeti da roditelji često imaju i sami posve nerealnu sliku o tome kako će izgledati njihov život nakon rastave, pa svi naporu da se snađu u kaosu vlastitih života mogu rezultirati neprimjerenim ponašanjem. Istodobno, sve se to može prevladati ako ima ljubavi. A u ovoj priči je ima. Kao i akcije. U romanu je pomalo neuvjerljiva završnica kad se sve raspliće unutar jednoga objekta u stanu glavnoga lika, animoziteti nestaju, te sve postaje lako i rješivo.

Aljoša Vuković napisao je zbirku pjesama s naslovom **Knjiga bijela**. Može se reći da je to svojevrsan događaj u sklopu recentne pjesničke produkcije, tim više što ludizam riječi i oblika komuniciranja s čitateljima svih dobi. Ni jedan čitatelj namjernik nije podcijenjen od Aljoše Vukovića, što je najbolja preporuka ostvarenju. Pjesme u ovoj zbirci govore o obiteljskim i šire ljudskim odnosima, igri na papiru i u stvarnosti, ljubavi i privrženosti prema prirodi, smrti, dakle egzistencijalnim jezgrama ljudskoga života. Pjesnik je u stanju izreći

sve potrebno u nekoliko stihova, pa je i priklonjen minijaturnim oblicima. Stapajući fakte ovozemaljskoga življenja s vertikalama filozofskih promišljanja, Aljoša Vuković svojim pjesmama polako i s pomnjom sklapa jedan visoko senzibiliziran i humaniziran svijet.

Izdvojivši u uži izbor knjige za koje se može argumentirano tvrditi da su u cjelini kvalitetnije od drugih, stručno je povjerenstvo odlučilo da se ovogodišnja **Nagrada „Grigor Vitez“ za književni tekst objavljen u 2013. godini dodijeli Nadi Mihaljević za knjigu *Anđeo plišanih igračaka*.**

O djeci s posebnim potrebama još uvijek nemamo dovoljno dobre literature koja bi unaprijedila razumijevanje okoline za njihove poteškoće. *Anđeo plišanih igračaka* Nade Mihaljević izuzetna je proza upravo o dječaku s posebnim potrebama. Kvalitetom i umjetničkim dosegom visoko se smjestila u hrvatskoj književnosti za djecu. Perspektiva je vrlo osobna i značajki oblikovana, k tome okrenuta čitatelju a ne hermetička, a to je najteže postići upravo u knjigama namijenjenima dječjoj populaciji. Viktorove iznimne sposobnosti vrlo su afirmativno iznesene (sposobnost računanja složenih matematičkih operacija, sposobnost memoriranja najsitnijih detalja iz života), dok su nedostaci i neobična ponašanja

prikazani realistično i motivirano.

Djeca će ući u svijet vrlo posebnog djeteta, i moći će razumjeti njegove strahove i način razmišljanja. Isto tako i odrasli. Nakon čitanja ove knjige puno lakše razumijevamo kakvo je okruženje potrebno takvoj djeci i što za njih možemo učiniti da se lakše integriraju u sustav, a tekst ima i umjetničku dubinu. Razmišljanja dječaka skladno su uklopljena u tkivo pripovijedanja, postaje jasno da je njegov unutrašnji svijet puno bogatiji nego što to drugi mogu sagledati. Tekst je strukturno zaokružen, poglavlja se nadovezuju tako da se mogu čitati i zasebno, ali ipak svako nadograđuje ono prethodno.

Naslovi poglavlja privlače i imaju poetski potencijal (Lijek koji se pjeva, Tamne stvari, Prave riječi, Suština, Ono što je u sredini svačega, Izgubljena namjera, Anđeo matematike). Nije izostavljen ni pogled na život odraslih, koji se sele iz grada upravo kako bi njihovom dječaku bilo bolje, ili onih koji ga prihvaćaju kao susjedi, ali to traži mnoge žrtve – manje ili veće. Proza puna ljubavi, odgovornosti, razumijevanja za različitosti u ljudima. Knjiga je to kao svojevrsan most u generacijskom smislu. Pružajući uvid u osjećaje roditelja i odraslih ljudi koji se brinu za vrlo posebnog dječaka, i odraslima i djeci nudi utjehu, misao vodilju, dobar savjet.

Obrazloženje Nagrade „Grigor Vitez“ za 2013. godine za ilustracije

U bogatoj izdavačkoj produkciji 2013. godine, u likovnom dijelu stvaralaštva bilo je puno kreativnih iznenađenja. Možemo primijetiti s velikom radošću da je hrvatska ilustratorska scena sve jača i brojnija te likovno vrlo raznolika, osebujna i maštovita, bez obzira na nepovoljnu situaciju u izdavaštvu i općenito. Iako su ilustratori kod nas još uvijek manje ili više marginalizirana likovna skupina, ipak na mala vrata sve snažnije prodiru, zahvaljujući vrhunskim likovnim umjetnicima specijaliziranim upravo za granu umjetnosti vezanu uz djecu.

Marginalizacijom likovnih stvaratelja za djecu, zapravo na površinu je isplivala činjenica o još uvijek nedovoljnoj osviještenosti i nesenzibiliziranosti društva o tome koliko je važno kulturnu baštinu prenositi upravo najmlađem naraštaju. Samim time, djeca su još uvijek, na žalost, kategorija u društvu koja se dovoljno ne osluškuje i ne posvećuje joj se pažnja u potrebnoj mjeri.

Proces stvaranja dječje knjige i slikovnice, uz kvalitetan tekst, snažno je određen i likovnom originalnošću. Nju čine: vješta figurativnost, maštovito i spretno postavljena kompozicija, vrstan kolorit te umješnost korištenja drugih likovnih medija i tehnika

u igri pretapanja trodimenzionalnoga u dvodimenzionalno, sve to stvoreno individualnim, osebujnim umjetničkom senzibilitetom. Posebnost u svemu tome čini još i ona vrsta nadogradnje tekstnoga dijela, gdje ilustrator slikom otvara širu ili novu dimenziju sagledavanja priče nekim suptilnim i finim likovnim pomakom, što bi u jednostavnom žargonu značilo “dodavanje šlaga na tortu”. Na taj način ilustracija zapravo nadahnuto i osvježavajuće nadopunjuje tekst, ne remeti ga, već s njim i dalje skladno koegzistira u savršenoj cjelini.

Ilustrator u izdavačkoj produkciji za djecu (a pogotovo u radu na slikovnicama) ima izjednačenu ulogu s književnikom, a u slučaju slikovnice i važniju, do toga da ilustracija može posve zamijeniti tekst. Stoga likovni umjetnik ima veliku odgovornost u stvaranju i prenošenju ideja, a uz tehničko znanje u likovnom izražavanju treba biti otvoren u svojoj dječjoj, unutarnjoj čistoći kako bi mogao biti autentičan i snažan u slikovnim porukama.

U likovnom odabiru produkcije 2013. bili smo vođeni svim navedenim kvalitetama i kategorijama te doprinosom u različitim segmentima plemenitoga i humanoga djelovanja u društvu. Zato velika hvala svim ilustratorima koji

su svojim talentom, ljubavlju, disciplinom i ustrajnošću našli snagu da i u ovim društveno nepovoljnim okolnostima stvaraju predivne slikovnice i knjige za djecu koje su po kvaliteti likovnoga stvaralaštva u visokom svjetskom rangu. Koristeći i spajajući različite likovne tehnike: crtež, boju, minijaturu, kolaž, lutku, žicu, oblutak, strip, animaciju... stvorili su prava umjetnička djela rađena u samozatajnosti i intimi svojega doma, u kreativnim kutcima koji postaju minijaturni ateljei, te su svojim djelovanjem u složenom procesu izrade kvalitetne knjige i slikovnice doprinijeli radosti i bogatstvu djece.

U uži izbor Nagrade „Grigor Vitez“ za ilustracije za 2013. ušli su sljedeći autori (abecedno):

Zvonimir Balog: *Ja konj*, Alfa, Zagreb

Zdenko Bašić: *Mjesečeve sjene: o vješticama i pričama noćnih sati sjeverozapadnog dijela Medvednice i samoborskog kraja*, Planetopija, Zagreb

Danilo Dučak: *Pišta oko svijeta*, Naklada Ljevak, Zagreb

Ivana Guljašević: *Riblja škola*, Igubuka, Zagreb

Ana Jakić Divković: *Blistanova priča*, Sipar, Zagreb

Marijana Jelić: *Coprnica Dragica*, Knjiga u centru, Zagreb

Svjetlan Junaković: *Kako je nota A naučila pjevati*, Laudato, Zagreb

Stanislav Marijanović: *Dobro-*

ćudna čudovišta Hrvatske 2, Sipar, Zagreb

Manuela Vladić-Maštruko: *Mauro – plavetni kit*, Sipar, Zagreb

Dijana Nazor: *Bajka iz pličaka*, Mala zvona, Zagreb

Andrea Petrlik Huseinović: *Vila riječ*, Kašmir promet, Zagreb

Sanja Pribić: *Putovanje plave suze*, Knjiga u centru, Zagreb

Tomislav Torjanac: *Žabaceda*, Mozaik knjiga, Zagreb

Tomislav Tomić: *Postoji/Ne postoji*, Knjiga u centru, Zagreb

Stručno povjerenstvo se odlučilo da **Nagradu „Grigor Vitez“ za ilustracije u 2013. ponese Zdenko Bašić i knjiga: *Mjesečeve sjene: o vješticama i pričama noćnih sati sjeverozapadnog dijela Medvednice i samoborskog kraja*, Planetopija d.o.o., Zagreb**

Govoriti o Zdenku Bašiću i njegovim knjigama, a u ovom slučaju o nagrađenoj knjizi *Mjesečeve sjene*, nemoguće je a da se dublje ne zagrebe u autorov bogati unutarnji svijet pretočen u tekst i sliku, nastao kao duhovno nasljeđe njegovih baka koje su mu prenosile tajanstvene priče naših krajeva.

Mjesečeve sjene tekstualno su i vizualno pune mistike, dubine, tame, neobičnih bića iz međusvjeto-va, opasnosti, simbola energije i na dublji način čine cijeli raspon ljudske podsvijesti. Zdenko Ba-

šić u svojim se tekstovima i živopisnim, mističnim ilustracijama poigrava arhetipskim simbolima, a najviše arhetipom vještice, i to bez imalo podilaženja slatkoćom čitatelju i promatraču ilustracija. Ti pradavni simboli nalaze se u svakom čovjeku, a s prastarim se je znanjem moguće suočiti jedino kroz intuiciju.

Bašićeva knjiga upravo na to potiče, stoga je njezina vrijednost velika. Djetetu je teško rješavati unutarnje konflikte i pitanja bez bajki i fantastičnih priča, ono putem intuicije rješava svakodnevne poteškoće, strahove, nesigurnosti i ostale probleme.

Bašićeve ilustracije su, u najmanju ruku, neobične priče koje mogu egzistirati same za sebe, a kao vrhunska umjetnička djela u kombinaciji s tekстом teku u savršenom skladu, upravo kao u krugu – koji je najsavršeniji oblik. Njegove ilustracije mame svojom tajanstvenošću, zadržavaju pažnju, pobuđuju radoznalost i pozivaju na potpuno uranjanje. Otvaraju područja koja su skrivena ispod racija, uzbuđuju, kovitlaju i uznemiruju, a opet na tajanstven način stvaraju red u podsvijesti djeteta. Zato je umjetnost koju stvara Bašić impresivna i važna za dječju psihu jer djetetu je potrebna ideja kako da sredi svoj unutarnji svijet u svakodnevnom životu i nosi

se s njim, a to jedino može kroz fantaziju. Kako bi rekao njemački književnik Schiller: “Dublji smisao počiva u bajkama koje su mi pričali u djetinjstvu, ne u istinama koje naukuje život.” Isječci iz knjige *Samobor* Milana Langa te knjige *Sanovnik, planetar i lutrijaš*, kojima autor upotpunjuje vlastiti tekst, daju notu humora, raspršuju tamu i prikazuju narodne običaje u koje su utkana i vješticearenja te su zanimljiva i etnografski jer prikazuju nekadašnju kulturu življenja u našim krajevima.

Knjiga završava sjajnim ulomkom, koji ne smijemo ne spomenuti, o mudrim i zlim vješticama na koje se dijete upućuje. Otkriva se tajna mudrost života, poruka o dobru i zlu te duboko shvaćanje posljedica ispravnoga ili neispravnoga životnog puta i odabira. Susretanje s coprnicama, vukodlacima, vampirima, žabama i drugim strašnim spodobama, suočavanje je sa svijetom tame u svakome od nas. Možemo ga pobijediti jedino putem istine i poštenja, introspekcijom, odnosno preispitivanjem vlastite savjesti.

Autoru svojstvenim i originalnim načinom, vizualno privlačnim i dojmljivim, stvorena je čudesna knjiga *Mjesečeve sjene* koja je snažno upotpunila, ne samo ilustratorsku scenu kod nas, već hrvatsku kulturu uopće.

**Posebno priznanje Nagrade
“Grigor Vitez” za 2013.**

Sanja Polak za *Morski dnevnik Pauline P.* i do sada objavljene knjige namijenjene dječjoj populaciji.

Morski dnevnik Pauline P. Sanje Polak peti je u nizu roman o životu djevojčice Pauline (od 2000. do 2013.) i nije ništa slabiji od prethodnih. Dapače, Sanja Polak je svoja spisateljska i druga iskustva, stečena vremenom, dogradila i kreativno unijela u posljednji roman. U čemu je krenula korak dalje? Roman ima naslov koji podrazumijeva određeni obzor očekivanja čitatelja, međutim Sanja Polak iznenađuje izbjegavanjem tog stereotipa. Iznenađenje je u tome što boravak djece na moru promatramo iz posve drukčije perspektive negoli je uobičajena, turistička. U književnosti nemamo dovoljno dobre literature koja bi unaprijedila razumijevanje posebnosti i teškoća života ljudi u različitim krajevima Hrvatske, u ovom slučaju u primorskom kraju i zagrebačkom okruženju. Djeca zaista žive na moru onako kako bi trebali živjeti odgovorni mladi ljudi, a odrasli, koji su im to priuštili, prikazani su iskreno, bez politure. Promatrani očima radoznale Pauline, djeca i odrasli na tom izletu zaslužuju kazne i pohvale, osjećaju katkad i nepravdu. Pokazuju

da mogu i sami sebe iznenaditi izdržljivošću, dobrim idejama, požrtvovnošću. Kroz ova zbivanja zrcali se Paulinina spoznaja o vrijednostima rada, zajedničkog života, posljedicama neprihvatljivoga ponašanja. U djeci se potiče percepcija o tome kakve izazove, teškoće i zadovoljstva donosi stvaran i odgovoran život. Knjiga izaziva empatiju prema pozivu učitelja i pozivu roditelja, prema djeci koja proživljavaju jednu sasvim neuobičajenu školu u prirodi. Knjiga *Morski dnevnik Pauline P.* organski je dio dosadašnjih Paulininih dnevnika, iako se može čitati i odvojeno. U svakom od fiktivnih dnevnika Sanja Polak poigrava se određenim strukturnim novitetima, i u okviru njih smješta Paulinu u vrijeme i na različita mjesta zbivanja ove proze. Sada dolazimo do još jednoga važnog razloga zašto je Povjerenstvo odlučilo iskazati posebno priznanje spisateljici Sanji Polak: riječ je o iznimnoj recepciji njezinih djela među djecom, koju možemo nazvati svojevrsnim fenomenom. Činjenice stoje ovako: od 2000. do danas prva knjiga *Dnevnik Pauline P.* objavljena je u trinaest izdanja u ukupnoj nakladi od 35.000 primjeraka. *Druzi dnevnik Pauline P.* od 2003. do danas objavljen je u dvanaest izdanja u ukupnoj nakladi od 32.000 primjeraka, a dobio je i Nagradu

„Mato Lovrak“. *Pobuna Pauline P.* od 2007. do danas objavljena je u sedam izdanja u ukupnoj nakladi od 20.000 primjeraka. *Gorski dnevnik Pauline P.* od 2012. do danas objavljen je u tri izdanja u ukupnoj nakladi od 10.000 primjeraka. *Morski dnevnik Pauline P.* od studenoga 2013. do veljače 2014. prodan je u 4.000 primjeraka. Priprema se drugo izdanje. Dakle, do ovoga trenutka o Paulini je tiskano 101.000 primjeraka knjiga. Kad se ovi podaci zbroje s nakladom drugih knjiga Sanje Polak – *Petrica Pričalica*, *Mali Jan ima plan*, *Dnevnik dobrih anđela* (sve objavljene u tri i više izdanja) – dolazimo do broja od, za hrvatske prilike, nevjerojatnih 156.000 primjeraka u trinaestak godina. Na proteklom Interliberu Sanja Polak puna je tri sata neprestano potpisivala primjerke svojih knjiga koje su donosili roditelji, djeca, djedovi i bake. Neprestano dobiva pisma u kojima djeca iskazuju poistovjećenost s likovima o kojima piše. Brojne dramatizacije, te dugogodišnja nesmanjena posjećenost predstave *Dnevnik Pauline P.* koja je neprekidno na repertoaru Gradskoga kazališta Žar-ptica od listopada 2005. godine (do danas oko 250 izvedbi), dobar je pokazatelj kolik je i kakav utjecaj knjiga Sanje Polak na dječju populaciju, posebice prvih razreda osnovne škole kad je najvažnije za voljeti čitanje.

Priznanje Nagrade „Grigor Vitez“ za 2013. – „Zlatni konj“

Zvonimiru Balogu za autor-sku knjigu „**Ja konj**“, Alfa, Zagreb – za izuzetno duhovit, poučan i djetinje bogato imaginaran autorov unutarnji svijet u pjesmama o konju.

Tako je nastala ova, likovno raskošna i nadahnutim tekstom poučna, neka vrsta enciklopedije za djecu, u kojoj se prikazuje prelijepa životinja konj i njezine četrdeset i tri uloge kroz minula vremena, sve do završnih osamdesetseste i osamdesetsedme stranice, na kojima konj postaje Pegaz uz predstavljanje:

Ja sam, premda zemaljska,
i nebeska sila.
Ja sam konj, ukoliko vas tko
pita,
koji ima kopita, ali i krila...
...Pisac: Zahvaljujći pe-
gazu, tom divnom biću,
i sam sam o konju napisao priču.
Naidete li na slabiji redak,
za nj nije kriv konj, već pisac
koji bez konja
često ispadne bedak.
Zato već na
naslovnici konj poručuje:
**DUŽNOST KONJA JE
KAD PJESNIK ZAPNE
DA MU KONJ
ŠAPNE**

I mi smo čuli njegov šapat:
nagradite neiscrpni talent
Zvonimira Baloga, sa mnoom zlatnim,

ZLATNIM KONJEM.
Zlatnu pticu već ima,
uz pet brončanih.

POHVALE NAGRADE „GRIGOR VITEZ“ ZA 2013. GODINU

Za zrelu i maštovitu viziju ljudske svijesti onkraj realnoga života u romanu *Negdje između*, **Ani Benčić** – spisateljici koja još nije dosegla punoljetnost.

Ani Đokić i Darku Macanu – za savršen sklad i sinergiju teksta i duhovitoga stripovskog izričaja spojenoga u jedinstvenu cjelinu, te umjetničku poruku u knjizi *O djevojčici koja nije znala crtati, Velikom Čarobnjaku i zaljubljenom krokodilu*.

Marijani Jelić – za istraživački i inventivan spoj književnoga i likovnog izričaja, duhovito spajanje dvaju medija (lutkarstva i ilustracija) te osebujan prikaz i komentar određenoga povijesnog vremena u autorској slikovnici *Coprnicu Dragica*.

Veri Kuntner – za likovno oblikovanje knjige Mire Šincek *Pričuljci*, Alfa, Zagreb. Ilustratorica svojim plošnim i ornamentalnim inicijalima i minijaturama ukrašava tekst u maniri 50-ih godina.

Matici hrvatskoj – Ogranak Vinkovci – za afirmaciju vinkovačkoga književnog i likovnog kruga.

Dijani Nazor – za posebnost u likovnom izričaju kreativnom igrom elemenata prirode u knjizi

Bajka iz plićaka za koju je tekst napisala Lidija Dujčić, Mala zvona, Zagreb.

Sanji Pribić – za stiliziran i profinjen pristup ilustraciji koja nas uvodi u meditativan, prozračan i lagan tijek transformacije u autorskoј slikovnici *Putovanje plave suze*.

Vladi Rajiću – za promicanje povjerenja i razumijevanja između odraslih i djece u knjizi *Ljetovanje s čovjekom koji nije moj tata*, Alfa, Zagreb.

Ivoni Šajatović – za sposobnost spisateljske bliskosti sa svijetom tinejdžera i uživljavanje u suvremeni život i probleme mladih u romanu *Jackpot*.

Manueli Vladić-Maštruko – za ekološku dimenziju priče u originalnoj, maštovitoj i humanoј slikovnici *Mauro – plavetni kit* te za poštovanje prema ljepotama morskoga svijeta koje izvire iz ilustracija.

Tomislavu Tomiću – za visoku umjetničku vrijednost, minuciozan fantastičan i majstorski oblikovan mikro i makro svijet koji dijete može istraživati i u njega ponirati u knjizi *Postoji/Ne postoji*.

Aljoši Vukoviću – za umjetnički domet i originalnost u knjigama poezije *Knjiga bijela* i *I vama i nama zavrzlama* u kojima je po-

stignuta visoka „gustoća“ i konotativnost jezika i misli, a nije izgubljena duhovitost i jednostavnost potrebna malenom čitatelju.

„Crvenim nosovima – klounovima doktorima“ – za poticanje smijeha, radosti i topline među malim bolesnicima u slikovnici *Doktor crveni nos* Jelene Pervan i Nikoline Manojlović Vračar.

Stručno povjerenstvo za dodjelu Nagrade „Grigor Vitez“ za 2013. godinu:

prof. dr. sc. Diana Zalar, sveučilišna profesorica, predsjednica Povjerenstva

Marsela Hajdinjak, ilustratorica, dopredsjednica Povjerenstva

prof. dr. sc. Julijana Matanović, književnica i sveučilišna profesorica

Nada Mihelčić, književnica

Branko Vujanović, likovni umjetnik

Snježana Krpes, prof., tajnica Nagrade

U Zagrebu, 2. travnja 2014.

OBRAZLOŽENJE NAGRADE „ANTO GARDAŠ“ ZA 2013. GODINU

Na prošlogodišnji natječaj za najbolji dječji roman ili zbirku priča pristiglo je dvadeset i šest knjiga. Članovi Prosudbenog povjerenstva: Dubravka Težak, Branka Primorac i Stjepan Tomaš – predsjednik Povjerenstva, vrednovali su ih te su na sastanku, održanom 28. travnja ove godine u Zagrebu, u uži izbor uvrstili naslove: PRA-SICA JE OPET LAGALA Zvonimira Baloga (Mozaik knjiga, Zagreb), JANKO I STROJ ZA VRIJEME Ksenije Kušec (HDK

za djecu i mlade, Zagreb), AN-DELI PLIŠANIH IGRAČAKA Nade Mihaljević (HDK za djecu i mlade, Zagreb), BACIT ĆU TI KOPJUTOR KROZ PROZOR Jasminke Tihi-Stepanić (Alfa, Zagreb), LJETOVANJE S ČOVJEKOM KOJI NIJE MOJ TATA Vlade Rajića (Alfa, Zagreb) te JACKPOT Ivone Šajatović (HDK za djecu i mlade, Zagreb).

Prosudbeno je povjerenstvo odlučilo da se nagrada „Anto Gardaš“ za 2013. godinu dodijeli

VLADI RAJIĆU

za roman

LJETOVANJE S ČOVJEKOM KOJI NIJE MOJ TATA

Obrazloženje

Kada već na prvim stranicama Rajićeva romana za djecu „Ljetovanje s čovjekom koji nije moj tata“ pomislimo da ni on nije odolilo stereotipu brojnih dječjih romana o nesretnom djetinjstvu u rastavljenoj obitelji, s kakvima obiluje novija hrvatska dječja književnost, on ubrzo rasprši takve primisli jer Klarica i njezina majka Vikica nisu nesretne zbog toga. Bar se to

ne osjeća u ovoj priči. U njoj se kao provodni motiv provlači ljubomora djevojčice stare pet i pol godina spram čovjeka kojega upoznaju ljeti na plaži i koji će im se tih dana uvući u život, za koga ona bezazleno ali jetko kaže da je spreman potrošiti cijelo ljetovanje kako bi napakostio jednoj malenoj djevojčici, pitajući se zar nema nekih drugih mama, zašto je navalio baš na njenu. Sav

njezin odnos spram tog čovjeka sa-
žet je u rečenici: „Bilo mi je važno
da sam uz mamu, a između njih.“
Ne želi ga nazvati ni imenom, on
je uljez, Onaj tamo ili samo – Onaj.

Njezin je jedini cilj sačuva-
ti mamu samo za sebe. Međutim,
naoko sebična ljubav prema majci
otkriva pritajeni strah od gubit-
ka ma i dijela njezine ljubavi jer
majka, u nedostatku oca, ispunja-
va cijeli njezin svijet. Ona ne želi
da tu prazninu ispuni neki drugi
čovjek. Nije to sebičnost, nego je
logika dječjeg razmišljanja u svijetu
odraslih, priča je uvjerljiv psiho-
loški portret jedne djevojčice čija
je posesivna ljubomora obrambeni
mekhanizam ranjive djevojčice koja
odrasta samo uz majku, što valjda
samo oni što su odrasli bez jednog
roditelja mogu potpuno razumjeti.

Rajić ne podilazi mladom čita-
telju snishodljivom frazom. Djeti-
nji pogled na svijet nije i djetinjast.
Jednostavna priča, ispričana u pr-
vom licu, samo je površinski sloj
knjige, ispod nje nazire se dublja
drama dječjeg svijeta.

Draž je ove knjige u razmišlja-
njima i riječima jedne neobične i
duhovite djevojčice, u njezinu iro-
nijskom odnosu spram odraslih i
britkim komentarima čiji bi govor
bio primjereniji jednoj četrnae-
stogodišnjoj ili petnaestogodišnjoj
djevojci, ali tada bi bio samo duho-
vit, a izgubila bi se ona začudnost

koju izaziva malena djevojčica koja
razmišlja i govori kao velika. A upra-
vo to daje poseban šarm ovoj knjizi.
Običnu djevojčicu Rajić je učinio ne-
običnom, običnu priču – neobičnom.

Više nego o onome o čemu
priča impresionira način na koji to
čini. Njegov stilski postupak karak-
terizira gipka, izbrušena rečenica,
tečno pripovijedanje, pregršt duho-
vitih asocijacija koje pršte sa svake
stranice ove knjige, pa će je djeca
zasigurno pročitati u jednom dahu.

Uvjerem sam da će ova osebujna
knjiga, zabaviti i osvojiti i literarno
razmaženu mladež, a u njihovih će
roditelja, ako je uzmu u ruke, iako
vedra u svojoj osnovi, izazvati sućut
i potači na razmišljanje. Uopće, kad
bi odrasli ozbiljnije shvaćali djecu,
imali bi se nad čime zamisliti. Kao
svaka dobra knjiga i ova sadržava
nenametljive poruke čiji smisao
djeca ponekad i ne razumiju, ali
odrasli će ih shvatiti. A ova je, sma-
tram, izuzetno dobra knjiga.

Njome se Rajiću, dugogodiš-
njem, istaknutom novinaru, koji je
svojevremeno za svoj vrsni novinar-
ski rad dobio nagradu Društva no-
vinara Hrvatske „Zlatno pero“ sada
pozlatila i njegova prva knjiga za
djecu, u vidu nagrade „Anto Gardaš“,
koju je Povjerenstvo ocijenilo najbo-
ljom dječjom knjigom prispjelom na
spomenuti natječaj za 2013. godinu,
na čemu mu iskreno čestitamo.

Stjepan Tomaš

KRONOLOGIJA

Siječanj — svibanj

Osamnaesta **Mala tribina DHK** održana je **24. siječnja 2014.**

Učenici zagrebačke Osnovne škole Montessori u prostorijama DHK-a susreli su se s književnikom **Mladenom Kušecom**. Klasik hrvatske književnosti održao je uistinu dojmljiv susret. Za početak je opisao nekoliko doživljaja iz svoga djetinjstva, a onda predstavio svoje knjige, posebno *Plavi kaputić*, *Bi-jelu vranu* i *Tonkicu Palonkicu*. Iako je druženje trajalo sedamdesetak minuta, djeca su cijelo vrijeme bila usredotočena i aktivno sudjelovala. To je svakako uspjeh književnika,

Veljača 2014. godine:

Časna lista IBBY (IBBY Honour List) bienalna je selekcija suvremene produkcije knjiga po najboljih pisaca, ilustratora i prevodilaca zemalja članica IBBY-ja. Među 75 zemalja članica je i Hrvatska (sekcija IBBY-ja je Hrvatski centar za dječju knjigu u Knjižnicama grada Zagreba, više na www.kgz.hr). Nacionalne sekcije zemalja članica svake druge godine biraju po jednu knjigu iz navedene tri kategorije kako bi međunarodnoj javnosti prezentirali ono najbolje iz suvremene produkcije

ali i školske knjižničarke Antonije Krušelj te učiteljica koje su djecu pripremile za književni susret. Tribina je najavljena i u TV-emisiji *Dobro jutro, Hrvatska* u kojoj je Mladen Kušec gostovao dva dana ranije.

(H. Kovačević)

te ju ponudili nakladnicima dječje knjige u svijetu. Na Časnoj listi IBBY-ja 2014. je 150 knjiga i autora. Hrvatski centar za dječju knjigu odabire knjige na Časnu listu IBBY-ja svake druge godine od 1996. do danas. O nominacijama u kategorijama pisaca, ilustratora

i prevoditelja odlučuje Nacionalni odbor za dječju knjigu. Godine 2014. na Časnoj listi IBBY-ja našli su se hrvatski autori: književnica Branka Primorac s knjigom *Zvonka Zmaj i Tri kavalira* (Zagreb: Alfa, 2012.), ilustratorica Marsela Hajdinjak s knjigom *Nezadovoljna bubamara* Sunčane Škrinjarić (Zagreb: Mozaik knjiga, 2012.) i prevoditelj Ivan Zorić s knjigom *Apsolutno istinit dnevnik Indijanca na određeno vrijeme Shermana Alexiea* (Zagreb: Algoritam, 2010.).

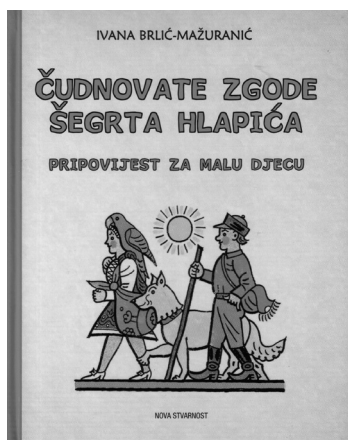
Svečana dodjela diploma Časne liste IBBY-ja hrvatskim autorima i nakladnicima bit će na 34. Kongresu IBBY-ja u Meksiku (Mexico City), 12. rujna 2014.

15. veljače 2014. godine u Knjižnici Bogdana Ogrizovića u Zagrebu održana je promocija biblioteke „Slikovnica – prozor u svijet“ „Knjige u centru. Od pokretanja biblioteke, u zadnjih šest godina, objavljeno je dvanaest slikovnica dvanaest hrvatskih autora. Pojedini naslovi biblioteke dobili su priznanja: „Grigor Vitez“ za nakladništvo za djecu, „White Ravens“ priznanje za najbolju hrvatsku slikovnicu (za slikovnicu *Trči, Giza! Trči!*), te priznanje Ministarstva kulture Republike Hrvatske za jednu od najboljih 20 knjiga u 2013. godini (*O djevojčici koja nije znala crtati, Velikom Čarobnjaku i zaljubljenom krokodilu*).

17. veljače 2014. u Knjižnici Bogdana Ogrizovića u Zagrebu Grupacija nakladnika hrvatske dječje knjige (Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, Knjiga u centru, Hrvatska dječja knjiga) održala je konferenciju za tisak zbog nezadovoljstva odnosom Ministarstva kulture prema dječjoj literaturi i dječjim autorima. Povod je bio imenovanje Hrvatskoga dizajnerskog društva za povjerenika za predstavljanje Hrvatske na Sajmu dječjih knjiga u Bologni 2015. godine, nakon što su odbaceni svi programi koji su pristigli na natječaj. Predsjednica Društva književnika za djecu i mlade Silvija Šesto navela je još deset razloga nezadovoljstva književnika, kao na primjer izostanak naknade piscima za posudbu u javnim knjižnicama, izostanak potpore nakladnicima za tiskanje djela hrvatskih pisaca, izostanak otkupa hrvatskih naslova za narodne knjižnice, izostanak stipendija za poticanje pisanja, izostanak natječaja za manifestacije u kulturi uključujući književne, itd. Predsjednica je upozorila da će spriječiti uporabu udžbenika za koje izdavači nisu uredili autorska prava s književnicima čiji su tekstovi uvršteni u čitanke.

19. veljače 2014. u Češkom domu u Zagrebu održano je predstavljanje izvornoga izdanja

Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića **Ivane Brlić-Mažuranić**. Izvorni tekst poznatoga romana objavljen je u izdanju Nove stvarnosti, uz potporu Hrvatsko-češkog društva i Češke besede Zagreb. Knjigu su predstavili voditeljica Hrvatskoga centra za dječju knjigu Ranka Javor, priređivačica knjige Jelena Vignjević, inicijator projekta Berislav Majhut, predsjednik Hrvatsko-češkog društva Marijan Lipovac i urednik Zvonimir Maštrović.

20. veljače 2014. u Gradskoj vijećnici Velika Gorica održana je promocija knjige *Djevojčica sa ružičastim naočalama* autorice **Sonje Smolec**, u izdanju Kalliope iz Našica.

21. veljače 2014. godine održana je devetnaesta **Mala tribina**. Tom se prilikom **Pavao Pavličić** družio se s učenicima sedmih razreda Osnovne škole Donja Stubica koje je u prostorije DHK-a dovela školska knjižničarka Danica Pelko. Djeca su nedavno za lektiru imala ekranizirani i jedan od najčitanijih Pavličićevih romana *Dobri duh Zagreba*. Tijekom opuštenog razgovora zanimala su ih pravila koja mora pisac poštivati dok piše kriminalistički roman te kako, kada i gdje piše. Na kraju je književni klasik dijelio autograme i odgovarao na pitanja malih novinarki. (H. Kovačević)

27. veljače 2014. godine Hrvatski centar za dječju knjigu i Kašmir promet održali su promociju prve knjige za djecu **Nikole Petkovića** *Vila – riječ*, s ilustracijama **Andreje Peterlik-Huseinović**. Knjigu su predstavili književna kritičarka Jadranka Pintarić, urednica Ranka Javor i autor.

9. ožujka 2014. godine u nezavisnim kinima diljem Hrvatske i Cinestar kinima održale su se projekcije domaćega dječjeg filma **Šegrt Hlapić**. Projekcije filma redatelja Silvija Petranovića (nastalog u produkciji Maydi Film i Video) održane su kao humanitarna akcija u organizaciji Hrvatskoga Audiovizualnog centra u cilju dobrotvorne pomoći Miletu Biljanoviću, glavnom glumcu spomenutoga filma i njegovoj obitelji povodom nenadne smrti njegova oca.

Osnovna škola Primošten ove je godine osmi put provela literarno-likovni natječaj „**Poj riči materinske**“ pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, Šibensko-kninske županije i Matice hrvatske. Sudjelovala su djeca osnovnoškolske dobi od Cavtata do Međimurja i od Baranje do Istre, a organizatori su posebno ponosni na sudjelovanje učenika iz Osnovne škole Ivana fra Franje Jukića iz susjedne

Bosne i Hercegovine i OŠ Matije Gupca iz Tavankuta u Vojvodini. Natječaj je završio **14. ožujka** svečanom priredbom i dodjelom nagrada najuspjelijima i najkreativnijima te pohvaljenim učenicima. U školskom atriju upriličena je izložba najboljih likovnih radova. Interes učenika za sudjelovanje na ovom natječaju u ožujku kojim obilježavamo Dane hrvatskoga jezika iz godine u godinu sve je veći. Objavljen je VIII. zbornik radova *Poj riči materinske*. Povjerenstvo za prosudbu dvjesto osamdeset pristiglih literarnih radova, u sastavu: Tomislav Najev, pjesnik i esejist, Ivica Šušić, pjesnik i Velimir Pašara, pjesnik, nagradilo je pet i pohvalilo deset radova. Povjerenstvo za prosudbu likovnih radova u sastavu: Zdenka Bilušić, Gradska knjižnica Jurja Šišgorića u Šibeniku, Velibor Janković, učitelj i savjetnik u miru te Tomica Jadronja, prof. likovne kulture, od pristiglih četiri stotine i dvadeset likovnih radova izdvojilo je pet i pohvalilo deset kao što je i nagradilo najmanji EX LIBRIS rad rađen u klasičnoj grafičkoj tehnici.

(T. Najev)

Od 23. do 27. ožujka 2014. u Bologni je održan **14. Međunarodni sajam knjiga za djecu** na kojem se predstavilo i 10 hrvatskih nakladnika, kao i pisci i ilustrato-

ri koji se trude hrvatsku dječju knjigu predstaviti međunarodnoj javnosti, promicati je i dogovoriti prodaju autorskih prava u strane države. Pažnju posjetitelja svakako je privuklo novo ruho štanda, iznimno zanimljivo rješenje čiji je autor međunarodno poznati hrvatski umjetnik i ilustrator Zdenko Bašić. Na štandu su se predstavili nakladnici: Kašmir promet, V.B.Z., Algoritam, Evenio, Ibis grafika, Naša djeca, Dubrovački ogranak Matice hrvatske, Profil, Hrvatsko društvo pisaca za djecu i mlade te Hrvatska dječja knjiga. Sljedeće godine Hrvatska je zemlja gost na Sajmu u Bologni te nakladnici očekuju još veću i bolju priliku za promociju hrvatske dječje knjige i kulture pred publikom iz cijeloga svijeta. To će biti već deseta godina kako spomenuti nakladnici odlaze u Bolognu, pa će ujedno proslaviti okruglu obljetnicu u kojoj će

svojim knjigama zaokružiti višegodišnji rad i trud na međunarodnom planu. Odlazak nakladnika u Bolognu pomogli su Ministarstvo kulture i Grad Zagreb.

Dvadeseta **Mala tribina** održana je **28. ožujka 2014.** Djeca Osnovne škole Stubičke Toplice za susret su odabrala pisca **Mladena Kopjara**. U prostorije DHK-a došli su učenici petih i sedmih razreda, a pridružilo im se i četrnaestero mladih korisnika knjižnice Gajnice. Mladen Kopjar ukratko se predstavio, pročitao ulomke iz svojih knjiga *Čokoladne godine* i *Poštanski Marko*, a zatim odgovarao na brojna pitanja znatiželjne publike. Školskoj knjižnici i maloj obožavateljici Tonki darovao je po jednu knjigu. Na kraju se djeci obratio predsjednik DHK-a Božidar Petrač. Govorio je o povijesti Društva i sadašnjem djelovanju te

ih proveo kroz prostorije, upoznao s književnicima koji su se tamo zatekli i pokazao im portrete znamenitih članova. Dvadeseta Mala tribina sasvim je sigurno ostvarila svoj cilj – djeca koja su sudjelovala u druženju ponovo će doći u DHK i steći naviku dolazanja na književne susrete.

(H. Kovačević)

3. travnja 2014. godine povodom Međunarodnoga dana dječje knjige u Hrvatskom centru za dječju knjigu organiziran je jednodnevni **međunarodni znanstveni skup Hrvatska dječja knjiga u europskom kontekstu**. Organizatori skupa bili su Hrvatski centar za dječju knjigu – Hrvatska sekcija IBBY-ja u Knjižnica grada Zagreba u suradnji s Učiteljskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, Goethe institutom u Zagrebu, IBBY sekcijom Slove-

nije i Odjelom za djecu i mladež Gradske knjižnice. Na skupu su svoje radove izložili immanentni domaći i inozemni stručnjaci: prof. Marina Danev, prof. Natalija Dragoja, dr. sc. Dragica Haramija dr. sc. Smiljana Narančić Kovač, dr. sc. Iris Šmidt-Pelajić, dr. sc. Dubravka Težak i dr. sc. Katja Wiebe.

4. travnja 2014. godine u Zagrebačkom kazalištu lutaka održana je svečana **dodjela Nagrade „Grigor Vitez“ za 2013. godinu**. Nagrada „Grigor Vitez“ najstarija je književna nagrada u nas koju 46. put dodjeljuje Savez društava „Naša djeca“ Hrvatske, a ove godine ju je podržalo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta te Grad Zagreb. Spisateljica Nada Mihaljević dobitnica je ovogodišnje Nagrade za tekst objavljen u knjizi *Andeo plisanih igračaka* koju je objavilo Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, a uredili Robert Mlinarec i Silvija Šesto. Nagradu „Grigor Vitez“ za ilustracije dobio je Zdenko Bašić za knjigu *Mjesечеve mijene: o vješticama i pričama noćnih sati sjeverozapadnog dijela Medvednice i samoborskog kraja*. Knjigu je objavila izdavačka kuća Planetopija, a uredila Merima Nikočević Ibrahimpašić. Posebno priznanje Nagrade „Grigor Vitez“ za 2013. dobili su Sanja Polak za knjigu *Morski dnevnik Pau-*

line P. i Zvonimir Balog za knjigu *Zlatni konj* u izdanju Alfe iz Zagreba. Dodijeljeno je i 13 pohvala za dječje knjige i ilustracije, a ove godine u konkurenciji za nagrade bilo je 60 knjiga iz produkcije 23 nakladnika (vidi *Obrazloženje nagrada* str. 127)

Tradicionalna, treća po redu najznačajnija kulturna manifestacija na otoku Šolti – **Dani Vesne Parun** – vezana uz obljetnicu pjesnikinjin rođenja, održana je **10. i 11. travnja 2014.** godine u Grohotama na otoku Šolti. Na ovogodišnjoj su svečanosti sudjelovali knjižničarka Željka Alajbeg, ravnateljica Kulturno-informativnog centra otoka Šolte Tihana Glavurtić, predsjednik Društva hrvatskih književnika Božidar Petrač, glumica Ksenija Prohaska i šoltanska ženska klapa Čuvite. Na završetku svečanosti dodijeljene su nagrade učenicima za najbolja likovna i literarna djela. Za najbolji literarni rad iz OŠ Grohote nagrađen je Antonio Marković, iz PŠ Prvić-Šepurine Andrija Franić, a iz OŠ Vis Matija Lukšić, učenik 2. razreda, koji je osobno došao preuzeti svoju nagradu u pratnji svoje ravnateljice i književnice Anele Borčić. Za najbolji likovni rad iz OŠ Grohote odabran je akvarel Bojane Mladenovske, iz PŠ Prvić-Šepurine akvarel Luce Cukrov,

a iz OŠ Vis kolaž čija je autorica Matea Lipanović. Sljedećeg dana u jutarnjim satima svi su sudionici manifestacije uz otočane položili vijenac na grob Vesne Parun, a potom je pjesnik Jakša Fiamengo prigodno recitirao Vesnine stihove.

U Domu kulture u Grohotama uslijedio je susret učenika Osnovne škole Grohote s poznatim hrvatskim književnikom Dubravkom Jelačićem Bužimskim. Na kraju manifestacije predsjednik HDK-a Božidar Petrač predstavio je svoju novu knjigu *Kerubin Šegvić–apori-je književnosti i povijesti*. O knjizi je govorio i Ivan J. Bošković, književnik i profesor na Filozofskome fakultetu u Splitu.

U Osijeku je **11. travnja**, održan **međunarodni znanstveni skup „Zlatni danci“** posvećen stotinu i pedesetoj godišnjici rođenja Jagode Truhelke (vidi str. 21)

14. travnja 2014. godine u prostorima Društva hrvatskih književnika održana je **Umjetnička večer** *Devedeset mu je godina tek!* povodom 90-og rođendana **Mladena Bjažića**. Na svečanosti su, uz brojnu publiku, sudjelovali Pajo Kanižaj, Zlatko Krilić, Mladen Kušec i Žarko Potočnjak, a program je na violončelu popratilo Mislav Brajković.

U Zagrebu je u četvrtak, **17. travnja 2014.** godine u 76. godini preminuo književnik **Zvonimir Milčec** (vidi *U spomen* str. 153).

21. travnja 2014. održana je dvadeset prva **Mala tribina DHK-a**. Djeca zagrebačke Osnovne škole Ivana Gundulića željela su se susresti s književnim klasikom **Pajom Kanižajem**. Učenike šestih razreda u prostorije DHK-a dovela je knjižničarka Iskra Osmančević. Ova je Mala tribina imala i svoju glazbenu dimenziju. Učenik Glazbene škole Bonar Marko Kovačević na gitari je izveo *Bouree u E molu* Johanna Sebastiana Bacha. Pajo Kanižaj s lakoćom je oduševio mlade čitatelje, a i sve ostale koji su se našli u publici. Susret je počeo izuzetno dojmljivim recitiranjem svojih pjesama, a zatim dječja pitanja

iskoristio da predstavi svoj život i svjetonazore. Nakon službenoga završetka susreta ostao je još dugo okružen djecom koja su se željela s njim fotografirati ili mu postaviti još pokoje pitanje.

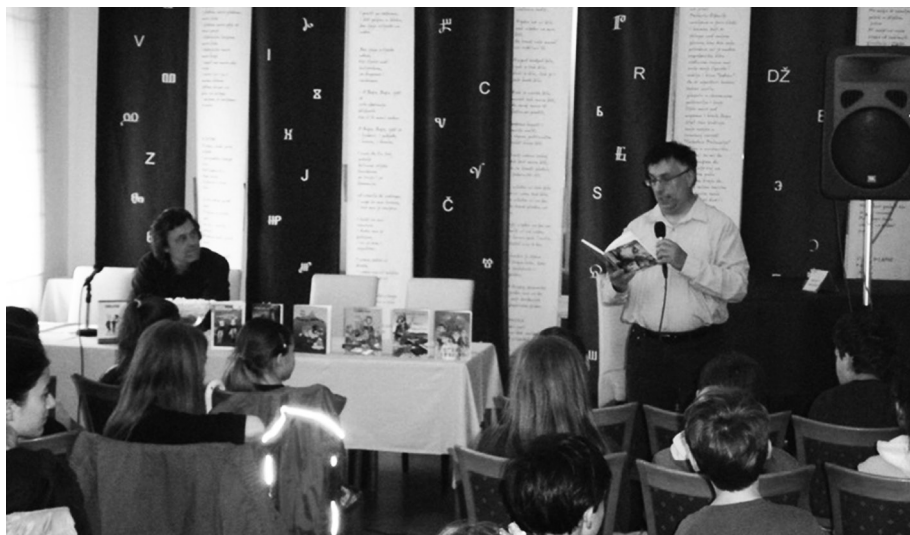
(H. Kovačević)

Sedmi festival dječje knjige **Monte Librić** održao se **od 24. do 30. travnja** u pulskoj Zajednici Talijana (Circolo). Ove je godine festival programski i tematski bio usmjeren na ilustraciju, kao autonomnu likovnu disciplinu s kojom se djeca sustavno susreću od najranijega djetinjstva preko slikovnica, knjiga, školskih udžbenika. Tema festivala bila je Točka, točka, točkica... što su početni stihovi poznate dječje brojalice u kojoj je odnos teksta i crteža podjednak, a čime se željelo uputiti na važnost likovnog odgoja malih čitača. U sklopu festivala predstavljena su najnovija izdanja hrvatske dječje književne produkcije; organizirane brojne slušaonice i radiočitao-nice, prikazani igrani i animirani filmovi, kazališne predstave, glazbeno-scenski performansi i edukativno-kreativne radionice. Održani su i stručni skupovi, okrugli stolovi i javne rasprave. Talijanski dio programa pod nazivom *Più che una storia* ugostio je renomirane talijanske književnike i ilustratore. Ovogodišnja je novost i Pula Illu-

strator Campus koji se održavao usporedno festivalu, a na kojem su profesionalni ilustratori predavači koji prate dječju književnu produkciju i studenti s likovnih akademija iz Zagreba, Rijeke i Splita razmijenili znanja i iskustva. U izložbenom dijelu Festivala sudje-lovalo je više od 50 nakladnika i bilo je izloženo oko 2000 naslova recentne dječje literature i produkcije. Uz direktoricu Monte Librića Slavicu Ćurković, Festival su pripremili i organizirali: Magdalena Vodopija, Rea Korani, Iris Mošnja, Tina Zenzerović, Nina Plovanić, Vibor Juhas, Matko Plovanić i Neven Kacun.

Pokrovitelji ovogodišnjega Monte Librića bili su: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Istarska županija Upravni odjel za kulturu, Grad Pula i Zajednica Talijana Pula.

Na dvadeset drugu **Malu tribinu** održanu **16. svibnja** pristiglo je šezdesetak učenika zagrebačke Osnovne Montessori škole Barunice Dedee Vranyczany. U prostorijama DHK dočekao ih je književnik **Ratko Bjelčić**. Voditelj Hrvoje Kovačević i ovoga je puta prije početka druženja književnika s malim čitateljima ispričao kratku povijest Društva i objasnio njegovo značenje u kulturnom životu. Bitna je značajka Montessori

škole miješanje djece različite dobi u razrednim skupinama kako bi se djeca naučila međusobno pomagati. To je ujedno i objašnjenje odluke da dođu učenici od drugog do sedmog razreda. U takvim se okolnostima Ratko Bjelčić sjajno snašao. Predstavio je sebe, svoj rad, čitao priče, odgovarao na brojna pitanja, postavljao pitanja o razlozima čitanja i pisanja s lakoćom uspijevajući zadržati pozornost svih nazočnih tijekom osamdesetak minuta druženja. Susret je završio zajedničkom pjesmom djece, učiteljice, voditelja i književnika. Za uspomenu na lijep susret Rat-

ko je Bjelčić školskoj knjižnici darovao desetak svojih knjiga.

(H. Kovačević)

20. svibnja u knjižari Nova u Osijeku je dodijeljena književna **nagrada „Anto Gardaš“** Vladi Rajiću za roman *Ljetovanje s čovjekom koji nije moj tata*. Nagradu dodjeljuje Društvo hrvatskih književnika i Društvo hrvatskih književnika Ogranak Osijek u suradnji s gradom Osijekom za najbolju knjigu pripovijedaka ili roman za mladež. Nagrada je ove godine dodijeljena osmi put. (vidi str. 140)

U SPOMEN

ZVONIMIR MILČEC

(Zagreb, 3. IX. 1938. – Zagreb, 17. IV. 2014.)

ZVIŽDUK KOJI ODJEKUJE

U Zagrebu je 17. travnja 2014., u 76. godini života, preminuo književnik i novinar Zvonimir Milčec. Rođen je 3. rujna 1938. godine u Zagrebu, gdje je završio grafičku školu (1955.), a potom Novinarsku školu pri Institutu za novinarstvo u Beogradu (1960.). Cijeli radni vijek bio je profesionalni novinar – reporter, kolumnist, urednik izdanja i pomoćnik glavnog urednika *Večernjeg lista*, potom je glavni urednik dvotjednika kratka vijeka *Zagrebački trg*, a desetak je godina bio stalni kolumnist *Jutarnjeg lista*. Nakon toga ponovo je objavljivao u *Večernjem listu* – gdje je inače proveo najveći dio svoga radnog vijeka i postao jednim od

njegovih simbola – a potkraj života kolumne su mu objavljivane na nekoliko mrežnih stranica i portala. Za rad u novinarstvu pripala mu je 2009. godine nagrada za životno djelo „Otokar Keršovani“.

Kad se kaže Zvonimir Milčec, prva je asocijacija – Zagreb. Jer, sav svoj novinarski i književni rad posvetio je svome rodnom gradu: u novinama je više od pola stoljeća svaki tjedan redovito objavljivao bar jednu kolumnu ili feljton o ljudima i zbivanjima u zagrebačkoj prošlosti ili fenomenima suvremenog života. Iz tog je novinskog materijala nastalo dvadesetak knjiga, od kojih su neke tiskane u više izdanja, a pojedine su pre-

vedene i na strane jezike: *Zadnja pošta Zagreb* (1973.), *Pozdravi doma* (1975.), *Pozdrav iz Zagreba* (1986.), *Od Zagreba su ljepše samo Zagrepčanke* (1993.), *Zagreb je inače lijep* (2001.), *Volite ili Zagreb* (2007.)... Za svoj feljtonistički rad dobio je 1994. godine Nagradu grada Zagreba. Neke od tih knjiga podlistaka bile su predlošci za televizijske dokumentarne serije, igrano-dokumentarne filmove i kratke umjetničke filmove. Milčec je autor i nekoliko publicističkih knjiga, opet blisko vezanih uz Zagreb i Zagrepčane. Bio je pokretač ili je sudjelovao u inicijativama da se podignu spomenici Augustu Šenoj i Mariji Jurić Zagorki, a zauzimao se i za vraćanje spomenika banu Jelačiću na središnji zagrebački trg.

Milčecov književni opus nije opsegom tako velik kao feljtonistički. Za „odraslu“ publiku napisao je romane *U Zagrebu prije podne* (1979.) i *Čovjek od novina* (1997.) te novelističku zbirku *Te kuće priče* (2002.). Govoreći o tom dijelu Milčecove proze, Z. Zima kaže da se njegovo shvaćanje književnosti „zasniva na intimnom odnosu s čitateljem te na novinarskoj dokumentarnosti.“ No osobito snažan trag Milčec je ostavio u našoj dječjoj književnosti iako je napisao tek četiri knjige za djecu: *Zvižduk s Bukovca* (1975.; nagrade „Grigor Vitez“ i „Mlado pokole-

nje“), *Posljednji zvižduk* (1980.), *Priča o novinama* (1987.) i *Tajna krvavog nosa* (2009.). Unatoč činjenici da je riječ o piscu čiji opus „ne zadivljuje količinom“, I. Zalar je još 1995. godine napisao kako je Milčec stvorio djela „koja već danas možemo držati klasikom našeg dječjeg romansijerstva“. Pritom je mislio na prva dva *zvižduka*; tada naime još nije bilo *Tajne krvavog nosa*, romana koji uspostavlja stanovite suodnose prema prozi velike Zagrepčanke Marije Jurić Zagorke i koji sa *zvižducima* tvori „svojevrstu trilogiju“ jer nastavlja „Bukovac serijal“ (S. Hranjec). *Priča o novinama* pak ne samo da se ne uklapa u serijaliziranje Bukovca – pa tako stoji izdvojeno, „po strani“ – nego se otima i vrstnoj klasifikaciji; za nju se opisno može reći da je „dokumentarna (edukacijska) proza i pripovijest i zbir duhovitih reportaža ujedno“ (Hranjec).

Zašto je mlada publika povjerovala Milčecovim dječacima s Bukovca i prihvatila ih kao svoje? Zato što je autor pokazao i sluh i vještinu koju zahtijeva avantura pisanja za djecu, zato što je pokazao sposobnost da prirodno, nenametljivo i uvjerljivo evocira slike dječjeg doživljaja svijeta. U čudesnom bukovačkom zviždukanju – registru koji počinje kao zov na nesputanu i neobaveznu igru, a završava melodijom koja već na-

govještava individualne putove junaka – sažimlje se, kao u fokusu, cijelo zanimljivo i uzbudljivo, zao-kruženo djetinjstvo. A evo kako se zviždalo sredinom prošlog stoljeća na Milčecovu Bukovcu:

„Kako je taj znao fućkati! Ispuštao je sve moguće zvižduke, zviždao je na sve moguće načine. Po jačini, vrsti i melodioznosti znao je zvižduk točno prilagoditi prilici, poruci, raspoloženju, osobi, društvu. Zviždao je kažiprstom presa-vijenim u kifl, kombinacijom ka-žiprsta i srednjaka, kombinacijom

kažiprsta i malog prsta. Zviždao je usnama namještenim kao raspu-knuta šljiva, usnama iskrivljenim kao da se iza njih skriva cijela te-nisica, usnama samo naoko nepo-mičnim i mrtvim...“

Od tih zvižduka prošlo je više od šezdeset godina, a generacije mladih čitatelja zdušno su se na njih odazivale. Čini se, bit će tako i ubuduće: zvižduk takvog majstora ne može nestati u gluhom prostoru.

Strahimir Primorac

NOVE KNJIGE

SLIKOVNICE ZA NAJMLAĐE

Bieber, Hartmut: *Medo Tobi na seoskom gospodarstvu*

prevela Tamara Marčetić; Zadar: Forum, 2013.

Slikovnica za najmlađe iz serijala o Medi Tobiju koji u ovoj priči otkriva sve zanimljivosti seoskoga gospodarstva.

ABC: prva učilica

tekst priredio Filip Kozina; Zagreb: Naša djeca, 2013.

Interaktivna slikovnica s trideset pomičnih prozorčića namijenjena najmlađima kao uvod u prve čitačke korake. Djeca će na zanimljiv način naučiti abecedu, obogatiti rječnik novim pojmovima i naučiti prve rečenice.

Joyce, Melanie: *Sjaji, sjaji, zvijezdo!*

tekst priredio Filip Kozina; ilustracija Frank Endersby; Zagreb: Naša djeca, 2013.

Priča u stihovima s uspavanom uz koju će maleni lakše utočiti u san. Glavni lik je mali Medo

u potrazi za sjajnom zvijezdom. Sjajna zvijezda nalazi se i na tvrdim koricama ove slikovnice, a kad je pritisnemo, zasvirat će nježnom melodijom.

Najljepše uspavanke: nježne melodije za laku noć i miran san

prijevod i prilagodba Filip Kozina; ilustracije Polona Lovšin; Zagreb: Naša djeca, 2013.

Zvučna slikovnica sadrži osam ilustriranih uspavanki. S desne strane knjige nalazi se isto toliko tipki čijim se pritiskom reproduciraju nježne melodije za laku noć i miran san mališana.

Maca traži mlijeko / Kravica traži zabavu

tekst priredio Filip Kozina; ilustracije Duck Egg Blue; Zagreb: Naša djeca, 2013.

Slikovnica za djecu mlađe vrtičke dobi s lutkom mace ili krave u sredini. U lutku se uvlači prst pa je pogodna za kreativnu animaciju malih čitatelja.

KNJIGE ZA DJECU MLAĐE DOBI

Ban, Rea: *Mjesečeve priče/ Dominiković, Anamarija:* *Neretvanske lađe*

Karlovac: Centar za neohumanističke studije, 2013.

Nagrađene autorske slikovnice na državnom natječaju za učenike osnovnih škola u pisanju i ilustriranju vlastite priče. *Mjesečeve priče* maštovito je ispričana priča o Zvezdici čija je mama otišla na put pa je zamolila Mjesec da joj pričuva kćer. Autorica je svoju priču obojila jakim bojama ne zaboravljajući modru podlogu, boju noći, pod čijim se okriljem sve i događa. *Neretvanske lađe* autorska je slikovnica koja uspješno spaja prošlo vrijeme sa sadašnjim kroz priču o lađama uz rijeku Neretvu.

Cvrčak i mrav i druge basne

prema Ezopu prepričao Kašmir Huseinović; ilustrirala Andrea Petrlik; Zagreb: Kašmir promet, 2013.

Slikovnica obuhvaća tri poznate basne: *Cvrčak i mrav*, *Lisica i roda* te *Gavran i lisica*. Ove poučne priče o životinjama s ljudskim osobinama prepričane su i prilagođene najmlađima kako bi im se olakšalo usvajanje moralnih pouka i socijalne osjetljivosti.

Ivić, Petra: *Petit i mišja bajka*
Zagreb: Nova knjiga Rast, 2013.

Priča o prijateljstvu i ljubavi za najmlađe pisana velikim tiskanim slovima. Medvjedić Petit često je ostajao sam u kući, jer je majka odlazila u potragu za hranom. Bio je žalostan i tužan, ali upoznavši još tužnijega mišića Njuška koji se izgubio i ne zna se vratiti svojoj kući, njegovo raspoloženje se mijenja.

Lukačić, Gordana: *Čajana na Mjesecu*

ilustrirala Tea Stražčić; Zagreb: Libricon, 2013.

Edukativna slikovnica koja na zanimljiv način potiče pozitivan stav prema očuvanju prirode i svih njezinih vrsta. Glavni likovi su maleni crno-bijeli medvjedići – pande, koji zbog nedostatka njima omiljene hrane – bambusa i dolazećega ledenog doba, odlaze na Mjesec.

Cmrk, Siniša: *Mjesečolendar: pjesmice o mjesecima*

oslikala Željka Mezić; Zagreb: Mozaik knjiga, 2013.

Vesela slikovnica koja nas vodi kroz mjesece u godini. Uz maštovite i razigrane ilustracije nižu nam se poetični stihovi u rimi. Pjevaju nam o naravi svakog mjeseca. Pod-

sjećaju nas na raznolikost, ljepotu i bogatstvo prirode oko nas.

Donaldson, Julia: *Mali majmun u velikoj brizi*

ilustracije Axel Scheffler; prijevod Krešimir Krnic; Zagreb: Ibis grafika, 2013.

Mali majmun u velikoj je brizi jer je izgubio mamu. Na sreću, Lep-tiran mu pomaže u potrazi utemeljenoj na djelomičnim opisima. Putem nailaze na razne stanovnike džungle i sve su bliže cilju. Slikovnica sadrži vesele ilustracije i priču u stihovima, a namijenjena je najmlađima.

Guljašević, Ivana: *Amo-tamo* (DVD uz slikovnicu), Zagreb: Igubuka, 2013.

Priča u stihovima dočarava pomalo dosadan život u nepreglednom polarnom području. Najbolje to znaju medo, pingvin i tuljan, koji žive udaljeni jedan od drugog. Dolaskom uzbudljivog i šarenog cirkusa sve se mijenja. Velika tiskana slova olakšat će početnicima čitanje, a animirani film na pripadajućem DVD-u zabaviti one koji još ne znaju čitati.

Guljašević, Ivana: *Tri strašna zmaja*

(DVD uz slikovnicu), Zagreb: Igubuka, 2013.

Bajkovita autorska slikovnica prati tri nimalo zastrašujuća zmaja u pripremama za Božić o kojem

su čitali u jednoj knjizi. Duhovita i topla priča o nespretnim, ali dopadljivim likovima oživjela je kroz raskošne ilustracije i animirani film na pripadajućem DVD-u.

Hamilton, Libby: *Gdje se nalaze bajke: koliko likova iz bajke možeš pronaći?*

ilustrirao Tomislav Tomić; prevela Petra Matić; Zagreb: Školska knjiga, 2013.

Grafički lijepo opremljeno i ilustrirano izdanje slikovnice o bajkama, malenima će pružiti zadovoljstvo čitanja i igranja. Slikovnica sadrži prozorčice i 3D likove, a pomoću nje mogu se upoznati svi značajni likovi iz klasičnih bajki u njihovu čudesnu okruženju.

Horvat, Franjo: *Vodeni svijet*

Karlovac: Centar za neohumanističke studije, 2013.

Iz pera dvanaestogodišnjega dječaka stiže ova lijepo ilustrirana i poučna priča za najmlađe. Tri prijatelja zajedničkim snagama sagradila su splav i otisnula se niz rijeku u nepoznato. Naravno, kao ni većina mladih nisu marili za posljedice, već su samo srcem i željom uskočili u pustolovinu.

Horvat, Vedran: *Kad knjige govore*

Karlovac: Centar za neohumanističke studije, 2013.

Trinaestogodišnji autor i ilustrator ove zanimljive i napete slikovnice za djecu, napisao je priču o jednom prevoditelju koji je postao pisac. Čitao je i prevodio knjige, a jednoga dana poštar mu je donio zanimljiv paket, u kojem je bila jedna vrlo neobična knjiga. Ta ga je knjiga toliko obuzela da je prepun dojmova počeo i sam pisati. Pisao je i pisao, dok nije nastala prva knjiga.

Huseinović, Kašmir; Petrlik, Andrea: *Zumbombon*

Zagreb: Kašmir promet, 2013.

Slikovnica o odrastanju male-noga zmaja Zumbombona iz obitelji Bombonbon od rođenja do polaska u školu. Bio je to za zmajevske pojmove slabašan zmajić jer nije volio jesti, a od silnih savjeta koje je obilato dobivao od odraslih zmajeva ponekada je bio i jako zbunjen. Volio je letjeti, kuhati, svirati harmoniku, a zanimala ga je znanost. Ilustrirana priča za predškolce od kojih će se mnogi, zasigurno prepoznati u zmajiću Zumbombonu.

Huseinović, Kašmir; Petrlik, Andrea: *Mačak u čizmama, ali ne onaj kojeg poznajete*

Zagreb: Kašmir promet, 2013.

Ovo nije adaptacija Perraultova *Mačka u čizmama*, već sasvim nova i originalna priča autorskoga

dvojca. Priča je to o mačku Francu koji je volio sunce i oblake, travu i cvijeće, miševе i mačke, a nadasve glazbu i kazalište. Ali nije baš volio zimu, jer su mu šape na hladnoći jako zeble. Ušuljao se u kazalište, upravo na početak baleta *Mačak u čizmama*, gdje je ugledao prekrasne crvene čizmice i to mu je dalo ideju... Slikovnica je namijenjena najmlađima, a postoji i u mekom uvezu kao slikovnica-bojanka.

Huseinović, Kašmir; Petrlik, Andrea: *Zaboravljeni patuljci*

Zagreb: Dječja knjiga, 2013.

Lijepo ilustrirana priča o zaboravljenim patuljcima za najmlađe, u izdanju dvojca Kašmira i Andreje Petrlik Huseinović, može se pročitati i na engleskom jeziku u prijevodu Erike Katačić Kožić. Riječ je o patuljcima koji vrijedno i veselo žive pod zemljom na jednoj livadi. Čitaju knjige, slušaju glazbu, igraju se skrivača.

Bruno Kuman: *Riblja škola*

(DVD uz slikovnicu), ilustrirala Ivana Guljašević; Zagreb: Igubuka, 2013.

Slikovnica otkriva bogat pod-morski život pravoga grada na velikoj dubini. Sve pomalo sličī „nadmorskim“ gradovima, pa se i u ribljoj školi mora puno učiti jer su učiteljice stroge, a gradivo opsežno (riblja abeceda, plivanje u jatu,

pjevanje). Simpatična priča ispisa-
na velikim tiskanim slovima, a kao
dodatak knjizi objavljen je i DVD
s animiranom verzijom *Riblje škole*.

**Lindenbaum, Pija: *Ema spa-
va negdje drugdje***

sa švedskoga prevela Željka
Černok; Zagreb: ArTresor nakla-
da, 2013.

Prva na hrvatski prevedena sli-
kovnica jedne od najpopularnijih
švedskih spisateljica i ilustratori-
ca za djecu donosi priču o prvom
dječjem iskustvu spavanja izvan
svoga doma i poznatoga okruže-
nja. Djevojčica Ema raduje se što
će prespavati kod najbolje prijate-
ljice Rose, ali njezino iskustvo po-
kazat će se drugačijim od očekiva-
noga. Prijateljčina kuća drugačije
miriše, Rosin pas joj se ne sviđa,
hrana je čudna. U svakom slučaju,
prijateljčina se obitelj u mnogoče-
mu razlikuje od Emine, tako da je
čekaju razna iznenađenja.

**Nazansky, Boris: *Pogodi, po-
godi!: zagonetke za najmlađe***

oslikala Željka Mezić; Zagreb:
Mozaik knjiga, 2013.

Bogato ilustrirana slikovnica
za najmlađe, tiskana je velikim slo-
vima, a donosi pregršt zanimljivih
zagonetki. Kratke zagonetke u sti-
hovima djeci su posebno drage, jer
se lako pamte, ritmične su i dobre
za mozgovnu gimnastiku.

***Nermal se udomaćio / Prebr-
bljavi tajni agent! / Svatko kod
svoje kuće*** [Garfield u iznenađuju-
ćoj avanturi!]

prema Jim Davis; Davis, John
[bibliografski prethodnik]; Za-
greb: Bookglobe, 2013.

Planetarno popularni junak
stripa, narančasti, lijeni, ali sim-
patični mačak Garfield, zaživio
je kao junak i u brojnim drugim
medijima (animiranim serijama,
filmovima, igricama...), pa tako i u
ovom serijalu slikovnica za predš-
kolce i mlade osnovnoškolce.

**Pribić, Sanja: *Putovanje plave
suze ili Kako je nastao akvarel***

Zagreb: Knjiga u centru, 2013.

Autorska slikovnica o puto-
vanju jedne suzne kapi koja je
iskliznula iz oka i završila na listu
papira spajajući se s bojom, mašto-
vita je i poetična priča o postanku
slikarske tehnike – akvarela.

**Römer, Daniela; Wechdorn,
Susanne; *Mali vitez***

prijevod Krešimir Krnic; Za-
greb: Ibis grafika, 2013.

Problemska slikovnica au-
strijske spisateljice i psihologinje,
tematizira prevladavanje straha u
duhovitoj priči o vitezu koji se boji
konja zbog čega ne može savlada-
ti jahanje, ključnu odliku svakog
pravog viteza. Nesretni roditelji
pokušavaju ga poučiti na razne na-

čine, ali neuspješno. Rješenje problema pojavit će se u obliku mudre dvorske kože koja će uz pokoji trik navesti viteza da prevlada strah koji ga sputava.

Velina, Mihaela: *Žabeceda*

ilustrirao Tomislav Torjanac; Zagreb: Mozaik knjiga, 2013.

Razigrana, vesela i maštovita abeceda kroz koju nas vodi duhoviti žabac. Rimovani tekst uz bogate ilustracije pomoći će u svladavanju abecede i čitanja.

Dujić, Lidija: *Bajka iz plicaka*

ilustrirala Dijana Nazor; Zagreb: Mala zvona, 2013.

Poetska slikovnica o jednom otočiću, toliko malenom da ga nema u zemljopisnim kartama. Slikovnica je vrlo maštovito i originalno ilustrirana kombinacijom ilustracija i fotografija koje su, svaka za sebe, mala umjetnička djela, bilo prirodna ili ljudska.

Jelić, Marijana: *Coprnica Dragica*

suradnici na tekstu Zoran Pongrašić & Ana Đokić; Zagreb: Knjiga u centru, 2013.

Autorica pripovijesti iskoristila je stvarnu osobu koja je u 14. stoljeću na Gradecu bila pokazana kao coprnica, odnosno vještica, kako bi prikazala ondašnji grad i način života njegovih stanovnika u to doba. Vidarica Dragica neo-

pravdano je optužena za niz loših stvari koje su se dogodile njezinim sugrađanima, no na kraju prevladaju istina i razum. Ova povijesna slikovnica autorsko je djelo nagrađivane lutkarice, ilustratorice i grafičke dizajnerice (nagrade: Grigor Vitez za ilustraciju 2011. godine, Lice knjige i Ovca u kutiji 2010.), a unutar izdvojenih dijelova predložene su neke zanimljivosti i činjenice iz srednjovjekovnoga Gradeca.

De Lestrade, Agnes; Docampo, Valeria: *Velika tvornica riječi*

s francuskoga prevela Petra Matić; Zagreb: ArTresor naklada, 2013.

Nagrađivana slikovnica belgijske spisateljice poetska je i bajkovita priča raskošnih ilustracija. Glavni junak živi u zemlji gdje su riječi vrlo dragocjene; proizvode se u velikoj tvornici, zatim se kupuju i tek kad se progutaju, mogu se izgovoriti. Priuštiti ih mogu samo najbogatiji stanovnici, stoga postaju privilegija koja je određena nečijim bogatstvom.

Pervan, Jelena: *Hrkalo*

ilustrirala Jelena Brezovec; Varaždin: Evenio, 2013.

Problemska slikovnica mlade hrvatske autorice namijenjena je djeci od tri do sedam godina. Prihvatanje i uvažavanje različitosti središnja je poruka priče. Glav-

ni junak medo voli spavati i pritom glasno hrče. Toliko je bučan da ometa svakodnevne aktivnosti ostalih šumskih životinja. Njihovo nerazumijevanje kulminiralo je protjerivanjem cijele medvjede obitelji iz njihova doma. Tek odlaskom mede-spavalice shvatili su koliko im nedostaje i koliko u svojim snovima naporno radi za dobrobit cijele zajednice.

Pletz, Christian: *Nilski konjić Tu-Tu*

ilustracije Julia Goschke; prevođiteljica Kristina Šoštar; Varaždin: Evenio, 2013.

Pustolovna priča smještena je u Afriku, a slikovnica je namijenjena djeci između četiri i osam godina. Na njima razumljiv način

prenosi poruku o hrabrosti, zajedništvu, podršci i pomoći prijatelja.

Zubović, Sonja: *Puž Slavek u polju suncokreta*

ilustrirala Marina Badurina Cindrić; Zagreb: Tekston, 2013.

Puž Slavek poštovan je, pažljiv i pristojan puž koji jako drži do sebe i svoje kućice, ali i do drugih živih bića. Jednoga dana, unatoč pažnji, Slavek se strmoglavio niz liticu i tako upoznao dva pomalo ohola suncokreta. Ova poučna priča pokazat će djeci kako se nije dobro previše hvalisati i druge smatrati manje vrijednima od sebe, jer svatko od nas ima svoje vrijednosti, ali i nedostatke i svi smo jednaki pod kapom nebeskom.

KNJIGE ZA DJECU

Anđeo čuvar malenih: zbirka pjesama i priča o anđelu čuvaru iz starih hrvatskih dječjih časopisa

priredila Blanka Pašagić; ilustracije Roman Markuš; Zagreb: Webstilus klub, 2013.

Zbirka pjesama i priča o anđelu čuvaru nastala je kao rezultat znanstvenoga istraživanja dječje proze, objavljene u starim hrvatskim časopisima za djecu od 1864. do 1945. godine. Izabrane su iz časopisa: *An-*

đeo čuvar, *Vrtić*, *Smilje*, *Mala mladost*, *Ustaška uzdanica* te *Ljiljan*. Većina pjesama i priča ostavljena je u izvornom obliku, izvršene su tek manje pravopisne korekcije. U knjizi je pogovor i popis pjesama i priča po autorima i časopisima.

Pedeset pet prekrasnih priča
priredila Blanka Pašagić; ilustrirao Roman Markuš; Zagreb: Webstilus klub, 2013.

Zadivljujuće je koliko riječi počinje slovom P. Zahvaljujući autorici Blanki Pašagić i njezinim kratkim pričama kojih u knjizi ima 55 i sve počinju slovom P, shvatit ćemo da je jezik čudo bez granica ako se njime znamo poigrati.

Čulina, Arijana: *Vrlina mane Mare Bubamare*

oslikao Danko Friščić; Zagreb: V.B.Z., 2013.

Čudesna i topla priča o ljubavi, o različitosti među nama i o istinskim ljudskim vrijednostima. Mara je dražesna mala bubamara kojoj je priroda uskratila ljepotu. Naime, nema sve točkice na oklopu i stoga je neki sažalijevaju, a ona je zbog toga vrlo nesretna. No Mara ima i svoje snove te zahvaljujući svojoj upornosti, radu i vjeri, uspijeva svoj nedostatak pretvoriti u vrlinu. Ova bajkovita priča ljupkih ilustracija namijenjena je djeci od tri do devet godina.

Kinney, Jeff: *Gregov dnevnik: ljetna žega*

s engleskoga preveo Ivan Zorić; Zagreb: Algoritam, 2013.

Duhoviti i svima nam dragi žgoljavac Greg ponovno će oduševiti svoje brojne poklonike. U ovom, četvrtom nastavku njegovih dogodovština, Gregova mama daje sve od sebe kako bi Grega potaknula na aktivno sudjelovanje u

ljetnim praznicima te ga uključi-la u brojne aktivnosti i obiteljska druženja. No Greg je idealne ljetne praznike zamišljao provesti u kući uz navučene zavjese i uz svoje omiljene videoigrice. Tako će mu na mamino inzistiranje posjet javnom bazenu ostaviti trajne traume, a odlazak u mamin frizeraj biti jedan od boljih ljetnih provoda.

Čudovišta iz ormara: Čudovišta sa sveučilišta: knjiga proširene stvarnosti

prijevod Dina Morić Bošnjak; Zagreb: Profil multimedija, 2013.

Čudovišta sa sveučilišta nastavak je omiljenoga dječjeg američkog računalno-animiranog klasika iz 2001. godine (iz studija Pixar). Slikovnica sadrži kratke priče o nerazdvojnim prijateljima Matei, Saletu i Ranku koji su još kao mala čudovišta sanjali da postanu opasni strašitelji. Uz knjigu je moguća i interaktivna zabava jer sadrži instalacijski disk sa kartama za 3D animaciju.

Kunc, Ninoslav: *Stihovita hrvatska priča*

Zagreb: Znanje, 2013.

Autorska slikovnica za djecu, prva je dječja knjiga inače poznatijeg ilustratora Ninoslava Kunca. Riječ je o zanimljivoj „zemljopisnoj“ slikovnici, koja i dalje obiluje ilustracijama, koje su i u najmanjemu detalju duhovite i interesantne.

Zanimljivim stihovima autor nas vodi kroz lijepu našu na ritmičan i duhovit način.

Gradić, Stjepan: *Vinicije B. Lupis*

oslikao Eugen Varzić; Dubrovnik: Matica hrvatska – Ogranak Dubrovnik, 2013.

Osma slikovnica izdavačkoga projekta *Biblioteka Cvijeta* u čast znamenitim osobama iz dubrovačke povijesti posvećena je kanoniku Stjepanu Gradiću, pripadniku staroga dubrovačkoga vlastelinskog roda. Riječju i slikom prati se život dubrovačkoga dječaka kojega je sudbina odvela u daleki Rim. Edukativna priča za mlađe osnovnoškolce, ali i starije čitatelje koje zanimaju povijesne ličnosti.

Torić, Ana: *Zaljubljeni medo: Kaputić za zagrljaje*

ilustrirala Tena Letica Tkalčević; Zagreb: Školska knjiga, 2013.

Maštovita zbirka pjesama i jedna lirska priča *Kaputić za zagrljaje*, ritmom svojih stihova uvlači nas u svoj čarobni svijet gdje se isprepliću različiti motivi, najčešće sa životinja u prvom planu, ali tu su i pjesme o važnosti ljubavi te ljepoti prirode.

Pilić, Sanja: *Maša i muzej*

ilustrirao Niko Barun; Zagreb:

Mozaik knjiga, 2014.

Maša voli posjećivati muzeje koji su za nju poput oživljenih slikovnica. U Prirodoslovnom su je dočekali leptiri, tigrovi, sove, vukovi, papige i pravi morski pas. U Muzeju grada Zagreba bila je tijekom fašnika jer se tada u njemu održavaju „žive slike“, što znači da se ljudi zaposleni u muzeju pretvaraju u osobe iz davnih vremena. U Hrvatskom školskom muzeju vratili su se u prošlost, u vrijeme potkraj 19. stoljeća. Maši su najdojmljivije uredne bilježnice, ispisane perom i tintom. U Etnografskom su muzeju umjesto ulaznice donijeli neku igračku. Čak je i njezin brat Luka, koji inače ne voli muzeje, uživao gledajući autiče. Stoga nije nimalo čudno što su muzeji za Mašu čarobna mjesta.

Šincek, Mira: *Pričuljci*

ilustrirala Vera Kuntner; Zagreb: Alfa, 2013.

Zbirka kratkih, zanimljivih i poučnih priča za djecu predškolske i mlađe osnovnoškolske dobi. Iako tematski raznolike, prevladavaju personificirane priče o životinjama. No sve imaju nekoliko čvrstih poveznica između kojih su na prvom mjestu: svijest o zakonitosti prirode, dobrota i zajedništvo.

KNJIGE ZA MLADEŽ

Guljašević, Ivana: *Moja slavnaj prijateljica*

Zagreb: Igubuka, 2013.

Glavna junakinja, tinejdžerica Mia, u godinama je kada se krhkost, ali i neophodnost prijateljavanja najdramatičnije osjećaju. Najbolja prijateljica pretvara se u potpunoga stranca nakon što je snimila CD i postala slavna, prijateljstvo se naprasno prekida te Mia ostaje osamljena, tužna i povrijeđena. Romanom se provlače pitanja nepravde, prolaznosti slave i površnih međuljudskih odnosa.

Higson, Charlie: *Sve ili smrt*

preveo i uredio Vladimir Cvetković Sever; Zagreb: Algoritam, 2013.

U trećem nastavku serije romana o mladom Jamesu Bondu, mladi učenik pokušava biti miran i izbjegavati probleme. No nestanak jednoga nastavnika i primitak kriptiranoga pisma s tragovima, Bonda uvlači u utrku s vremenom.

Kovačević, Hrvoje: *Tajna Zantara Vidovnjaka*

ilustrirao Dario Kukić; metodička obrada Davorka Mihoković; Zagreb: Školska knjiga, 2013.

Ova knjiga sadrži sve elemente Kovačevićeve poetike – i tajnu, i intrigu, i ljubavnu priču i potragu. Ognjenovi strahovi mahom su

nestvarni, boji se uglavnom svega. Misli da je svijet u kojemu živi neprijateljsko okruženje. A onda mu u život stižu stvarne prijeteće. Roditelji mu se rastaju, počnu mu pristizati prijeteća pisma. Nevolja je u tome što mu nitko ne vjeruje da je doista ugrožen.

Stroud, Jonathan: *Solomonov prsten: Bartimej*

preveo s engleskoga Vladimir Cvetković Sever; Zagreb: Algoritam, 2013.

Radnja romana odvija se u Jeruzalemu i njegovoj okolini 950. godine pr.n.e. Džin Bartimej iz Uruka, rječit, duhovit, snalažljiv i domišljat duh, upravo je obavio jedan zadatak, a već ga čekaju nova zaduženja. Njegov gospodar, čarobnjak, šalje ga u potragu za moćnim predmetom kojim bi kralj Solomon upotpunio svoju novu zbirku čuda.

Vidmar, Janja: *Kebarie*

ilustracije Damijan Stepančić; sa slovenskoga preveli Bojana Aleksić i dr.; Zagreb: Algoritam, 2013.

U fokusu romana je romska djevojčica nadimka Kedi, što znači čitati, a koja je u školi svladala čitanje i u njemu uživa. Međutim, koliko je njezina nacionalna pripadnost izdvaja među školskim kolegama, toliko je i umijeće čita-

nja dijeli od ostalih Roma u naselju. Roman suvremene slovenske književnice dobitnik je Zlatne kruške, nagrade za kvalitetnu literaturu za djecu i mladež koju dodjeljuje Gradska knjižnica Ljubljana, te Desetnice, slovenske literarne nagrade za dječju književnost i književnost za mlade.

Budak, Neven: *Hrvatski vladari: knezovi, kraljevi, biskupi*

ilustrirao Tomislav Hrabar; Zagreb: V.B.Z., 2013.

Knjiga priznatoga hrvatskog stručnjaka za srednji vijek okuplja jedanaest romansiranih priča temeljenih na stvarnim događajima i likovima koji su obilježili najraniju hrvatsku povijest. Zbirka obrađuje splitskoga nadbiskupa Ivana Ravenjanina, biskupa Grgura Ninskog, knezove Bornu, Trpimira i Mutimira, kraljeve Tomislava, Stjepana I. Držislava i njegove nasljednike, Stjepana III. i Zvonimira te kraj

samostalnoga hrvatskog kraljevstva, a svaka priča je upotpunjena kratkim povijesnim osvrtom.

Tihi-Stepanić, Jasminka: *Bacit ću ti kompjutor kroz prozor*

ilustrirala Branka Hollingsworth; Zagreb: Alfa, 2013.

Zanimljiv i napet roman o odrastanju u kojem je glavni junak tinejdžer Luka koji se zbog rastave roditelja seli u drugi kvart grada s majkom i mladom sestrom. Luka teško podnosi novonastalu situaciju u kojoj otac ima novu obitelj. Sve više ulazi u virtualni svijet, a žarka želja za određenom igricom odvodi ga u kladionicu gdje ga zapaze ulični huligani te ga ucjenjuju. Na kraju ga pretuku i on završava u bolnici. Problemi se počinju rješavati kada Luka otvori srce bližnjima i kada počinje shvaćati kako je virtualni svijet lažan, i kako ga i mama i tata vole bez obzira na to što imaju nove partnere u životu.

STRIPOVI

Protiv Pinkertona / Protiv Jossa Jamona / Put Mississippijem / O. konjička

crtež Achde / Morris; scenarij Pennac&Benacquista&Achde (prema Morrisu) / RenéGosciny;

prijevod Milena Benini; Zagreb: Bookglobe, 2013.

Parodija događanja na Divljem zapadu, kultni strip za mlade i odrasle, izlazi još od 1946. godine. Glavni je junak Lucky Luke, usa-

mljeni kauboj koji revolver poteže brže od svoje sjene. On je noćna mora braće Dalton, strah i trepet svim zločincima. Dragocjen i vjerran pomagač mu je Jolly Jumper, njegov konj koji pak galopira brže od svoje sjene. U prvome navedenome naslovu Lucky Luke suočava se sa spletkama iz detektivske agencije Pinkerton. U drugoj se epizodi suočava sa šestoricom mračnih tipova, demobiliziranih nakon poraza u građanskom ratu 1865. godine. U trećem naslovu sudjeluje u utrci dvaju riječnih brodova i trudi se onemogućiti spletku nepoštenoga natjecatelja. U četvrtoj epizodi radi na očuvanju mirovnoga sporazuma koji je

pleme Čejena sklopilo sa Sjedinjenim Državama.

Priče iz davnine

crteži Krešimir Zimonić; Slavonski Brod: Gradska knjižnica; Zagreb: Stripforum, 2013. (Biblioteka Nostalgija; knj. 6)

Knjiga sadrži četiri stripa temeljena na pričama Ivane Brlić-Mažuranić: *Šuma Striborova*, *Kako je Potjeh tražio istinu*, *Ribar Palunko* i *Regoč*. Tu je još i strip *Kronike*, nadahnut *Šumom Striborovom*. Navedeni su stripovi pojedinačno već objavljivani u novinama i časopisima (Večernji list, Radost i Modra lasta) u razdoblju od 1989. do 1992.

STRUČNA LITERATURA ZA RODITELJE, ODGOJITELJE I NASTAVNIKE

Girard, Marc: *Bajke braće Grimm: psihoanalitičko čitanje*

s francuskoga prevela Ita Kovač; Zagreb: TIM press, 2013.

Bajke braće Grimm sadrže kondenzirano bogato iskustvo brojnih generacija. Međutim, psihoanalitičko čitanje bajki polazi od iskustva nasilja odraslih u djetinjstvu i bavi se načinom na koji one prorađuju to iskustvo. Bajke kazuju kako je teško postojati, ali

nas istovremeno podsjećaju na razmišljanje o temeljnim vrijednostima poput solidarnosti i suosjećanja, te je u njima moguće pročitati i stvaralačku moć ljubavi koja „podržava, popravlja, oblikuje junaka i daje mu snagu da nadvlada muke koje trpi“.

Stropnik, Alka: *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*

Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.

Pišući o mladima i traženju informacija, te mrežnim knjižničnim stranicama narodnih knjižnica, a posebice stranicama za mlade, autorica naglašava važnost uključivanja mladih u stvaranje sadržaja knjižničnih mrežnih stranica. Primjeri predloženih virtualnih sadržaja za mlade na knjižničnim mrežnim stranicama popraćeni su ilustracijama.

Tomislav Torjanac: dobitnik Velike nagrade na Četvrtomu hrvatskome biennalu ilustracije

tekstovi Miljenko Jergović i dr.; Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2013.

Katalog samostalne izložbe višestruko nagrađivanoga hrvatskog ilustratora i slikara, održane u Galeriji Klovićevi dvori 2013. godine u povodu pobjede na Četvrtome hrvatskom bijenalu ilustracije. Uz prikaz najpoznatijih nagrađenih ilustracija, u kojima se prepoznaje Torjančev jedinstveni stil, katalog je upotpunjen njegovim životopisom, popisom osvojenih nagrada i

održanim izložbama i predavanjima, kao i s nekoliko osvrtâ poznatih pisaca i ilustratora na njegov rad.

Vladimira Velički: Pričanje priča – stvaranje priča. Povratak izgubljenom govoru

Zagreb: Alfa, 2013.

Knjiga o značenju pričanja i slušanja te stvaranja priča, vještini od velike važnosti za današnje dijete jer osim osnovne komunikacije i pragmatičnoga vokabulara djetetu je za zdrav razvoj potreban slikovni govor koji dobiva slušanjem kvalitetnih priča. Autorica nudi učinkovite metode poučavanja pričanja priča zasnovane na znanstvenim istraživanjima. Sustavno iznosi spoznaje i činjenice o pričanju i slušanju priča te iz njih izvodi zaključke kako se može poboljšati pričanje ili prepričavanje. Znanstvene rezultate na razumljiv i pregledan način približava praktičarima (učiteljima, odgojiteljima, roditeljima). Iznosi teorijske podloge i praktične primjere koji vode sustavnome, svrhovitome i uspješnome procesu učenja i doživljavanja svijeta.

SURADNICI U OVOM BROJU

Gordan Bezjak, apsolvant kroatologije na Hrvatskim studijima u Zagrebu; gbezjak1@gmail.com

Josip Cvenić, književnik, tajnik i urednik u Matici hrvatskoj, Osijek; matica-hrvatska@os.t-com.hr

Zvezdana Čagalj, odgojiteljica i književnica, Split; zvezda.split@gmail.com
dr. sc. **Dragica Dragun**, docentica, Osijek: Filozofski fakultet; ddragun1@gmail.com

dr. sc. **Marina Gabelica**, asistentica, Zagreb: Učiteljski fakultet; marina.gabelica@gmail.com

Biserka Goleš Glasnović, profesorica hrvatskoga jezika, Zagreb: OŠ Tituša Brezovačkog; biserka@yahoo.com

dr. sc. **Dragica Haramija**, red. prof., Maribor: Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta; Dragica.Haramija@uni-mb.si

dr. sc. **Stjepan Hranjec**, red. prof. u miru, Čakovec; stjepan.hranjec@ck.t-com.hr

Mladen Kopjar, slobodni književnik, Zagreb; mladen.kopjar@hotmail.com

Hrvoje Kovačević, slobodni književnik, Stubičke Toplice; hrvoje.kovacevic@kr.t-com.hr

Nada Kujundžić, studentica poslijediplomskoga studija književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Zagreb; nadkuj@utu.fi

Nikša Krpetić, književnik, pjesnik i skladatelj, Split; niksa.krpetic@gmail.com

Josip Laća, književnik, Zagreb; josolaca@gmail.com

Miroslav Mader, književnik, Zagreb

Anđelka Martić, književnica, Zagreb

dr. sc. **Patricia Marušić**, profesorica hrvatskoga jezika, Zagreb: OŠ Jordano-
vac; patricia.marusic@ufzg.hr

Nada, Mihoković-Kumrić, farmaceutkinja i književnica, Velika Gorica; lje-
karna.mihokovic@zg.t-com.hr

Tomislav Najev, književnik i profesor hrvatskoga jezika, Split; tomlslav.najev@gmail.com

Branko Pilaš, profesor hrvatskoga jezika u mirovini, Brdovec; branko.pilas@optinet.hr

Strahimir Primorac, književni kritičar, Zagreb; strahimir.primorac@zg.t-com.hr

Stjepan Tomaš, književnik, Osijek

dr. sc. **Diana Zalar**, izv. prof., Učiteljski fakultet, Zagreb; diana.zalar@gmail.com

NARUDŽBENICA

Tel. 00385 1 4816 931

Faks: 00385 1 4816 959

e-mail: knjizevnostidijete@dhk.hr

Pretplate se uplaćuju na žiro račun br. HR 5223600001101361393

Poziv na broj: 01114-3207714-2014

(Društvo hrvatskih književnika – za *Književnost i dijete*)

Ime / naziv naručitelja

OIB

Adresa (ulica, broj, mjesto)

Telefon

KNJIŽEVNOST I DIJETE

ČASOPIS ZA DJEČJU KNJIŽEVNOSTI KNJIŽEVNOST ZA MLADE

	Cijena	broj primjeraka
1 broj	30 kn	
Dvobroj	50 kn	
Godišnja pretplata	100 kn / 20 EUR	

U

,

god.

Način plaćanja

☐ virmanom

potpis i pečat

